

Naim Berisha

Zëri i malit
të Shënmerisë

Roman

BOTIME M&B

Naim Berisha
Zëri i malit të Shënmërisë
Roman

Redaktor:
Hamit Taka, *shkrimtar*

Recensentë:
Qemal Skendo
Mehmet Elshani

ISBN: 978-9928-172-37-2

© Të gjitha të drejtat janë të autorit.

BOTIMET M & B

Rr. "Zenel Baboçi", Pall. "Ferar", Tiranë
Tel. (04) 22 33 283. Cel: 069 20 68 603
E-mail: info@mmbotime.com / mmbotime@gmail.com
www.mmbotime.com.
Na ndiqni në FB: M&B - Botime dhe Studio Grafike

*“Endacaku i shqetësuar, më në fund, dëshiron të
kthehet në atdhe, në kasollen e tij, në gjirin e
familjes së tij, aty ku gjen atë kënaqësi që më
kot e ka kërkuar në vend të huaj”.*

J. V. Gëte

HYRJE

Shemshedini ish, ende, një fëmijë i parritur, kur soditjet e tij të befta fëminore përplaseshin, herë pas here, të shastisura, pothuajse, çdo ditë në faqen e malit të Shënmërisë, i cili ngrihej madhështor m'u përballë shtëpisë së tij të vogël, përbri lumit Xhelaxhoshti, emër të cilin e mbante, çuditërisht, dhe fshati. S'dihej, saktësisht, në se lumi kish marrë emrin e fshatit apo ky i fundit atë të lumit. Ishte e habitshme se si atij fëmijë të vogël dhe shëndetlig, por me sy të kaltër si qielli në një mëngjes të bukur vere, i dukej shpesh sikur forma e malit të Shënmërisë që shihte përditë nga pragu i shtëpisë, kishte formën e fytyrës së gjerë dhe ballëlart të nënës së tij të shtrenjtë, Ariana. Dhe këtë ndjesi ai, çuditërisht, kurrë nuk mundi t'ia thoshte nënesë së dashur, me të cilën s'bënte njeri në botë. Ndoshta nuk ia tha asnjëherë asaj, ngaqë mendja e tij ish aq e zënë me vramendje nga më të çuditshmet rreth malit të tij të zemrës. Ai mezi priste që ta vizitonte ose, më saktë, ta shkelte me këmbë çdo pëllëmbë të atij mali të shenjtë, që për të, qysh tani, kishte pamjen e

një çudie, për të cilën, duke mos qenë në gjendje për shkak të moshës së vogël, s'i gjente dot fjalët që të shpjegohej. Ai, shpesh, buzëbrëmjeve, herë fillikat dhe herë bashkë me shokun e tij të ngushtë dhe moshatar Kadriun, (shtëpitë e të cilëve ishin përbri si syri pranë syrit) dilte në këmbë të malit dhe treste vështrimet drejt majës së tij të lartë, e cila ngjante sikur prekte qiellin. Si në dimër dhe në verë, atij i bëhej sikur mali i Shënmërisë murmuriste me një zë si të shurdhët, me një zë si të qe jashtëtokësor e si të rrekej të shpjegonte diçka rreth historisë së tij të lashtë dhe të mistershme. Dhe më e çuditshme ish se kjo murmurimë e mbytur e zërit të tij, jo rrallë, kthehej, pak nga pak, në një ushtime të stërzgatur e të zvozhgët si në një ëndërr të frikshme fëminore. Të tillë, në të vërtetë, atë e bënin jehonat që përftoheshin nga grykat, honet dhe humnerat e tmerrshme e të errëta të anës lindore të tij, jehona të cilat, në fantazinë e Shemshedinit vocërrak, dukeshin sikur vareshin mbi supet e malit duke u mbajtur fort pas tyre sikur fëmijët në supet e prindit, gjithsesi, që t'i shpëtonin rrokullisjes dhe përplasjes në bregun e egër shkëmbor të lumit të Xhelaxhoshtit. Murmurimat e malit, atij, shpesh i bëheshin si zëra, herë të njohur dhe herë të panjohur, që, gjithsesi, në zemrën e tij i sillte tallzi shkulmor i imagjinatës së tij prej fëmije kureshtar. Ai kish lexuar disa libra dhe kishte parë po aq dhe filma të ndryshëm, në qendër të të cilëve qëndronin malet ose mitet rreth tyre. Por në gjithë

ç'kish parë, lexuar ose dhe dëgjuar nga tregimet e më të mëdhenjve, sidomos të prindërve, asgjë nuk kishte lidhje me një mal të tillë të shenjtë, si ky i Shënmërisë. Dritarja e dhomës së vogël të gjumit e Shemshedinit fokusonte malin, të gjithin, natën dhe ditën. Në dimër, të bardhë, të mbuluar nga bora. Në vere, të blertë, me petkun e hijshëm dhe të pandërrueshëm të çetinave të gjelbra shekullore. Shkurt, mali i Shënmërisë i sillte atij një ndjesi krejt të veçantë. Ai mendonte se këtë ndjesi duhej ta kishin patur të gjithë fëmijët e brezave pararendës, sikundër gjithë fëmijët e moshës së tij dhe se kështu do të ndodhte me gjithë brezat e fëmijëve të ardhshëm. Sipas tij, këtë ndjesi për malin, në përgjithësi, dhe për këtë të Shënmërisë, në veçanti, duhej ta kish gjithë fshati i tij i Xhelaxhoshtit dhe pse jo e gjithë Arabashka. Dhe të mendosh se kjo ndjenjë disi e çuditshme, që, më së shumti, perceptohej prej tij në trajtën e një zbrazëtie disi të kobshme, të trishtë dhe, njëherësh, sa të bukur dhe enigmatike aq dhe misterioze, në të vërtetë, i dukej se nuk ishte veçse një hungërimë e tmerrshme e malit të lartë e të madhërishtëm të Shënmërisë, i cili gjithë i pakënaqur nga indiferenca e njerëzve, nga mos vënia dorë si duhet mbi të, hakërrohej, gjithë në pamundësi, të promovonte si duhej vetveten, të promovonte vlerat e tij të mëdha e të pakrahasueshme me malet e tjerë, pothuaj, të rëndomtë.

PJESA E PARË

Ishte një mbrëmje e bukur vere. Shemshedini meditonte i vetëm rreth malit gjigant të Shënmërisë, të cilit s'ia ndante sytë, teksa qëndronte ulur mbi një shkëmb buzë lumit të Xhelaxhoshtit, aty në Krekëz, ku kooperativistët kishin mbjellë duhan gjer poshtë në gjunjë të malit. Zogjtë nxitonin tashme drejt çerdheve të tyre, ndërsa gjinkallat kishin disa orë që nuk ndiheshin për së gjalli, ato ishin zhdukur bashkë me vapën. Një flad i lehtë si një fëshfërimë përkëdhelte flokët bjond të djaloshit të vogël e simpatik. Uji i lumit rridhte i qetë, i vakët dhe i pastër si kristali. Ashtu në gjendje gjysmë-errësire, ai u ngrit dhe kaloi disi frikshëm pasarelën mbi lumin e Gjelagjoshtit, i cili pasi bënte një zigzag në cekën e zallit, diku më tej, ecte paralel me Murrën, lumin tjetër të qetë si tani në kohe vere dhe të rrëmbyeshëm në kohë dimri, i cili edhe ky ashtu si dhe Xhelaxhoshti buronte nga liqenet e bjeshkës së Shënmërisë dhe ashtu pasi përshkonin më poshtë mospërmes fshatin romantik të Xhelaxhoshtit, anashkalonin qytetin e lashtë të Arabashkës dhe

derdheshin me rrokullima në Drin të Zi, në lumin më të gjatë të tokës së shqiponjave.

Shemshedini ndërsa hoqi përmes hamullave, arave të sapokorrura të grurit nga autokombajna, herë pas herë, kthente kokën prapa gjithë duke soditur si në përrallë malin që linte pas. Sa më shumë i largohej tek ecte drejt shtëpisë, aq më shumë ndjente mall për të. Sa herë që hidhte sytë mbi të, i dukej sikur e kundronte për herë të parë dhe, në të njëjtën kohë, i bëhej se nuk ngopej së kundruari. Për një copë herë të shkurtër, ai qëndroi ashtu në vetmi pranë rrënojave e kishës së Shënmërisë. I vinte keq për kishën e shembur nga komunistët në vitin e mbrapshtë 1967. Ishte një keqardhje e papërcaktuar feminare. Ai s'dinte, ende, të ankohej për një akt të tillë. Veçse ish i qartë se nuk ish e lehtë të vije gishtin në plagë. Ai belbëzoi:

- Kisha e shembur e Shënmërisë! Pak përmbi kishën e shembur, ja tek ngrihet mali me të njëjtin emër, mali i Shënmërisë. Po pse, vallë, komunistët nuk e shembën dot edhe malin e Shënmërisë, sikundër shembën kishën me të njëjtin emër!? Hahaha! -, qeshi Shemshedini me një qeshje gati foshnjore. Po ku shemben malet?! E sidomos ky imi, i shenjti, i Shën Marisë, i bekuari prej Zotit që krijoi gjithësinë dhe jetën mbi tokë! Ndërsa në kohë dimri, ai, nganjëherë, mbante hapin në majë të një gerxhi a bokerrime dhe, për çudi, treste vështrimet, pothuajse, i shtangur, herë lart mbi kreshtat e malit, që zbardhte nga dëborë e paqtë dhe hijerëndë e herë, poshtë, larg,

gjer në brigjet e Drinit të Zi, mbi peizazhet, pothuaj, të përhimtë, të cilët i kishin humbur me kohë ngjyrat e kuqërremta të vjeshtës dhe ku fjollat e dëborës ngjishnin disi me përtim e vështirësi.

1

Ditët rrodhen aq vrik, siç mund të rrjedhin kokrrat e misrit prej një thesi të shpuar.

Ai u rrit e u bë burrë. Ngado që shkoi, asnjëherë nuk ia ktheu krahët malit të tij të zemrës, malit të Shënmërisë, pa të cilin s'do të kish kuptim jeta e tij. Nuk ia ktheu krahët në kuptimin që nuk e harroi kurrënjëherë. Edhe kur doli në jetë, kur nisi punë si mësues i gjuhës së nënës, kur ndërroi punën, kur ra në burg për një fjalë goje që të tjerët i ngjishnin bishta, kur iku jashtë vendit si emigrant, larg, atje ku malli dhe nostalgjia më shumë se kudo bënin të tyren, ai jo vetëm që s'e harroi malin e Shënmërisë, po, përkundrazi, i rriti dhe i shtoi lidhjet me të, duke shpërfillur çdo largësi dhe pengesë. Ai asnjëherë, si afër, si larg, në dashurinë e tij ndaj malit në fjalë ndihej i papenguar. Nuk mund të kish forcë, që, jo me t'ia çrrënjoste, por as t'ia zbehte, sadopak, dashurinë e ndezur për atë mal që s'e ndante me shpirtin. Nganjëherë sillte në mend kohën e qëndrimit në Angli, kohë në të cilën qe ndjerë jo dhe aq mirë për shkak se ngado që brodhi nëpër atë vend, nuk i zuri syri jo me një mal, por as

dhe një kodër, veçse fusha pa anë. Mungesa e maleve në atë vend, nga njëra anë, e trishtonte dhe, nga ana tjetër, i rriste dashurinë dhe nostalgjinë për malet e vendlindjes së tij e, sidomos, për atë të Shënmërisë që, jo rrallë, e mendonte si një zgjatim të kulmit të shtëpisë së vet dhe këtë jo, thjesht, pse shtëpia e tij ish, si të themi, m'u në prehër të atij mali aq të dashur, për të cilin ai përgjërohej pambarimisht.

Vetëm se çdo gjë bëhej dhe ruhej në kushtet e një sekreti a një fshehtësie të paimagjinueshme nga të tjerët. Ai ishte përgjithmonë i vetëdijshëm se dekonspiracioni i kësaj marrëveshjeje të shenjtë me malin e Shënmërisë i krijonte probleme shqetësuese. As me nënën e tij të shtrenjtë, Arianën, e cila, më shumë se kushdo tjetër, i kishte kultivuar atij këtë ndjenjë dashurie përgjëruese për malin e Shënmërisë, nuk kish guxuar kurrë t'i kallëzonte sadopak ndonjë gjë rreth sekreteve të kodit të bisedimit me malin e tij të perëndishëm!

Kishin kaluar disa kohë dhe ai, tashmë, kishte krijuar, si të thuash, si një fenomen specifik vetjak, gjithsesi, krejt mistik e të mistershëm, një sistem komunikativ të ndërsjelltë mirëkuptimi me malin e tij të zemrës:

"Kam kohë që të dua e të ndjek në fshehtësi, - i kishte thënë mali me atë zërin e tij të vrazhdë e karakteristik, -madje, para se të lindësh, qyshse je ngjizur në barkun e nënës, e cila, për aq sa Zoti i dha jetë e justifikoi besimin e tij, vërtet, si një grua e

denjë dhe njeri për së mbari. Do t'i zë, do t'i zë ndën vete, biri im, të gjithë ata që do të rreken të të bëjnë keq në rrugën tënde të drejtë e të vërtetë!

- Por ti, im bir, më parë, duhet t'i dëgjosh me vëmendje porositë e mia! - i kishte thënë ai sërish vetëm disa kohë më pas, në një buzëmbremje të qetë vere. Në se i trembesh vetmisë, mos pretendo të jesh i drejtë, biri im! Në të njëjtën kohë, mos ironizo askënd, në do të jesh i pastër, sepse ironia përfundon duke e vrare njeriun. Përmirëso, pa ndërprerje, imagjinatën tënde, përmes leximit dhe eksplorimit, sepse vetëm imagjinata është balona që mund të fluturojë më lart. Vetëm kështu, kur të vijë paqja s'do të gjendesh jashtë portës me llambën e pandezur si Virxhinia në Ungjill".

2

Ai vazhdonte ngjitjen, ashtu me atë çantën e tij të vjetër sportive kryqëzuar krahëve dhe me një shkop frashëri në dorë. Herë-herë, ndalej dhe këqyrte me vëmendje lisat, ahët, palmat, pishat dhe bredhat vigane, që nuk ishin të paktë. Disa prej tyre, kryesisht lisa, tek-tuk, mbanin ndonjë pllakë të mermerte diku në trung me mbishkrimin "monument natyre". Hahaha! - qeshte me qësendi kur, në fund të pllakës, lexonte mbishkrimin "mbrohet nga shteti".

Shpesh kacavirrej trungjeve gunga-gunga të lisave dhe pishave të vjetra. Era e pishnajës e dehte, aq sa,

jo rrallë, i ngatërrohej filli i mendimeve. Imagjinata e tij, ndërkaq, nderte krahët në retrospektive gjer larg në fëmijërinë e tij të dhimbsur dhe të pakthyeshme ne fshatin Xhelaxhosht, pak përtej malit të Mollës, i cili ngrihej përkundruall atij të Shënmërisë në këmbë të të cilit ishte qyteti i lashtë dhe i bukur i Arabashkës. Në këso rastesh nostalgjia e lodhte pa masë. Por mali, me drurët e lartë e të gjelbëruar, me cicërimat e zogjve dhe tralalatë e gjinkallave të zhegut, me eremimin e luleve shumëngjyrëshe, me aromën e luleshtrydheve e dredhëzave, me magjinë e ujëvarave dhe liqeneve brilante të bjeshkës e sillte prapë në vete dhe prapë i ndizte fantazinë. Kësisoj, ai mejtonte me mburrje për malin e Shënmërisë, i cili i ofronte një mënyrë të re për të parë botën dhe kuptuar jetën.

Pas disa kohësh, një ditë tjetër vere, tek ecte paprajshëm, papritur, i drithëron trupin dhe, njëherësh, i tërheq vëmendjen një ketër i vogël tek hidhej e përdridhej, degë më degë, nëpër një pishë të vjetër ndoshta pesëqindvjeçare.

"Ç'skathhtësi! - mendoj për ketrin. Më i shkathët se gjarpëri! Më i shpejtë se akrobatit! - dhe, ndërkaq, iu kujtua, befas, se qysh herët, e kishte urryer shkathtësinë e gjarpërit dhe shpejtësine e pelivanit të cirkut në tel, sikurse më vonë, qysh në moshën e pjekurisë, me të njëjtën forcë dhe mllef, kishte urryer siç edhe urrente, pamëshirshëm, pelivanlliçet e pelivaneve politikë.

Më lart, tek po njomte buzët me ujin e ftohtë të një gjirizi, dëgjoji një fëshfërime të rëndë gjethesh. Hodhi syrin përmbi udhe dhe pa një dhelprë të madhe bishtkuqe, e cila iu zhduk sysh në sekondë. Dhelpra i solli në mendje lloj-lloj përfytyrimesh, me të cilat ai bëri një copë të mirë udhë. Iu ndërmendësuan, ndërkaq, të gjitha llojet e dhelprave, duke filluar me ato të Ezopit, të La Fontenit e Krillovit e duke përfunduar me dhelprat e autorëve të vendit të tij, që i kish lexuar, kahershëm, me endje fëminore. Ngado që hidhte hapin, ai kundronte shpalosjen e të njëjtit peizazh. Shpalosja e atij peizazhi të blertë i bëhej se ishte vetë rrjedha e pandalshme e kohës. Nga peizazhet e gjelbër që i shpaloseshin, pa ndërprerje, para syve, atij i dukej se buronte një tendosje e mprehtë, e zjarrtë. Si në një kuadër filmi imagjinar, Shemshedinit iu përshfaq, ndërkohë, përmes jeshiles së erret të peizazhit, figura e madhërishme e Almës, e së dashurës së tij, për të cilën ai ishte gati të vdiste në çdo moment. Si një hije e lehtë, e gjitha sy, a thua se qe Shilpa e mitologjisë indiane, ajo po afrohej drejt tij. Një hije si një mirazh që magjeps, gjithsesi, me një kërcitje të lehtë takash. Mbante një penjuar mëndafshi në bojë hiri:

- Të mos rrimë këtu, të lutem, Dini! iu duk se tha ajo. Ç'është ky vend kështu, disi i frikshëm, apo më duket mua?!

- E di ç'të mundon. Po mos ki frikë! Nisi t'i belbëzonte ai. Eja me mua se nuk të bie keq! Të ecim. Një ujë që ecën, ti e di, edhe mund të pihet.

-Ti ke qenë i martuar një herë! Je burrë i ve! -iu bë se u revoltua hija e saj. Pse nuk më ke thënë. Ja, e shikon tani si po me ç'mend egoizmi yt!

-Ti po me fyen kështu!? - tha ai paksa i habitur. Ndoshta më ngatërron me Kadriun, mikun tim të vjetër. Ai ka qenë i martuar një herë. U ndanë për gjëra koti. Megjithëse as që e kam pyetur, të jem i singertë! Po me të dëgjuar e kam, pra, jo prej gojës së tij!

-Si e paske shok atëherë kur nuk e ke pyetur, - pëshpëriti ajo hetueshëm.

-Si të të them, nuk dua të përzihem në punët e brendshme të të tjerëve, sado miq e shokë që t'i kem, më kupton Alma. Tani, ai ka një tjetër, një ish-nxënësen e tij. Hahaha! -ai qeshi befas. Ajo e vështroi paksa e shastisur.

-E di pse qesha, moj zemër?- dhe i përkëdheli flokët e verdhë me përmallim. Alma mohoi me kokë.

- Sepse prapë ka llafe, sikur Kadriu do që ta lërë edhe këtë, d.m.th., Lirën dhe të marrë një kolege, mësuesen e re të anglishtes, Arbanën. Alma u ndie e trishtuar. Ajo, papritur, iu hodh në krah dhe e pushtoi me të dyja duart, duke i falur atij një puih të befasishme për qafimesh e puthjesh të pafrenueshme.

Kur e kur, ajo i tha atij: Për mua s'përbën problem, keq po më vjen për Kadriun, që paska marrë këtë rrugë jo të drejtë, sepse duke qene miku yt, nuk ka se si të mos jetë dhe imi. Megjithatë edhe pse nuk e njoh nga afër, keq me vjen dhe për Lirën, të cilën e paska

braktisur krejt pa të drejtë. Ndërsa ty, i dashur, çdo gjë të falet përderisa të dashuroj sa jetën time, sa hapësirën, sa Zotin që na ndjek që nga qielli i lartë dhe i pafund që ngrihet madhërishtëm mbi këtë mal të perëndishëm që na ka lindur neve!

- Po ti pse më pyete në se kam qenë i martuar?! A nuk e di ti që ne jemi dashuruar në moshë fare të re, ti trembëdhjetë dhe unë pesëmbëdhjetë!? Si e paske harruar e dashur?! Ç'paska ndodhur me ty kështu?!

- Me fal, shpirt! Si nuk e ditkam! - pëshpëriti Alma duke e ledhatuar dashurisht. Me siguri, më kanë keqinformuar, qëllimisht, për të na zbehur, sadopak, dashurinë për njëri-tjetrin.

- I martuar kurrë s'kam qenë, vijoi tjetri duke ndezur një cigare pa ia ndarë sytë imazhit të saj. I dashuruar po, veçse shumë rrallë, përmes dashurish, si të thuash, fluturake!

- Ato s'janë dashuri, ndërhyri Alma, po dashuriçka!

- Hahahahahaha! -qeshi ai frenetakisht. Atij i bëhej sikur ajo po inatosej ngaqë, papritur, kishte zbuluar tek ai një të metë, gati-gati, të pafalshme: " I martuar" ..."i dashuruar"!

Shemshedin Kulla fërkoj sytë i topitur, por, për habi, imazhi i saj nuk i shqitej sysh. Ai nisi të ecte malit kuturu. Pas një copë kohe u ndie disi i lodhur ndaj dhe u ul mbi një trung të rrëzuar lisi, anës së një livadhi të blertë plot lule shqerrash e zambakë ngjyrëvjollcë. Më tej, thuaj, një vrap pele larg, që kisha e Shënmërisë, aty mbi një sukë të gjelbër, m'u

në prehër të malit me të njëjtin emër. Nuk dihej, ende, me saktësi, mendoj, ndërkaq, Shemshedini, në se mali e kish marrë emrin nga kisha apo kjo e fundit, nga mali. Gjithsesi, për të, pak rëndësi kishte. Ai besonte në malin e Shënmërisë edhe kur kjo, pra, kisha, nuk ekzistonte ose, më mirë, që shembur nga partia në pushtet, si të gjitha kishat, xhamitë dhe teqetë, si të gjitha vendet e shenjta, të kultit, e të tjerë, në të gjithë vendin e shqiponjave, (që dikur, në kohë të lashtë që quajtur Iliri, në mesjetë: Arbëri dhe tani, në kohë të reja: Shqipëri) njësoj, si në kishën me të njëjtin emër. Ai bëri hapa, gjithë i mendueshëm, drejt statujës së drunjtë të Krishtit në Kryq. U përul me veneracion, me lutje dhe përgjerim përpara Tij, birit të Zotit dhe Shën Marisë, i puthi këmbët dhe e ledhatoi me duart e tij, deri lart në gjoksin e zbuluar dhe të gjakosur: O Zot, - tha ai me zë, ty të qofsha falë! Këtë psalm ai e përsëriti disa herë, gjithë duke bërë hapa mbrapsht pa ia ndarë sytë, fytyrën dhe gjithë pamjen e tij statujës së madhe prej druri të të LEVDUARIT të madh Jezu KRISHT!

3

Shemshedini ndjeu një si lodhje të endshme ndaj dhe u kthye, kësaj herë, pa mundur të vizitonte bjeshkën, ujëvarat dhe liqenet e saj magjiplotë, pa mundur të takohej me barinj të dhe bareshat e

bjeshkëve, pa dëgjuar meloditë e bukura baritore të fejeve të barinjve dhe këngët dashurore të bareshave bybylate, pa mundur të shohë tufat e bagëtime të Xhelaxhoshtit dhe jo vetëm, grigjat e bardha duke kullotur e blegërirë livadheve të bjeshkëve të Shënmërisë, pa dëgjuar cicërimat e zogjve dhe të bilbilave, pa dëgjuar këngët e shqiponjave bjeshkatore.

Ai u var faqes së malit me një fryme. Kur mbërriti te një sukë e veshur me shkurrage, shqope e shkoze, që poshtë këmbëve të tij u ngrit nga një kacube e ulët, me uturimë, një tufë mëllenjash të bardha që fluturuan në trajtën e një gjysmëharku. Kur mëllenjat u ngritën mbi lartësinë e pishave të qafës së malit, ato e humbën vrik trajtën gjysmëharkore. Vetëm pas një copë here, ai pikasi se mëllenjat qenë shndërruar, diku tejet lart, në hapësirën e qiellit të kaltër të verës, në ca pikla të vockla, pothuajse, të paperceptueshme, së paku, nga syri vëzhgues i Shemshedinit. Ai, ndërkohë, ia shkrepiti gazit. Ishte një gazmim, si të thuash, i papërligjur. Pas pak, për disa çaste, pati një si vramendje: si nuk hasi këmbë e fryme njeriu!? As barinj e baresha, as druvarë e kalorës, as udhëtarë a kalimtarë të rastit, as gjahtarë, as punëtorë të minierës së kromit a të mermerit si dhe as sharrëxhinj, pra, as punëtorë të sektorit të sharrave, ndërmarrje këto që nuk ishin fort larg njëra nga tjetra, gjithë të shpërndara, tutje-tehu, nëpër shpatina e rranxa të buta të malit në fjalë. Çudil! - tha me vete dhe fytyra i mori një shprehje të trishtuar si dikur, në dimër,

kur e bënte këtë udhë. Aty ku ishte, tanimë, në gjuhë të malit të Shënmërisë, befasi, dëgjoi një zhurmë të potershme, të vrullshme. Pas një dendurie të hollë shëlgjesh e mështekdash fshihej lumi i rrëmbyeshëm i Xhelaxhoshtit me llokoçitjet e forta e monotone, që pinte në gurrat, akullnajat dhe borërat e malit të shenjtë të Shënmërisë dhe ecte, herë i qetë, herë i sertë, si gjithmonë në shekuj, në shtratin e tij, diku të butë e diku të egër. Pak më tej ish qyteza Torjak me përroin me të njëjtin emër përmbri. Ai e kaloi përroin e Torjakut përmes një vigu të ngritur mbi të prej kohësh që s'mbaheshin mend dhe hoqi udhës së Kastriotit, u ngjiti në krye të fushës së Torviollit dhe vizitoi monumentin e madh me mbishkrimin: "Këtu, me 29 qershor 1444 u zhvillua beteja e parë legjendare e ushtrisë shqiptare nën Heroin e Madh të Kombit Shqiptar Gjergj Kastrioti Skënderbej kundër ushtrisë otomane të përbërë nga më shumë se 150 mijë ushtarë nën komandën e Ali Pashës. Skënderbeu, me më pak se 15 mijë luftëtarë shqiptarë, e shkatërroi plotësisht ushtrinë e armatosur deri në dhëmbë të perandorisë më të madhe të kohës në botë. Jehonën e kësaj fitoreje të madhe të shqiptarëve e përshëndeti e gjithë bota perëndimore".

Për një copë here të gjatë sytë e tij përumbën nëpër fjalët e dedikimit. Ai zgjati duart dhe përkëdheli çdo fjalë të shkruar me germa bronzi të atij kushtimi të aqmerituar dhe, më në fund, pëshpëriti: Hajha, GJERGJ KASTRIOTI! Eksklamacioni yt, LIRI A

VDEKJE. Veçse nuk munde të parashikoje të ardhmen, pasi ku të linte lufta. Dhe gjumin e bëje copa-copa, herë mbi kuaj ere, herë mbi shkëmbinj e guva. Ti vdiqe në këmbë me sytë e prajtur ere kah vinte hasmi! E unë jam krenar që jetoj në trojet ku linde dhe u rrite ti, o i madhi Skënderbel!

Ai e la monumentin dhe mori, rishtaz, drejt lumit të Xhelaxhoshtit. Ndërsa tek ecte, herë pas here, s'i rrihej pa e kthyer kokën pas, pa ia hedhur dhe një sy monumentit të Torviollit. Edhe një sy, edhe një tjetër. Sa më shumë që i largohej, aq më madhështor i dukej monumenti, ashtu si malet, që sa më shumë u largohemi, vërtet, aq më madhështorë na duken.

Sytë e tij, tashme, qenë capërlyer hutueshëm dhe kredhur, më në fund, në pasqyrën e kristaltë të atij lumi të perëndishëm, që kornizohej nga drurë të prerë e trungje të shkukur, gjithsesi, të thatë lisash, palmash e pishash të moçme. Në thellësitë e pasqyrës së Xhelaxhoshtit, thyer nën ujë, ai shihte nga afër tani formën e diellit gjysmë të perënduar që iu duk për një çast si një bukë e zjarhtë e ndarë përgjysmë. Befas, i buzëqeshi krahasimit që iu ndërmend. Zhurma dhe përplasjet e valëve të kulluara të lumit në breg, po e tërhiqnin si me magnet. Ai kundroi rrotull dhe pasi u bind se nuk rektonte frymë njeriu u zhvesh nudo, lerë nëne. Me hap të sigurt mori vrull. Pasi bëri një pikiadë të bukur nga maja e një shkëmbi u zhyt m'u në mes të tallazit të valëve, aty ku thellësia e ujit ishte më e madhe. Pas nja tridhjetë sekondash a diçka

më shumë, ai nxori kokën me vrundull mbi sipërfaqen e lumit, u mbush me frymë thellë duke psherëtirë dhe, në të njëjtën kohë, shkundi kryet me flokët e gjatë si të një krife luani duke bërë që rrathët e valëve të ndiqnin njëra-tjetrën me plot kumbime të forta tingujsh dhe të përplaseshin me hov në shkëmbinjtë e brigjeve me një zhurmë dhe forcë më të madhe se më parë. Megjithatë, tek përfytej me valët, ai nuk e ndjente me atë zhaurimën e rëndë të tyre, të fillimit. Ai qëndroi në ujë deri sa hijet e malit të Shënmërisë e pushtuan tërësisht lumin e kristaltë të Xhelaxhoshtit. Në shtëpi, u mor me një studim të nisur kahershëm "Poetet metafizike të Veriut", por që i kish mbetur i papërfunduar, për shkak se në bibliotekën e qytetit të Arabashkës nuk posedoheshin dokumentet që i duheshin. Kështu që, për këtë, në të ardhmen ai duhej të rrihte kryeqytetin e vendit, Tiranën, me qëllim që të eksploronte Bibliotekën Kombëtare.

4

Të nesërmen që e dielë. Gjithë paradites u mor me leximin e një romani policesk, të cilin e kish filluar prej disa kohësh, por, ngaqë ish voluminoz, ende, s'e kish përfunduar. Zakonisht, këto lloj romanesh i lexonte, gjithmonë, i shtrirë në krevat, përpara se ta merrte gjumi. Pas thyerjes së ditës, me biçikletën e tij përdore, ai doli buzë Xhelaxhoshtit, me shpresë

se uji do të ish pak më i ngrohtë se ditën e djeshme, meqë rrezet e diellit të paradites, gjithsesi, kur lexonte në ballkon, i qenë dukur më të nxehta se një ditë më parë. Buzë lumit të Xhelaxhoshtit, në rërën e mrekullueshme të tij, ai e dinte se bëhej plazh lirisht, si të thuash, pa frikë, vetëm të dielën, se në ditët e tjera të javës ndër marrja e mermerit që ngrihej mes dy maleve, të Mollës dhe atij të Shënmërisë, në mesditë, aty rreth orës një, duke qenë se kishte orarin e shpërthimit të minave për zhvendosjen e blloqeve të mermerit të kuq nga thellësia e malit, nuk lejonte të bëhej plazh ose të afroheshin kalimtarë a mjete udhëtimi deri në distancën tre kilometra për shkak të fluturimit të gurëve që shpërthenin nga toka prej forcës së eksplodimit tejet të fuqishëm. Ndaj, më së shumti, të dielave mbusheshin buzët e lumit të Xhelaxhoshtit, tej e ndanë, me plazhistë të të gjitha moshave, nxënës shkollash, djem e vajza të reja, burra e gra dhe pleq e plaka, që gëlonin në të dy anët e lumit të perëndishëm në këmbë të malit të shenjtë të Shënmërisë, njësoj si bletët në koshere. Vinin jo vetëm xhelaxhoshtarë, por dhe nga fshatrat përreth, madje, çuditërisht, shumicën e plazhistëve, gjithmonë, e kishin përbërë qytetarët e Arabashkës. Pasi qëndroi në rërë afro një orë, më në fund, Shemshedini u krodh në lumë, në hurdhën më të thellë të tij, aty buzë Kepit të Shtëpisë. Uji, kësaj here, iu duk paksa më i ftohtë se dje, ndaj dhe doli, pa mëdyshje, në breg. Pak më tej që mulliri i Mëzesve, i cili s'pushonte dhe ai nga puna

me turne, si dhe Mermeri në krah apo ndërmarrja e Kromit dhe sektori i Sharrave, respektivisht, në dy shpatinat e buta të malit të Shënmërisë. Në të djathtë të lumit, vetëm nja dy a treqind metra më lart, mbi një sukë gjithë pishnajë, blerim i përherëshëm, që kisha e Shënmërisë e restauruar ose, më saktë, e rindërtuar nga themelet tani në kohë të demokracisë, pas viteve '90-të, kur Shqipëria mori rrugën drejt familjes europiane, sepse, siç dihet, në vitin tejet famëkeq të '67-ës, partia dhe diktatori Enver Hoxha, siç u përmend shkurtimisht më sipër, i kishte rrafshuar të gjitha objektet e kultit dhe të besimeve fetare dhe kish ndaluar me ligj çdo lloj besimi a praktikimi të tij në to.

Teksa po vishej gjithë duke u dridhur, befas, Shemshedinit iu ndërmend vera e dashurisë së parë: I njëjti vend, e njëjta ditë. Lumi i shenjtë i Xhelaxhoshtit. Djem dhe vajza të reja, moshatare dhe jo vetëm, të fshatit të tij Xhelaxhosht, po dhe të fshatrave të tjerë përreth, si: Mazrrekë, Sinë, Kastriot, Torviak, Rrethe, Kandër, Shqath, Lukan, Selishtë, e tjerë, si dhe plot djem e vajza nga qyteti i Arabashkës vinin dhe bënë plazh, aty e dhjetë vite të shkuara, ashtu si dhe sot, kur Shemshedini, ende, s'i kish mbushur të pesëmbëdhjetat. Vajza që nga qyteti, quhej Alma dhe ishte vetëm trembëdhjetë, por asaj i kishte ecur shtati dhe dukej disi më e rritur. Ditë e ngrohtë qershori me diell të shkëlqyer. Kohë provimesh për Shemshedinin. Një freski e hollë luante paksa me flokët onde-onde, tejet të gjatë dhe bjonde

të vajzës. Faqet dhe buzët e saj skuqnin si qershitë. Sytë e saj si deti në verë, të qeshur, të ngjashëm me të Shemshedinit, shprehnin një botë të gjerë.

- Duhet të ketë lexuar shumë, ndaj dhe duket sikur ndryn brenda vetes një det me dituri! - kishte menduar ai pa e ditur moshën e saj aq të re, ndërsa po gatitej te ikte se duhej të përsëriste diçka për provimin e nesërm me gojë të gjuhës shqipe. Më në fund ai kishte vendosur një pasqyre të vogël xhepi në një shkallëz të Kepit të Shtëpisë përballë dhe kishte nisur të krihej pa i vënë re vështrimet e ëmbla të një dashurie romantike të vajzës. Vajza lozonjare që e kishte pëlqyer aq shumë Shemshedinin, megjithëse nuk e shihte për herë të parë, ishte afruar, lehtësisht, si një flutur drejt tij dhe i kishte thënë:

- Mjaft u shikove në pasqyrë! Shumë i bukur je! - dhe në fytyrën e saj të njomë ishte formuluar një buzagaz i bukur, disi i parakohshëm, i shoqëruar me një përskuqje fare të lehtë të faqeve. Shemshedini edhe pse kishte ndjerë për herë të parë në jetën e tij një ngacmim kaq të papritur dhe të drejtpërdrejtë dashurie, çuditërisht, jo vetëm që nuk e kishte humbur, por me një përmbajtje të pashembullt për moshën aq të re, i kishte thënë:

- Të falemnderit për komplimentin, zonjushë! Dhe kishte thyer, ndërkaq, krahët mbi supet e saj të brishtë. Në të vërtetë, ti je më e bukur nga unë. Dora e Zotit të paska pikturuar me një dhunti të pazakonte dhe pa u bezdisur!

Ndërkaq djaloshi e kishte tërhequr lehtë me të dyja duart dhe ajo, pa kuptuar as vete, kishte shtrirë flokët e saj të bukur si një duaj në gjoksin e tij. Lehtësia me të cilën ai e kishte puthur e kishte shastisur. Ajo, në të njëjtën kohë, ishte dridhur e tëra nga emocione të paprovuara deri atëherë. Kishte ndjerë e frikësuar zemrën t'i shpeshntonte rrahjet. Djaloshi i kishte falur çaste aq të ëmbla, sa ajo nuk kish mundur të gjente fjalët për të shprehur atë ëmbëlsi.

Mendimi se ishin buzë lumit të perëndishëm të Xhelaxhoshtit dhe në prehër të malit të shenjtë të Shënmërisë, i bënte që të dy adoleshentët e bukur dhe buzagaz të sigurt në mënyrën e shpërfaqjes së dashurisë së tyre të parë.

Sa i mirë ky djalë! - kish menduar Alma. Sikur të lidhja jetën me të, qysh tani! Vetëm kështu do t'u pritej dora disa misteriozeve, që, nganjëherë, më zënë rrugën si ujçer të uritur!

E çuditshme, kish thënë me vete Shemshedini, që në një ditë si kjo, kaq të rinj, të mendojme për puthjet.

- Sa bukur që puthje! - kishte pëshpëritur ajo si e zënë në faj. Unë nuk di të puth!

- Përkundrazi, ish gjegjur djaloshi. Ti puthje aq bukur, sa puthjet e tua s'kam për t'i harruar kurrë!

- Vërtet, të pelqeva!? ishte ngazellyer çupka.

- Jashtë mase! Nuk është s'e m'u duk kështu, ngaqë puthjet e tua qenë për mua puthjet e para të një vajze në gjithë jetën time të deritanishme. Ti, vërtet,

qenke si një zanë a shtojzovalle e dalë nga bjeshkët e këtij mali të perëndishëm që kemi mbi krye! A ndoshta si një sirenë a circë e dalë nga lumi im magjik dhe, njëheresh, i shenjte i Xhelaxhoshtit.

- Faleminderit! Çfarë ndodhi tek ti, kishte të njëjtën vlerë edhe për mua! - kishte shtuar tjetra tashme ndrojtjebraktisur. Unë vetëm kisha parë në ndonjë film ose lexuar në ndonjë roman dashurie të ndaluar, siç i quajnë ndryshe "libra të verdhë", që mund të më këtë rënë si rastësisht në dorë, kuptohet fshehurazi. Ndërsa romani "Garda e re" e Fadajevit më ka shkuar gjashtë muaj së lexuari. E ke lexuar ti, me që ra fjala?

- Si jo.

- Ç'të ka bërë përshtypje më shumë? - kishte pyetur ajo si të donte të bënte një fare aluzioni për moshën e tyre fare të re të zënë në dashuri.

- Që heroi i parë, Oleg Koshevoi, - ishte gjegjur Shemshedini buzeqeshës,- dashuronte Ljubja Shevcovën në moshën që jam unë tani, pesëmbëdhjetëvjeçare.

- Ulja Gromovën,- kishte ndrequr me gjysmë zëri vajza.

- Në të vërtete, zor të mbahen mend tani gjithë ajo galeri personazhesh që ka libri! -kishte thënë duke i përkëdhelur flokët me një krenari të pashfaqur kurrë më parë, flokët e shpupurisura e të derdhura ashtu mbi gjoksin goxha të bëshëm e të mbushur si të kishin për qellim mbulimin ose fshehjen e tij të plote,

ngaqë sutjenat disi të vogla e të ngushta nuk ia nxenin te gjithin.

- Si thua, - kish thënë, më në fund, Shemshedini plotësisht i vendosur pak përpara se ajo të dëgjonte zërin e shoqeve,- sikur t'i përkasim përgjithmonë njëri-tjetrit?!

Alma kishte ulur kokën tejet e ngazëllyer dhe mezi kishte mbajtur lotët e një gëzimi të pashprehur e të pandjerë kurrë më parë.

- Sa çudi! - kishte mermëritur, ndërkaq, ai, duke soditur hijet e malit të Shënmarisë që sa vinin e dendësoheshin në thellësitë e pasqyrës së lumit të kulluar e të rrëmbyeshëm të Xhelaxhoshtit. Edhe pse aq e re, ajo vajzë si një hënë mbi një hark ylberi, kishte të mbrujtur dhuntinë e rrallë të tundimit, a thua se qe një Afërditë!

Si do të kish qenë, vallë, jeta ime sikur ajo, njëmend, të përfundojë me mua, kishte bluajtur në kokë për disa çaste, djaloshi dinjitoz i Xhelaxhoshtit, Shemshedin Kulla. Pas saj, gjithsesi, janë prindërit, shoqet, të afërmit, që një zot e di se ç'mund t'i përrallisnin. Mund t'i thonë se është djalë fshatari, malësor a malok, për më keq akoma, i pagdhundur, fanatik, i vrazhdë, i egër!

Nejse. Nuk dua që kjo dashuri e lindur në prehër të malit tim të Shënmërisë dhe buzë lumit tim të Xhelaxhoshtit, të numërohet në të ardhmen e historisë së jetës sime, thjesht, si një dashuri fluturake! - kish menduar më pas ai.

Ish kohë e rëndë e diktaturës komuniste, ku përveç dashurisë për Partinë dhe Enverin, të tjerat, madje dhe ajo për atdheun, ishin të tëra në plan të dytë, të tretë e kështu me radhe. Përveç asaj dashurie, të gjitha të tjerat, si tërësi, gati-gati, a thua se ishin një mollë e ndaluar.

- Hej, djalosh, - kishte thirrur ajo duke thyer heshtjen aq të dridhshme, - si dëshiron të të them shkurt, Sheme a Dini?!

- Si të ta ndjejë e bardha zemër, Alma ime e bukur, - ish përgjigjur ai dhe, në moment, e kish përllarë në krah, puthur fort në faqe, në gushë, në qafë, në ballë dhe në buzët e bukura dhe të ëmbla si mjalti! Ai kish vrapuar me të në krah buzës së lumit fshehur blatishtes, të dy gjithë duke qeshur, gëzimisht të ndezur flakë, si kurrë ndonjëherë në jetën e tyre! Ish ndjerë me fletë! Më me fletë akoma nuk kish si të mos ndihej ajo, përderisa edhe ia kish shfaqur e para dashurinë.

- Betohu, i kish thënë Alma, se nuk je nga ata djem që dashurinë dhe besën e shkruajnë në rërë!

- Të betohem, ish gjegjur, ndërkaq, ai me vendosmëri.

- Betohu dhe ti se nuk do shikosh tjetër djalë me sy dhe se dashurinë për mua, qysh tani, e ke shkruar, ja, në këtë shkëmb, që quhet "Kepi i shtëpisë"!!

-Të betohem, kish thënë ajo, se nuk do shoh as me sy e as me zemër asnjë njeri në botë përpara teje, Dini im i dashur sa qielli, sa toka dhe se dashurinë për

ty sapo e shkrova me zemrën time të pastër, ja, m'u në këtë faqe të këtij kepi ku jemi tani!

Sakaq zëri i shoqeve të saja të qytetit qe bërë më i qartë. Ajo e kishte puthur, lehtësisht, në buzë me krahët shtrënguar mbi supet e tij dhe kishte shtuar:

-Mos më harro se nuk të harroj! Unë do të jem nusja jote gjer në vdekje! Dhe, sakaq, kish fluturuar e lumtur si një flutur krahëshkruar a, ndoshta, si një bletë kryengritëse drejt kosheres fill pas mbledhjes së nektarit.

Shemshedini, akoma i paqetësuar, me zemrën që i rrihte aq fort nga ajo dashuri e papritur që e kish lumturuar thellë në shpirt, kishte prerë shkurt, ashtu me biçikletën për dore, me cigaren në buzë udhës drejt shtëpisë përbri hamullave të djegura të grurit. Përtej stacionit të makinave dhe traktorëve ai kishte dalë në xhade dhe pasi i kishte hipur biçikletës, vetëtimthi, kish humbur tutje në shelgjishten përgjatë lumit të Xhelaxhoshtit gjithë përtej malit të Mollës që ngrihej ballëpërballë jo larg atij të Shënmërisë.

5

Në shtëpi Alma ish rrekur të qëndronte gjithë në heshtje për çfarë i kish ndodhur buzë lumit, në këmbë të malit të shenjtë të Shënmërisë me djaloshin romantik të Xhelaxhoshtit, Dinin e Kullajve. Atë e kishte munduar, gjithsesi, tundimi: t'i thoshte

a të mos i thoshte, së paku, mamit për çfarë i kish ngjarë. Mamt që deri atëherë nuk kish lënë gjë pa i treguar për çdo gjë që i ndodhte, në shkollë, në lojëra me shoqet, në dyqan, në rrugë, në ëndrrat e gjumit, e në gjithçka tjetër.

- Çfarë ke, moj shpirt, që rri pa fjalë, mos të ka ndodhur ndonjë gjë, mos je zënë me ndonjë shoqe, hë, tregoji mamit tënd! - ish përgjyruar Ema teksa po pinin në dhomën e ndenjes ulur në divan nga një lëng frutash.

- Asgjë, moj mami, ish gjegjur ajo me një shkëlqim qelqor në sytë e bukur e të menduar. Asgjë s'ka ndodhur, veçse jam paksa e lodhur. Ndoshta nga dielli, qëndrimi i gjatë mbi rërën e Xhelaxhoshtit, në plazh. Natën deri vonë s'e kish marrë gjumi. Vendi më vend sikur s'e kishte mbajtur. Herë pas here ishte çuar kinse për të pirë ujë, nga frika se mos e diktonin prindërit që, në të vërtetë, ishin në gjumë të thellë. Dhe një herë të vetme që ish futur në kuzhinë ashtu kuturimthi, duke marrë një gotë, gota i kish rënë nga duart, përplasur mbi dyshtemenë shtruar me pllaka të kuqërremta mermeri dhe ish bërë copë më copë. Zhurma e saj kish zgjuar, sakaq, të dy prindërit.

- Ç'është kështu?! - kishte thënë Sadiu.

- Alma ...! - ish gjegjur e trembur e shoqja, Ema. E pikasa që mbrëmë që s'ndihej mirë. Mos e diskuto, diçka i ka ndodhur asaj.

- Mos e ka ngacmuar ndonjë belaxhi! -kish thënë i trishtuar i shoqi. Ndërkaq, Ema kish fluturuar nga

krevati bashkëshortor. Ashtu e hutuar në fillim ajo kish hyrë në dhomën e Almës. Jargani, dukej, ish flakur me këmbë e në fund të krevatit. Kur kish kaluar në kuzhine kish parë copëzat e qelqit të gotës së thyer mbi dysheme, ende, të pambledhura. Ajo e ka thyer gotën, kish menduar Ema dhe s'i ka mbledhur copëzat e theyra të qelqit, gjë që binte ndesh me natyrën e rregullt dhe të përpiktë të saj. Po, po, diçka ka ndodhur me të! - kish nisur të shqetësohej më shumë Ema. Ajo kish kontrolluar gjithandej nëpër shtëpi dhe, ç'ish më e keqja, Alma s'ish kërkund. Më në fund, kur ish ngjitur në katin e tretë të vilës dhe kish hapur me një frymë, gjithë në ankth, derën e të vetmit ballkon që kishin, ajo, për fat të mirë, ish mbushur lirisht me frymë: Alma ulur në karrige, gjithë duke kundruar yjet e qiellit...!

- Shyqyr, moj bijë e mamit, i kish thirrur duke e marrë si një beb në grykë, shyqyr që të gjeta se desh më ndaloi zemra! Ndërkohë, dera e ballkonit ishte hapur serish. Sadiu ish dukur shumë i shqetësuar.

6

Të kundërtën e Almës, çuditërisht, kish bërë Shemshedini. Ai sapo kish mbërritur në shtëpi i ishte shtruar i gjithi nënës së tij të dhemshur, Arianës, e cila prej kohësh vuante nga një sëmundje e rëndë, ndonëse me moshë, ende, të re. Nënës së tij aq

të dashur sa zor se mund t'i gjendej shoqja në gjithë trevën piktoreske të Xhelaxhoshtit, asaj nëne që e kishte rritur me shumë mundime të vetmin djalë që i fali Zoti, Shemshedinin dhe që mezi priste t'i rritej, të burrërohej e ta martonte të vetmen shpresë të saj në këtë jetë. Ai i kishte treguar me hollësi çdo detaje të bisedës me Almën e bukur dhe nëna e tij ishte ndjere dyfish më e re dhe, njëherësh, e lumturuar në shpirt.

- Vetëm të të martoj ty, biri im dhe s'kam gajle pse vdes pastaj! Asaj i ishin mbushur sytë me lotë gëzimi dhe ashtu, kishte nisur të përfytyronte djalin me nusen përkrah ...! Do të lutem, bir, i kishte thënë ajo në kishën e Shënmërisë, që të bëjë zoti emër dhe ti ta fitosh atë vajzë si një engjell, të cilën ta solli pranë, vetë Shën Maria, bir, në gji të malit të shenjtë të saj! Sillu mirë, bir i nënës me Almen se është fati yt, nderi yt! Mos i ngjaj babait tënd që asnjëherë nuk dijtë të sillet jo vetëm me mua, por as me ty, me të vetmin djalë, me të vetmen shpresë që na fali i madhi Zot!

- Ku është ai, - kishte pyetur për babanë, me që ra fjala!?

- Mos pyet për të, bir i nënës, bëri shamatë pa fund me mua për hiçmosgjë, se kështu ia thonë dreqërit që ka në krye, më rrahu e më shtypi dhe iku e doli duke bërtitur si një i marrë! - kishte thënë nënë Ariana ndërsa, ndërkohë, kishte vënë xhezmen e kafesë mbi stufë. Kur e kishte servirur kafënë me tabaka me dy

filxhanë për të birin dhe për vete shoqëruar me dy llokume, ajo i kish thënë djalit:

- Sheme, o shpirt i nënës, është kafja e shyqyrellëkut për lajmin më të bukur që më solle, bir, pas ditës që ti erdhe në jetel! Ta bëfte Zoti mbare dashurinë me atë vajzë të hyrishme, bir i nënës! U martofshi dhe u trashëgoshi, o zemër e mamit tend! U gëzofte kjo shtëpi, o bir, me djem e me vajza, me nipër e me mbesa! Ai e kishte përqafuar nënën sërish me mall e dashuri të patreguar dhe, çuditërisht, për herë të parë në jetën e tij të deritashme, nuk i kishte mbajtur dot lotët e gëzimit! I kishte fshirë si lotët e nënës edhe të vetët me shaminë e tij të dorës, kishte puthur nënën serish në ballë, kish vënë kokën e saj në gjoksin e tij dhe, ndërkaq, e kish uruar nënën e vet me fjalët: Të rrosh, moj nëna ime dhe të gëzosh, të rrosh e të më martosh, se ti je perëndesha ime e madhe, e pavdekshme!

Nënë Ariana nuk kish ditur si t'i gjente fjalët për ta falënderuar djalin, e prekur thellë në shpirt nga fjalët e tij. Ajo i kish thënë: Rrofsh ti, mor bir i nënës dhe ma gëzofsh këtë vend të bekuar! Ndërkaq djali, mbasi u sigurua se nuk e shihte as nëna as rob zoti, kish dalë përtej pragut të shtëpisë, pikërisht, te kumbulla e vjetër në cep të bahçes, siç dilte zakonisht dhe ish lutur për nënën e tij te mali i Shënmërisë: O mali im i zemrës, o mal i lartë dhe i shenjtë i Shënmërisë, shëroma nënën time të vuajtur, hiqmjani asaj sëmundllëqet nga trupi, fali asaj jetë e gjallëri!

Se është një grua e torturuar gjithë jetën nga sjelljet barbare të të shoqit, atit tim! O mal i Shënmërisë, plotësoma, të lutem me përlësi, edhe një kërkesë tjetër: - Sillja mendtë në krye babait tim, largoma të gjorin nga rruga e pijes dhe harraktllëkut, të gëzojë dhe ai jetën si njeri, si bashkëshort i devotshëm dhe si baba i mirë!

7

Aty për aty, e joshte mali, aty për aty, përmallohej për kurmin dhe shpirtin e Almës! Edhe mali i shenjtë i Shënmërisë, edhe Alma e tij e shtrenjtë, në të njëjtën kohë, e ngadhnjenin, e joshnin me aq forcë, sa nuk mund t'i gjente fjalët, as ai vetë, për ta shprehur këtë dukuri që, tashmë, kish kohë që ndodhte brenda gjithë qenies së tij të çuditshme. Kur s'i kishte pranë, mali dhe Alma, si të shkrirë në një, i faniteshin, gjithsesi, në një mënyrë a në një tjetër, përpara syve të tij vizellues, tamam, si një vegim i vetëm, i bardhë, i ndritshëm, fuqiplotë, sa mahnitës, aq dhe marramendës.

Mali i Shënmërisë, papandehur, u ngarkua me re shiu. Shemshedini e kuptoi se po vinte rrebeshi dhe mori tatëpjetë shpatit të malit të mbuluar me një shtresë të hollë debore. Te një bregore e rrëpirë ndodhej një krua me ujë të ftohtë e të pastër si kristali, tek i cili u ndal dhe piu ca gllënjka. Ai mbylli

sytë si të duronte një dhimbje të madhe. Ndërkaq, iu ndërmend se e priste Alma. Ajo ishte, në të vërtetë, një dashuri e madhe, një botë më vete, sa e bukur aq dhe e singertë. Kur ndonjë tjetër e kish braktisur, Alma, gjithmonë, i kish qëndruar pranë si një dorë e saktë, tejet e ngrohtë dhe e dashur, e urtë dhe e matur si një motër e vogël dhe e mirë. Me këtë shënim, Shemshedini kish hapur faqen e parë të ditarit të tij, të cilin kish më shumë se nëntë vjet që e mbante, pothuajse, rregullisht. Ngado që shkonte, atij i kumbonte në vesh zëri i bukur gjer në dhimbje i Almës. Dhe i bëhej se, nga çasti në çast, zëri i saj do të bashkohej e do të shkrihej me zërin gjëmimtar e, njëherësh, të mbytur të malit të Shënmërisë. Ai tundi kokën duke bluar me vetë rreth saj. Përse, valle, kjo natyrë kaq e butë dhe e bukur vajzë, me të cilën kam bashkuar zemrën po më braktis kaq papritur?! Në se familja e saj kishte rënë në gjak dhe tash ka vendosur të largohet nga Shqipëria, ç'lidhje ka ky vendim i saj me Almën time të shtrenjtë?! Ajo është e imja, tashme. Ajo më përket mua si pjella pjellës dhe gjaksi s'ka punë me të, ashtu si nuk ka punë me mua. Kjo është e gjitha, mendonte ai, shpjegimet e tjera, për mua, nuk ekzistojnë.

Edhe pse nuk ish as vendi dhe as koha e përshtatshme për pyetje e përgjigje të tilla, atij, befas, si pasojë e asaj lëndë që solli në mend, i shungulloi ndër vesh e shkuara bubullimë. Pak nga pak, bubullima, çuditërisht, u shndërrua në një zë të qetë dhe qiellor,

që të këpuste shpirtin. Ishte zëri i perëndishëm i malit të Shënmërisë: "Shemshediinnnnnn! Po të pret Alma, Shemshedin! Po të pret në parkun e qytetit tonë të dashur të Arabashkës! Ajo dëshiron të të shohë dhe të bisedojë sa më parë me ty! Shko zemërhapur, Shemshediinnnnn!! Dëgjoje zemrën e saj! Ka të drejtë, Shemshediinnnnn! Ajo duhet të ike me familjen diku larg atdheut të vet, ku pushka gjakatare e gjaksit të eger dhe mizor, një atavizmë kjo që vjen nga thellësitë e shekujve, kërcënon jo vetëm meshkujt, por dhe femrat. Është vajzë e vetme e dy prindërve të devotshëm dhe të mirë. E pavëlla e motër, Shemshedin! Shko dhe ti me të, Shemshediinnnnnn! Është një familje e pasur, Shemshedin, familje që pasurinë e ka vënë me punë dhe djersë të ndershme, Shemshedin djali! Mirëpo fisi i saj i vogël i rënë në gjak me do beduaxhinj të Skurajve i kanë shpëtuar rrezikut të gjakmarrjes sepse janë larguar me kohë. Vetëm Alma me dy prindërit e saj, ndonëse më të largëtit e dorësit në fisin në gjak, ende, nuk kanë ikur. Megjithëse e dinë se në këto anë gjaku nuk shkon për gisht sipas kanunit të Skënderbeut, por shkon për fis sipas atij të Lekë Dukagjinit. Shko dhe ti me ta, Shemshedin, përndryshe, në gjithë jetën tënde ka më të brejtur ndërgegja. Bëja hallall kësaj krijese të çiltër e të bardhë si drita, bëja hallall Almës tënde që të do me shpirt, Shemshedin, bëja hallall për hatër të dashurisë suaj të shenjtë për njëri-tjetrin! Tokës së keqe mos i ik Shemshedin, por njeriut te keq, po!

Ikni se paku, hëpërhë, bashkë me Almën dhe shpëtoni kokën ...! Dhe ju, s' do mend, do të ktheheni një ditë!

- Siiii...?! - psherëtiu sytrishtuar Shemshedini. Ai u zbraps disa hapa dhe, befas, u kalamend. Syte iu rrëmbushën me ca lotë të imët dhe shtati iu drithërua si një fëshfërimë e trishtë vjeshtë. Pas pak, nxori paketën e shkrepse dhe, ngadalë, mezi ndezi një duhan prej erës pengestare. Ai tha: Nuk të le ty vetëm, o mali im i dashur i Shënmërisë! Nuk të lë si atëherë kur rashë në burg dhe si dikur më pas, kur mora rrugën e kurbetit, sall për kafshatën e gojës! Nuk mund të bëj më mëkat me ty, o mali im i perëndishëm! Ajo në se shkon, do ta kuptojë shpejt se ka gabuar dhe do të pendohet! Pendimi do të jetë një mësim i madh për të! Duke mos qenë me babanë në shtëpi, se ai me ka braktisur dhe është bërë me një bushtër, fill pas vdekjes së nënës dhe s'i bie mendja fare se ka djalë, me sa për dimrin e parvjetshëm, unë, sinqerisht, më beso, o mali im i shtrenjtë, ty të ndjej dhe mëmë dhe atë! Vetëm mbi ty e kam vënë besimin, jetën dhe shpresën time!

-Të falemnderit, biri im! - iu bë se tha mali përmes një heshtjeje që fliste më shumë se fjala. Dhe Shemshedini ashtu i stepur dhe me sytë hetues e paksa të cakëritur mbeti në vend për një copë herë të gjatë. Pa ç'pa dhe hoqi bregut të lumit me fytyrën paksa të mpirë, por që, çuditërisht, nuk shprehte as vuajtje, as gëzim, as urrejtje dhe as dashuri. Ekspresioni i fytyrës së tij, a thua se ishte një maskë agonie. Po

me atë shprehje u kthye, vrikthi, drejt stacionit të hekurudhës. Te mullarët e kashtës së grurit, në fund të arës së malit, mbajti këmbët një grimëherë duke soditur i shastisur ca djem e vajza të fillores, të cilët, pasi kishin hequr dëborën me lasa, lopata të vogla druri, kishin bërë tunele përmes mullarëve të kashtës dhe luanin gjithë shend e gaz lojërat tradicionale të fëmijëve, herë "luftas" e herë "kukamshefti.

Ndërsa fëmijët loznin pa iu druajtur, gjithsesi, shtresës së hollë, por të ftohtë të dëborës, herë pas here, ndonjëri prej tyre, sipas radhës së vendosur, i vidhej lojës dhe shkonte e kthente kopetë e bagëtime të imta kur ato shpërndaheshin nëpër cekën e zallit duke kërkuar krاند, ushqimin e tyre të pragdimrit.

Aq e bëri për vete situata "luftarake" e fëmijëve sa, për një çast, kuturisi të mos shkulej nga vendi. Kujtesa e tij, sakaq, rrahu flatrat në retrospektive, thellë në fëmininë e vet plot "aventura" në kërkim të fundeve të shpellave e honeve të errëta të malit të Shën Marisë, pyjeve e brezareve pa fund në faqet dhe rrezen e tij e gjer të udhëtimet me varka peshkimi nëpër liqenet dhe lumenjtë e shumtë lundruës të qytetit të tij fantastik, Arabashkë.

Në të njëjtën kohë, loja e fëmijëve i ndërmendësoi dhjetëra romane të lexuara qysh në vitet e vegjëlisë, romane që glorifikonin temën dhe botën e bukur të fëmijëve.

Dhe, për çudi, malli që ndiente tani, ishte i dyfishtë, sa për ishullin e fëminisë së tij, aq dhe për

ishujt e mrekullueshëm të librave të parë të lexuar. Ai mërmëriti ngadalë: Andresën, Xhani Rodoni, Mark Tuen, Bedri Dedja, Odhise Grillo!

Madje, ai e ndjente se jeta, që ravgonte në ato libra, ishte ngjizur e bëre një, me vetë jetën e tij të jetuar, kahershëm, për të cilën, gjer sa të vdiste, jo vetëm që s'do ta harronte, po, gjithkohshëm, do të ruante për të, dritën më të bukur të nostalgjisë.

- Ah, fëmijëri, fëmijëri! Pëshpëriste ai, herë pas here, edhe tani që këmbët e kishin çuar, intuitivisht, përtej hekurudhës. U mat t'i telefononte Almës që e priste sipas fjalës te kafja "Drini" në parkun e qytetit dhe t'i kërkonte ndjesë për vonesën, por, aty për aty, ndërroi mendje. Rishtas, fytyra iu bë dyll i verdhë. Piu një kafe turke në këmbë, te "Vjeshta" kur kishte dhe njëzet minuta që të vinte treni. Për të vrarë kohën i ra disa herë kryq e tërthor sheshit të vogël pranë stacionit të hekurudhës. Ende, habitej si dikur fëmijë, me përmasat e vogla të atij sheshi, që, vërtet, të dukej si një log mejdani ngujuar mes malesh me deborë.

Në sfondin e zyrtë të maleve të murrëtyer flokët e tij të hedhur supeve, sepse i ngjallnin një ndjenjë përdëllimi. Nisen të shtoheshin ngeshëm fjollat e deborës. Shemshedini lëmoi me dorën e ftohtë faqet e rruara taze në një ngjyrë qumështore. Ndoshta këtë lloj ngjyre fytyrës së tij të rruar me kujdes ia jepte debora.

Një rrudhë e lehtë që niste nga njëri cep i syrit ia bënte disi më të dukshme burrërinë fytyrës së tij me lëkurë të butë si të qe një fytyrë e bukur vajze.

Mos, vallë, ishte ajo rrudhë, gati e pavnerë, që e tundonte?

- Kam qejf të të shoh me mjekër! - i kishte thënë njëherë Alma, duke ia soditur me dashuri fytyrën e bukur, pothuajse fëminore.

Ai, diku, citoi dy vargje mërzitie nga Migjeni:

"Mjerimi s'ka fat, po ka vetëm zhele/zhele fund e majë, flamuj të një shpese, të shkyme e t'coptuem me të dalun bese".../dhe, pas një grime, u drodh:

- Uh! Ngriva së ftohti! - tha dhe, ndërkaq, u fut me vrap në sallën e pritjes që të ngrohej pranë sobës që bubullinte. Pas pak treni zhurmoi në stacion.

Shemshedini humbi mes turmës drejt trenit.

Një vajzë e re veshur me fustanellë dëbore po zbriste nga treni krejt e shkujdesur.

Ishte Sonja, shoqja e Almës. Kishte ditë që kishte filluar punë si manaxhere te "Vjeshta" në restorantin e saponjërtuar këtu te stacioni i hekurudhës mes maleve.

- Sheme! Dini! thirri ajo duke gulçuar derisa, më në fund, u kap pas supit të tij si një kalama që rend drejt prindit me shpresën se ky do ta shpëtojë nga sikleti që ka. Shemshedini nuk deshi t'u besonte syve..!

- Te "Drini" në park të qytetit po të pret Alma!

- Të tha gjë ...?! pyeti ai.

- Jo, por m'u duk e mërzitur. Tha se të priste ty.

- Po ja, atje po shkoj, tha Shemshedini disi i ndjerë ngushtë dhe, ndërkaq, ngriti sytë kah mali i Shënmarisë dhe nisi të lutej në heshtje:

- O Zot! O dheu dhe ju drurët dhe gurët e malit të Shënmarisë! O Perëndi, po ju lutem, kini mëshirë për Almën time të shtrenjtë! Bindeni të mos me ikë, të mos më braktisë në këtë kohë të vështirë!

Ai, më në fund, zgjati duart me përgjërim lart kah qielli. Mandej kur çeli sytë që i xixëllinin të përplotur, Sonja u ndje mirë:

- Me sa kuptova, ndërhyri Sonja, u lute në Zot për Almën që të mos ikë! Të lumtë, Sheme, njëmend e dashke Almën! Po ti pse nuk shkon mor çun me të! E ka pisk e gjora të qëndrojnë këtu! A nuk e vranë Tushe Seremin, thjesht, se nuk gjetën mashkull për të marrë gjak! Ti i di më mirë nga unë këto gjëra. Shpenzimet e rrugës dhe gjithçka, me sa më ka thënë Alma, t'i heq xhaxhi Sadi. Ata janë të pasur.

- Puna qëndron më thellë. Unë jam zog mali, moj Sonja. I ke pare trumcakët ose harabelët, largohen ata nga vendi i tyre që i ka pjellë e rritur me thërrime dhe me aq sakrifica! Në se ajo me do vërtet, duhet të rrije këtu me mua. Rri unë në majë të malit të Shënmërisë, aty të rrijë dhe ajo ngjitur me mua, si një trup i vetëm! Kjo është dashuria!

- Ajo të do shumë, tha Sonja, por dhe rreziku duhet marrë në sy! Ikni njëherë sa të ftohen gjakrat dhe pastaj ejani prapë ...! Ik tani, shtoi ajo, se po të ikën treni! -Mirupafshim, tha ai dhe vrikthi zuri një vend në platformë.

Në tren hipën e zbritën me zhurmë punëtorë të minierës së kromit, të asaj të mermerit si dhe të sektorit të sharrave, ndërmarrje këto, tashmë private, në gjuhë të malit të Shënmërisë, në të cilat, ditë e natë, gëlonte, pa ndërprerje, puna me turne. Mes tyre, syri të rrokte dhe mjaft fshatarë të tjerë, të rinj e të moshuar vendas, që, çuditërisht, të gjithë dukeshin të zyrtë, a thua se vranësiat e motit kishin bërë fole në fytyrat e tyre. Apo, mbase, veshjet e tyre të rënda e të trasha malore ua injektonin, si padashur e kuptuar, atë zyrtësi karakteristike. Sidoqoftë dhe muzgu i zvozhgët i mbrëmjes, brenda këtij kuadri, bënte të tijne. Shemshedin Kulla mendoi me dhimbje për ta: Të vuajtur, por të ndershëm dhe të dashur, njerëz të fortë dhe kryelartë si malet e tyre.

8

Në shtëpi Almen e priten me kureshtje dhe gati me padurim. Babai i saj, një mesoburrë i shëndoshë dhe babaxhan, që përgjërohej aq shumë për të vetmen fëmijë që ju kish dhënë Zoti, u çua menjëherë nga kompjuteri ku qe përqendruar për punët e biznesit të tij bankar më shumë se dy orë pa e ngritur kokën. Ai e vështroi vajzën me një fije të vakët shprese. Alma ashtu si e ëma ishte e lexueshme. Ai tha:

- Hë, moj bijë, ç'thotë Shemshedini? Si e latë?! - dhe përvajti disi me përtesë flokët mbi ballin e tij të

gjerë prej burri që sapo kishin nisur t'i zbardheshin nga bryma e pare e moshës së thyer.

Ai e kish takuar edhe vetë më shumë se një herë për këtë problem të madh dhe aq jetik, por Shemshedini kishte qëndruar shumë mazune përpara tij. Madje aq ngurues sa Sadi Perhatri kishte ndjerë për të një lloj neverie pothuajse të pashpjegueshme. Edhe e ëma e Almës, një mësuese e denjë e kimisë, ishte përpjekur, herë pas here, t'ia mbushte mendjen Shemshedinit, por ai, bënte si bënte dhe u shmangej bisedave të saj mbi këtë teme. Alma kishte kohë, tashmë, që veremosej përballë kokëfortësisë pothuaj të përditshme të të dashurit të saj, të cilin, për hir të së vërtetës, s'e bënte me njeri në jetë. Pagjumësia po e lodhte së tepërmi më shumë se mëdyshja sflitëse alternative: të qëndroje me Shemshedinin këtu në Arabashkë apo të largohej me prindërit jashtë kufijve shtetërore të Shqipërisë. Plumbi gjakmarrës si të atin ashtu dhe atë vetë, pra, Almën, si dy Perhatret e fundit që ende nuk ishin larguar, mund t'i priste aty ku s'të shkonte mendja.

Alma u ul në karrigen përballë divanit ku sapo kishin zënë vend aq të mërzhitur dy prindërit e saj, Sadiu dhe Ema. Të mërzhitur sepse ata e pikasen çehren e Almës sapo figura e saj bëri ballë në derë. Alma, ndërsa po bëhej gati të fliste, një ngërc i zuri, ndërkaq, frymën dhe, befas, u shkreh në vaj. Dëshpërimin, me gjithë mundimin më të skajshëm të saj, s'e përmbajti dot as e jëma e dhembshur, Ema. Sadiu ishte një tip i rrallë,

i fortë dhe stoik, krejt i ndryshëm nga Ema dhe Alma që ngiste së tepërmi jo vetëm në paraqitje, por edhe nga shpirti nga e jëma. Pas një copë herë të shkurtër, fytyra e Almës, tashme, e fshirë nga rrëketë e lotëve të dënësës, ishte më e qetë. Më të bukur atë fytyra të pafajshme vajzë e bënte aty-këtu ndonjë vragë e mbetur loti, si një frut i fshehur pemë diku në një fundvjeshtë, që s'dihet pse Sadiut i ngjante si një fole e mezidukshme trishtimi.

- Hë, shpirt i mamit, theu heshtjen e pakëndshme Ema. Ç'të tha Shemshedin Kulla ...!? Ajo ngriti zërin në kreshendo dhe fytyrën e saj, rishtaz, e mbuluan, padashje, lotët!

- Rri, rri ti, u mundua ta qetësonte Sadiu. Mos i fryje zjarrit, Ema! Do zgjidhet kjo punë! Duro!

- Nuk po them ndonjë gjë Sadi! - foli qetësisht Ema. Po e pyes vajzën, shpirtin e mamit që mezi e kemi, ç'i tha Shemshedin Kulla, që na u bë burri i nënës së vdekur e baba gjallë!

Emës dhe Almës sërish iu rrëmbushën sytë, veçse kësaj here, që të mos binin në sy të Sadiut, ato e mbajtën disi fshehur përplotjen. Atyre u vinte keq për Sadiun që s'i duronte lotët dhe kukurizmat, për Sadiun, që ishte një bashkëshort dhe, njëherësh, një prind shembullor. Pasi një heshtje brejtëse. Alma, ende, s'po gjente forcë për shkak të dëshpërimit plot ngulçe e ngërçe, të shpjeonte atë që pritej. Jo se ish dhe kaq e papërmbajtur si natyrë, por këtë gjendje asaj, gjithsesi, ia provokonte prezencën, si të thuash,

e ligështuar e prindërve si dhe, për më tepër, vetë rrethanat e ngujimit prej më se dy muajsh për shkak të gjakmarrjes.

- Më mirë, ia bëri Sadiu, mos fol fare ti Alma! Dihet se çfare ka thënë Shemshedini. Ema u rindez, rishtaz. U pa puna. Sadiu vazhdonte të qëndronte në këmbë si një ushtar vigjilent në shërbim, duke mos rreshtur që t'i mbante si të bijën dhe të shoqen nën darën e shtrëngimit, me qëllim që të mos dilnin si lumenj nga shtrati.

- Të lutem mami,- ndërhyri më në fund Alma,- e lëmë këtë muhabet sall për hatër të babit. Ndërkohë ajo, krejt papritur, duke marrë pamjen e një çudie, u ngrit në këmbë dhe iu drejtua Sadiut: Babi, më e forta është se zotëria nuk erdhi në takim!

- Qyqja! - ia bëri Ema e çmeritur.

- Problem i tij ...! - u rrek ta zbuste tensionimin e vajzës dhe, njëherësh, të së shoqes Sadiu. Me fjalë të tjera, ai i ka rënë pragut të dëgjoje dera! Nejse, gjëra që ndodhin, s'jemi as të parët dhe as të fundit! Ai ia mori kokën vajzës dhe ia pështeti në gjoksin e vet! Bijë e babit! Trimëresha ime! Në je ime bijë, mos u ligështo! Dëgjoma këtë fjalë, të lutem!! Të kam dhe bijë dhe djalë! Je e vetmja shpresa ime! Kur unë dhe mami yt të mos jemi në këtë botë, ti do të jesh vazhdimi ynë!

Ndërkohë telefoni i Almës cingëriu. Alma shikoi numrin dhe tha e habitur: Ai, Dini ...! Ndërkaq ajo, pasi u bëri një gjest prindërve si të kërkonte ndjesë

për daljen, me telefon në dorë e la dhomën e ndenjës, ngjiti shkallët, doli në ballkon për shkak se brenda s'kishte valë dhe hapi telefonin:

- Pse s'më prite te "Drini" e pyeti ai.

- Të prita goxha përtej orës që lamë për t'u takuar. Mund të pyesësh edhe stafin e restorantit për këtë. Për shembull Bertën, shopen time! Jo vetëm kaq, por të kam marrë disa herë dhe në telefon dhe nuk ma ke hapur telefonin!

- Si, si ..!? - belbëzoi zëri matanë. S'kam dëgjuar zile, ndoshta telefoni ka ndodhur i fikur pa dashje. S'e kam vënë re, singërisht!

- Nejse, s'ka gjë, - tha Alma. Kjo mund t'i ndodhë kujtdo. Ti mirë je?

- Diçka, ia beri ai me një zë nazal dhe të pakënaqur.

- Je menduar për çfarë lamë të diskutojmë për të fundit herë?!

- Ju ka kapur tmerri se mos ju vrasin! Hajde Perhatre, hajde! Latë kokrrën e namit! Nuk ka kush nge e kohë të merret me ju! Ju jeni të largët me familjen e dorësit, të atij budallait që kujtoi se do ta bënte vrasja e tjetrit trim dhe burrë të njohur!

- Mirë, mirë, e ndërpreu Alma, ti mos u merr me këtë punë! Më thuaj, të lutem si ke vendosur ...?!

- Po edhe ti, moj shpirt, mos bëj të paditurën, e di shumë mirë mendimin tim. Nuk e le vendin tim, sepse në se ka një vend që njeriu nuk ndjen frike, është vendi i tij. Vendi i huaj, nuk thonë kot, të mbyty në ujë. Kush shkoi larg në kurbet dhe gjeti salamat?!

Biseda pasoi e thatë, disi naive dhe pa shpresë për të dyja palët. Qe të dy, ndërsa flisnin si pa u menduar, ndjenin, ndërkohë, dhimbje dhe brengë për atë se si po shkonte filli i fateve të tyre. Ajo deshi t'i thoshte se do të ikte, se do t'i kalonte kufijtë e mëmëdheut jo më si një e gjallë, por si një trup pothuajse i vdekur. Ajo donte t'i thoshte dhe një të fshehtë të madhe, shumë të madhe, sa bota, sa hapësira e pafund. Deshi t'i thoshte atë të fshehtë, të pathënën, së paku për të, të madhe e të madhërishtme sa vetë universi! Por këtë të pathëne të magjishme e madhështore, të cilën, më parë se t'ia thoshte atij, Alma, natyrisht zgjedhje e saj, ia kishte thënë vetëm mamit, bile dhe kësaj me kushtin që në asnjë mënyrë, hë për hë, të mos i thoshte as babit.

9

Të hënë pas dite, si vonë, sipas fjalës, ata të dy u takuan të "Drini". Ai e shtrëngoi fort për disa çaste në kraharorin e tij. Ajo e puthi në buzë pa ndrojtjen se mund ta shikonin dhjetëra palë sy të këndshëm a xheloze, që xixëllonin si drita xixëllonjash më së shumti, pranë gotave të alkoolit, të cilat kishin mbushur, gjithkund, tavolinat dhe anët rrethore të banaqeve të drunjtë. Atij, ndonëse nuk e kishte parë për disa ditë, Alma iu duk më e bukur se kurrë më parë! Ata hoqën xhupat e rëndë me ndihmën e njëri-

tjetrit, i vendosën në një rënë nga varëset më të afërta dhe zunë vend në tavolinën tek këndi në të majtë të mjedisit që shihte nga banaku dhe pjesërisht nga hyrja. Alma kish veshur një bluzë të verdhë pambuku dhe një shall të hollë najloni të bardhë vizatuar me ca zogj të zes të mezinëpërdukshëm për shkak të palave të mbledhura te tij, të cilët dukeshin sikur po bëheshin gati për fluturim. Flokët e gjatë dhe të verdhë i kishte mbledhur pas topuk, vetullat i kishte hequr aq hollë dhe buzët lyer me një të kuq të lehtë të ndezur. Kombinimi i të verdhës me të bardhën dhe nuancat e zeza të zogjve, pothuaj, kraherë, i jepnin asaj një pamje plot finesë femërore, disi të sofistikuara dhe krejt të veçantë në krahasim me herët e mëparshme! Ajo vendosi çantën e vogël të dorës në një cep të tryezës dhe po këqyrte me ca sy disi të habitur të dashurin e saj, i cili, si zakonisht, ish veshur me ngjyra të mbyllura, këmishë kafe, kollare të zezë, pantallona gri dhe këpucë të mëdha si këpucë ushtari. Të gjitha këto shkonin në sinkron me mjekrën dhe mustaqet pis të zeza si dhe me flokët e gjatë, të zes dhe kaçurrela të lëshuar shpërfillshëm mbi supet dhe shpatullat e gjera. Pa ndërruar, ende, as fjalët e para, vjen për t'u shërbyer Berta, shoqja e Almës.

- Vetëm ti, i tha ajo Shemshedinit, do ta përqafosh shoqen timel? Alma u ngrit në këmbë dhe dy shoqet dhe pse nuk ishin mbushur, ende, njëzet e katër orë që ishin ndarë, pushtuan supet dhe kraherëqafat e

njëra-tjetrës, gjithë me të qeshura, përqafile dhe të puthura si të mos ishin parë për muaj të tërë.

Ndërkohë, Bardhi, bufisti i moçëm i "Drinit" vuri në magnetofon një disk me këngë të zgjedhura të muzikës së lehtë. Jonet e gëzuara të muzikës mbushën dhe gjallëruan atmosferën në lokal, i cili tani po dendej, si ngaherë, nga klientela e përnatshme e punëtorëve të ndërrmarrjes së mermerit, e asaj të kromit dhe e sharrave. Alma dhe Shemshedini porositen nga një lëng portokalli. Ajo i tha të merrte dhe ndonjë uiski, por ai e mohoi këtë me një lëvizje të gishtit tregues shoqëruar me një gjest të fytyrës, si të thoshte: më ka ardhur gjer në majë të hundës me alkoolin gjithë ditën e ditës.

Në tavolinën më të afërt të tyre, sakaq, vjen dhe ulët një çift i ri. Vajza ishte një zeshkane e lezetshme, e gjatë dhe e hollë, ndërsa djali kontrastonte si shumë me të, me trupin e shkurtër dhe tejet të shëndoshë për moshën e re. Ai porositi një dopio uiski, ndërsa ajo një birrë belge me krik.

-Pse nuk more dhe ti një birrë, i tha Shemshedini. Alma i hodhi një vështrim zeshkanes si për ta qësendisur dhe tha:

- Më ke parë ndonjëherë duke pirë birrë?! A thua se po më sheh për të parën herë, Dini?!

Ai hodhi një vështrim vjedhurazi mbi çiftin përballë dhe i pëshpëriti Almës: I njeh ...?!

- Për herë të parë po i shoh, ia bëri ajo pa pikë interesi për pyetjen e tij. Duhet të jenë ose turistë

që vijnë në Arabashkë për të shijuar fundvjeshtën ose, më saktë, pragdimrin në malin e Shënmërisë, por s'përrjashtohet mundësia që zeshkënia të jetë viktimë e shoqëruesit!

- Në ç'kuptim...?! u bë kureshtare krejt pa dashur Alma.

- Në kuptimin që ai mund t'ia mbathë këmbët për larg, tutje, përtej detit, pasi të fus në xhep një shukull të mirë eurosh!

- Nuk besoj, - tha në formën e pëshpëritjes ajo duke mbledhur buzët.

- Nejse, ia bëri Shemshedini duke iu larguar temës, gjoja, si pa qëllim. Qyteti ynë është i bukur dhe me shumë interes për vizitorët! - pasoi ai me ca sy ëndërrues. Tani ka më shumë lezet se në kohë vere këtyre anëve tona. Unë e kam parë dhe botën, ta kam thënë kushedi sa herë. Jo se nuk është e bukur dhe ajo, por si vendi ynë, harroje, nuk gjen në dynja!

- Jo, ndërhyri Alma, në pranverë është shumë më bukur! Asnjëherë s'më ka pëlqyer dimri.

- Ndërsa për mua dimri është më i bukur, një stinë e shëndetshme që më kënaq gjoksin! Shkurt, dimri është konfidenca ime. E di, moj Alma, si është mbushur pika turistike lart në malin e Shënmërisë! Si bletët në koshere zien nga turistët e shumtë, nga gjithë Ballkani, Europa, bota. Është shumë vështirë të gjesh vend në hotel. Si thua, t'i ngjitemi sonte Shënmërisë, thjesht, të provojmë shansin se mos gjejmë një dhomë të lirë! Makina na pret te porta.

U bënë ditë që s'kemi fjetur bashkë! Dhe sall ma do zemra sonte të të kem në gji!

Gjatë gjithë kohës në "Drini" ai asnjëherë nuk i doli në ndonjë shteg të bisedës së paralajmëruar kohë më parë. Shemshedini, për më tepër, kish filluar të mos trokiste më, si dikur, në derë të Perhatreve. Alma këtë gjë e kishte pikasur prej kohësh. Vallë, të qe kjo një ftohtësi që e sillte konfidenca e tij, d.m.th., dimri. Të qe rastësi apo diçka tjetër e rëndë për Almën, njësoj si plumbi që vetëm një zot e di se ku mund të priste. Kush të pret, të vret, mendonte shpesh Alma me dhimbje dhe ankth. Dorësin e arratisur Shefki Perhatrin, Alma e kishte kushëri, disi, të largët. Ai vrau jo për gjakmarrje, se nuk ishte bërë gjak, por për hakmarrjen e gjyshit të tij që ia patën rrahur Skurajt për një ngatërresë koti, për një dava vije uji. Ngjarja kish ndodhur fill pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore. Por Shefkiu, natyrisht, i nxitur nga njerëz që ia donin "fort" të mirën, priti rastin dhe vrau pas dyzet e pesë vjetësh. I vrari Edip Skura kur kish rrahur gjyshin e Shefkiut vetë i dytë, me një mik të tij, të cilin edhe sot nuk e ia di askush emrin, kishte qenë 23 vjeç djalë, aq sa që vrasësi, pra, Shefki Perhatri kur vrau Edip Skurën, rrafësin e gjyshit të tij. Edhe të mendosh se përpara se të ndodhte rrahja ata qenë gjithmonë fqinj të mirë, aq sa dhe më të vjetrit kurrë s'mbanin mend të kishin pasur dhe ngatërresën më të vogël. Shefkiu ish larguar sipas lajmeve dhe gazetave që komentnin burime të

policisë, në drejtim të paditur bashkë me familjen dhe të afërmit e tij. Ç'kusur kemi ne, të pafajshmit, të vritemi pse i deshi, me nder, bytha, Shefki Perhatrit dhe vrau për t'u dukur trim ose për zallmëllik! ...!? Vrasësi i ndyrë Shefki Frikacaku vrau dhe ia mbathi nga frika me të vetët, po për ne të tjerët nuk i deshi, me nder bytha te dijë! As nuk lajmëroi e as nuk pyeti fare, se si e qysh i bëhet halli!! Gomari i qelbet! Ose, me saktë, - vazhdonte t'i drejtonte vetes ajo, ashtu në heshtje topitëse, pyetje retorike në intonacion eksklamatik, - ç'faj kemi ne të ngratët, të vritemi pse i hëngri, me nder, bytha, këtu e pesëqind vjet të shkuara një fare Lek Dukagjini që ta linte të shkruar se "gjaku shkon për fis" ...! Vetëm ne të gjorët, - mendonte Alma me dhimbje dhe frikë përziëshëm, - kemi ngelur nën fokusin e pushkës së Skurajve. Dhe pse?! Thjesht, se, tani, u dashka pritur t'i mbushet mendja edhe të dashurit tim, zotërisë Shemshedin Kulla ...!? Përfundimisht edhe kësaj mbrëmje nuk ia vunë kësulën muhabetit. Ai e shoqëroi deri në prag të shtëpisë. U puthën ftohtë dhe lanë të piqeshin, serish, të nesërmen. Për orën dhe vendin, flasim në telefon, shqiptoi fjalët e fundit ai.

Të nesërmen u takuan prapë në të njëjtin vend dhe në të njëjtën orë, sepse kjo kohë dhe ky vend ishin nga më të preferuarit e Shemshedinit.

Alma rrinte si mbi kërraba. Për çudi, ende, s'guxonte ta vinte gishtin në plagë. Ç'të guxonte? E dinte, e gjora, se atij nuk do t'i bëhej vonë!

Shemshedini fliste ose, më mirë, llomotiste për shkak se kishte pirë gjithë asaj dite pak si shumë në krahasim me ditët e mëparshme, ndërkohë që Alma dridhej brenda vetes si nga një makth i keq. Një pyetje e dërrmonte atë në thellësi të qenies së vet: si guxonte ky njeri t'i largohej kaq shumë problemit kaq serioz të familjes së vet dhe të së dashurës së tij. Dhe tani që asaj po i ndizej, vërtet, "mjekra", ai, ja, kërkon të ndezë "cigaren" për shtatë palë qejfet e tij. Turp jo vetëm për një burrë, siç e mbante veten ai, por dhe për një mashkull çfarëdo.

Alma i bëri shenjë Bertës, që të vinte. Ajo erdhi gjithë duke qeshur dhe tha:

- Me vjen keq që nuk morët gjë tjetër! Për çfare morët, janë të paguara prej meje!

Alma dhe Shemshedini falënderuan, njëherësh, Bertën për bujarinë dhe respektin. Berta, si gjithnjë buzagas, iu drejtua Shemshedinit, i cili po vishte xhupin e zi:

- Shiko more se sa e bukur të është bërë nusja! Ç'nur bukurije i ka rënë! Me siguri e paskeni nisur bebushin! Të betohem, - iu kthye Almes, - se bebush e ke, moj zemër, ndaj je zbukuruar aq shumë, si një princeshë më je bërë!

- Jo, jo, - ia beri Alma e buzeqeshur duke soditur reagimin e Shemshedinit, i cili bëri sikur nuk i dëgjoi fjalët e Bertës.

Ata dolën jashtë. Frynte një erë e fortë shakullima e sa cilës dukej se po shkulte dhe pemët gjetherëna të parkut të Arabashkës.

- Sa ftohtë! - pëshpëriti Alma.

- Ka kohën, - tha Shemshedini.

Më në fund, kur ai priste prej saj një "po" dhe makina të përpinte udhën gjarpëruese përpjetë shpateve të malit të Shënmërisë, ajo i tha një "jo" me plot gojën e vajzës malësore. Makina u ndal pranë vilës së Perhatreve.

- Eja brenda! -e ftoi Alma.

- Një natë tjetër, ia beri ftohtë ai.

- Sa i poshtër që bëhesh! - i tha Alma duke i tundur gishtin në formën e shakasë.

U ndanë, gjithsesi, me puthje dhe përqafime.

10

Në shtëpinë e Perhatreve u davarit, pak nga pak, si një mjegull e turbullt përmbi lumë e njëjta bisedë si dhe më parë rreth ikjes me apo pa Shemshedinin. Familja ishte pothuajse e ngujuar prej disa kohësh. Ata nuk dilnin jashtë përjashtuar rasteve të rralla të Almës kur kjo kish detyrim të takohej patjetër me të dashurin e saj. Në të vërtetë, ajo ishte gati të vdiste për të, sikundër ishte dhe ai i gatshëm të bënte për Almën të njëjtën gjë. Me fjalë të tjera, Alma mund të qëndronte pa asnjë lloj frikë me Shemshedinin kudo në Shqipëri. Dhe në këtë qëndrim, ajo si një trimëreshë e rrallë, merrte në sy dhe vrasjen, pra vdekjen prej plumbit vrastar të gjaksit mizor, vetëm të mos ndahej

nga i dashuri i zemrës. Por halli më hall ishte se ajo kishte rënë ngelë me prindërit e saj aq të dhemshur që e kishin rritur me çdo gjë të mundur që mund t'i ofrohej një fëmije. I vinte tepër rëndë t'u thoshte atyre, shkoni ju se unë nuk po vij, do qëndroj me të dashurin tim, me të cilin do ndërtoj një jetë tjetër jo jashtë kufijve të Shqipërisë, po këtu, brenda saj! Po si mund t'ua thoshte këtë, kur ata nuk kishin fëmijë tjetër, shpresë tjetër. Madje, më së shumti, ata e bënë këtë sakrificë, thjesht, për të mbrojtur jetën e të vetmes shpresë të tyre, për të mbrojtur atë, Almën!

- Lëre Shemshedinin, i tha i ati teksa po lidhte një cigare duhani të fortë që ia kish falur kunati Tan Vellehaj, vëllai i Emës. Dëgjomë mua, moj bijë! Ai është më kokëfortë sesa duket. Ne po i premtojmë parajsën, ai bën: nuk, nuk ...! Ne i themi: Ja ujku! Ai thotë: Ja gjurma! Lëre fare! Nuk pret puna. Çdo ditë që vjen mund të sjellë rrezikun fatal: vdekjen tonë! Atëherë si mund ta presim më shumë! Kush është ai që po na jep mend!? Ka mbetë verë e dimër duke ngjitur malet! Si në atë këngën e kahershme: "Kush më parë e mori malin i hutuar" ...?! Pse kjo qenka jeta, mbaro dy-tri ore mësimi aty dhe merr malin "me urra ...!?" O burrani, kush e kush ma i pari të kapë majat ...! Kjo është e pabesueshme! Me vjen turp kur dëgjoj lart e poshtë se dhëndrri i Sadi Perhatrit është çmendur, ka nisur të marrë malin, me yrysh, hajde, forca! Ç'janë këto moj vajzë! Ai duhet t'i vërë gishtin kokës! Nuk

ka bërë kurrë vaki më parë të dëgjojmë për ndonjë si ky Shemshedini yt, jo më në Arabashkë, po askund s'kemi dëgjuar të ndodhin këto, marrëzira do t'quaja! Hë, moj, si thua ti Ema?! E kam pa shaka! Dhe i vuri, ndërkohë, shkrepjen cigares së dredhur.

Ema kish vënë duart në kokë dhe dukej sikur po i jepte të drejtë Sadiut në të gjitha ato që thoshte. Alma kish ulur kokën dhe për herë të parë po ndjente se vërtet ato ngjitjet e Shemshedinit malit të Shënmërisë, sikur ishin të pamotivuara, të pambështetura, të papërligjura. Si nuk i kish shkuar asaj mendja më parë për këtë gjë. Ajo po çuditej me fjalët e babait që, çuditërisht, po i vinin afër mendsh. Vetëm një gjë nuk kuptonte, pse babai nuk i kishte thënë më parë këto fjalë, por tani pas kaq vitesh lidhje me Shemshedinin. Ai dikur e kishte quajtur djalë të tij. Madje kish thënë rëndom sa herë e sillte rasti dhe me miq në shtëpi e gjetkë, bile në sy të Shemshedinit se kishte një vajzë dhe një djalë, duke nënkuptuar për këtë të fundit, vetë dhëndrrin, Shemen! Ndërkohe, Almes iu rrëmbushën sytë me ca lotë dhimbjeje e "faji" njëherësh. Ç'të bënte me njeriun e zemrës: të rrinte të vdiste apo të ikte dhe të shpëtonte! Se në fund të fundit kështu shtrohej problemi.

- Dëgjo burrë i dashur, ndërhyri Ema. Ti nuk është se nuk ke të drejtë në ato që the, por unë mendoj se ikja pa dhëndrin është shkatërrim për vajzën tonë të vetme! Se mos nisemi të vemë vetulla e nxjerrim sytë. Po sikur të na çmendet vajza! Se kjo e do more, e do

marrëzisht. Nuk e kupton jetën e saj pa praninë e tij, e kupton ti këtë! Dhe përveç të gjithave, punët nuk janë dhe aq të lehta sa i mendon ti. Është dhe një diçka tjetër që e bën më të rëndë këtë çështje kaq jetike për fatin e familjes sonë, të ardhmes sonë! Sadiu u hap sysh në mënyrë të përçudnuar. Ai s'po i jepte dum se ç'po fshihej pas fjalëve të së shoqes. Alma u ngrit në këmbë, ktheu shpinën dhe shpërtheu në vaj.

- Mos qaj, bija ime! - i tha Ema më urtë e butë duke i lëmuar flokët e derdhur deri poshtë tek beli. Bëhu e fortë se mirë do shkojë gjithçka! Besomë, bijë! Do t'ia them dhe babit tënd të fshehtë që t'i më je lutur të mos ia thoja. Po, po, Alma, i duhet thënë se është i zoti i shtëpisë, babai i vajzës, burri im i dashur, me të cilin kam ndarë dhe do ndaj në këtë jetë të mirën, po dhe të keqen që kurrë mos na rëntë! Alma nuk foli. I hodhi një vështrim miratues së ëmës dhe bëri pak me tutje nga dera si të bëhej gati të largohej nga dhoma.

- Sadi,- mprehu zërin Ema siç mprehet një thikë me zhurrij dhe ndjeu, ndërkaq, t'i rrënqethej shtati. Zëri ish aq i dridhshëm sa dhe Sadiu, dhe vete Alma u drodhën nga emocioni si të goditeshin, ndërkohë, nga një disonancë. Alma është shtatzënë!

Sadiu, kur dhe nga Alma dhe nga Ema, pritej që të reagonte vrazhdë, ai, për habinë e të dyjave, buzëqeshi i ngazëllyer nga kjo e papritur e bukur dhe tha:

- Po kjo është madhështore! Dhe u ngrit si zog petriti dhe përqafoi të bijën. Në atë përqafim aq të përmallshëm u bashkua, ndërkohë, dhe Ema. Sadiut

për herë të parë iu njomën sytë prej gëzimit! Si nuk ma keni thënë më parë! Si mund të më mbahet fshehur një gëzim i tillë kaq i mrekullueshëm! Alma u ndie me fletë njësoj si atëherë kur ishte trembëdhjetë vjeçe dhe ra në grackën e dashurisë së parë me Shemshedinin buzë lumit të perëndishëm të Xhelaxhoshtit, në prehër të malit të Shënmërisë!

11

Të nesërmen pasdite Shemshedini i telefonon Almës dhe, ndër të tjera, i thotë se do të niseshin për disa ditë për në Tiranë, në një ekskursion mësimor me njërën nga klasat e maturës! Unë jam caktuar si mësues përgjegjës për këtë ekskursion dhe nuk mund t'i bëj bisht, gjithsesi. E them këtë se e di që ti mezi pret të më takosh për të biseduar për problemin e arratisjes bashkë me familjen tënde! A s'do të ish më mirë që të vije dhe ti me mua në këtë ekskursion!? Mendoj se do të jetë diçka shumë e mirë për të dy, do kemi kohë plot për të biseduar për çdo gjë! Si thua?

Alma u surprizua me mendimin e tij. Ishte një e papritur, gjithsesi, e pakëndshme për të. Kështu që ajo nguroi. Nuk i tha as "po" as "jo". Intuitivisht ajo kuptoi se duhej prezantuar ky mendim më parë me prindërit e saj, të cilët ditët e fundit kishin akumuluar një farë rezervë të dukshme për Shemshedinin, i cili, dashje-padashje, po vononte arratisjen e tyre, rrugën

e vetme dhe të sigurt që i shpëtonte nga kërcënimi i gjaksit. Në stepje e sipër, ajo i thotë atij se nuk më vjen mirë zëri, nuk të kuptova çfarë the, ngaqë celularin e paskam "të pakarikuar"! Të marr unë pak më vonë! Mirupafshim! Ajo e mbylli telefonin dhe u ul në divan e shqetësuar nga mëdyshja, të shkonte a të mos shkonte me të në Tiranë.

Varej se çfarë do të thoshte Sadiu, por edhe ç'qëndrim do të mbante Ema. Alma, gjithsesi, e kishte humbur në një farë mënyrë, pushtetin e fjalës së vet në raport me Dinin e saj të dashur. Liria e saj, hë për hë, kalonte përmes mendimeve të të dy prindërve. Kjo ndodhte jo se ish e paaftë ajo të ndërmernte vendime për jetën e vet, por sepse nuk donte t'ua prishte as prindërve, gjithsesi. Ajo synonte që "mishi të piqej dhe helli të mos digjej". Me fjalë të tjera, të mos prishej as me Dinin e shtrenjtë dhe as me prindërit e dashur.

Ajo, ndërkaq, u ngjit lart në papafingo të vilës ku ishin dy prindërit me njërin nga tre vëllezërit e Emës, dajë Tan Velleshaj, i cili për gjithë kohën që do të ishin jashtë, ky do të kujdesej për ruajtjen dhe mirëmbajtjen e vilës. Alma përqafoi dajën dhe kur po bëhej gati të fliste me babanë, ky i bëri shenjë të priste që të mbaronte fjalën që kish në gojë me Tanin:

- Po, po, tha ai duke i rrahur shpatullat kunatit, mund ta japësh dhe me qira, po, kuptohet, njerëzve të mirë, me të cilët mund të merresh vesh. Natyrisht, me çmim të arsyeshëm, do bisedojmë dhe në telefon

për çdo gjë, mos u bëj merak! Përndryshe, në se nuk merret me qira, siç të porositi dhe Jot motër, Ema, të mos harrosh, të lutemi shumë, ta ajrosësh shtëpinë, së paku, një herë në javë, d.m.th., të hapësh dritaret jo më pak se dy orë! Në garazh do kesh makinën e Emës, sepse me timen do ikim, do kujdesesh dhe për të, së paku një herë në muaj do ta qarkullosh, le që je vetë shofer ti dhe e ke merak këtë gjë, s'është nevoja më të thënë!

Ndërsa Sadiu fliste gjithë shqetësim, Alma buzëqeshte me ndërhyrjet e shkurtra me fjalë dhe intonacion të vakët, herë, të Tanit, si: "Pa merak", "Ç'ke ti", "mos u merr me atë punë" dhe, herë, të Emës, e cila, teksa i ledhatonte supet vëllait, i thoshte: "shpirt i motrës", ndërsa Sadiut: "mos e kij merak Tanin", "e ka merak vetë ky" ...!

Mbasi mbaruan me Tanin të gjithë kthyen kryet drejt Almës që mezi kishte pritur të bënte të njohur shqetësimin e saj përpara prindërve. Alma u tregoi atyre fill për pe çfarë kish biseduar me Shemshedinin. Prindërit nuk folën. Ata ulën kokat të menduar. Duke zbritur shkallët poshtë për në dhomën e ndenjes dëgjohej vetëm zëri i dajë Tanit. Ai po thoshte: Si të vijë Shemshedini me ju, moj Alma?! Kush do t'i ngjitet malit pastaj, dimër e verë, moj aman!? Sadiu dhe Ema ia plasën të qeshurit me fjalët e Tanit. Alma as nuk qeshi dhe as nuk foli. Ajo u skuq gjer në tëmtha. Duke pirë çajin me biskota që sapo shërbeu Ema, Sadiu tha: Kur pritëm kaq, moj bijë, le të presim dhe dy-tri ditë

të tjera! Alma u çel në fytyrë si një lulëzonjë. Ajo pyeti: Domethënë të shkoj në Tiranë në ekskursion me të?!

- Të shkosh si ç'ke me të, moj shpirt i mamit, veç inshallah ia mbush mendjen që të vijë dhe ai me ne! - ia bëri, befas, Ema duke i vënë vulën muhabetit.

- Vjen ai vjen, ndërhyri Tani duke rrëfitor çajin e nxehtë, po malin ku ta lërë, i ngratit!?

Të qeshurat plasën rishtaz. Sadiu qeshi aq fort sa i shpërthyen lotët.

Emës iu dhimbs Alma, së cilës një fytyrë i vinte e një tjetër i shkonte. Ajo tha:

- Ama, dhe ju me këto të qeshura! Si Tani dhe Sadiu, njësoj! Ngadalë more, se vajza e do! Është si është ai, vajza i ka falur zemrën! Oj këta! -dhe u ngrit dhe përqafoi vajzën duke i folur si mënjanë me koketeri.

- Avash, dajë Tani, avash! - foli papritur e kujtuar Alma, e cila dukej sikur mori zjarr nga përkëdhëlitë e së ëmës. Asaj iu mbushën, në çast, sytë me lotë, që nga momenti që iu drejtua dajës së vet. Është kollaj të tallesh me njerëzit, sidomos në mungesë të tyre! Po Dini e ka një qëllim që ngjitet malit të Shënmërisë, se nuk është budalla siç mund ta pandehë ndonjëri ose shumëkush! Sa më lart të ngjitet njeriu aq më larg shikon ai!

- Hahaha! - qeshi Tani dhe tha: Po bëra shaka moj mbeskë e vogël se ai, si djalë nuk ka të sharë dhe, qebesa, nuk vritet për gjak!

- Shaka bëri dajë Tani, moj bijë e babit, shaka kam bërë dhe unë që mbrëmë e deri më tani! Po ti si qan kështu, moj bijë si, qoftë larg, të ketë vdekur kush nga ne ose ai, Shemshedini!! Derisa e do ti, e duam dhe ne, se me të e ke lidhur jetën! Po ne gjykojmë për momentin, në të cilin ndodhemi. Dhe na duket, qofshim të gabuar, sikur ai, nuk do që të na përkrahë! Se çofshëm Shema yt, moj Alme e babit!

- Dhe ti baba, dikur thojë se e çmon Dinin njësoj si ta kishe djalin tënd! - tha Alma ndërsa fshinte lotët.

- Posi, e kam thënë dhe e përsëris, moj bijë! Ashtu e kam, por për aq kohë sa është krah teje! Të kuptohemi! Ti je goxha vajzë e rritur dhe i kupton mirë gjërat. Mos u bëj vajzë e squllët, por trime dhe e vendosur! Hë, merre njëherë violinën dhe na gëzo me tingujt e saj, moj bijë! Na gëzo se boll jemi trishtuar gjithë këto kohë!

- Mor të gëzohet dhe vetë më shumë dhe të mos e shohim më kurrë kaq të dëshpëruar, por vetëm të lumtur përkrah Shemshedinit! - shtoi dajë Tani me një dhimbje në zemër qyshse zbuloi se shakaja e tij u mor për ters nga mbesa e vet.

12

Ekskursioni në Tiranë, nga pikëpamja formale, kishte shkuar për bukuri të Zotit. Kishin vizituar çdo gjë që kishin parashikuar, muze, ekspozita, kishin marrë pjesë në një mësim të hapur "ore letërsie" në

njerin nga gjimnazet e kryeqytetit, kishin shkuar në teatër, në koncert, në estradë, kinema dhe, më në fund, kishin vizituar katedrën e gjuhës dhe letërsisë në Universitetin e Tiranës. Gjatë gjithë kohës Alma nuk i ishte ndarë Dinit. Ajo kish fituar shpejt me sjelljen dhe paraqitjen e saj fine edhe admirimin e gjimnazistëve të tjerë të Arabashkës, sidomos të vajzave, të cilët nuk e kishin njohur më parë. Kishin zënë vend të gjithë në hotelin "Valmora" diku afër qendrës së kryeqytetit, ku kishin pikasur që në fillim se çdo gjë shkëlqente nga pastërtia. Ushqimi kishte qenë i larmishëm, i freskët, organik dhe mjaft i shijshëm. Dhoma e saj dhe e Shemshedinit, e vetmja me krevat dopio, kish qëlluar në katin e nëntë, kur dy mësuesit e tjerë dhe maturantët ishin venduar të gjithë nëpër dhoma të katit të tretë dhe të katërt. Në të trija netët, kur ishin në dhomë ata të dy kishin debatuar gjatë rreth çështjes së largimit jashtë vendit. Kishte pasur ndonjë çast kur dhe kishin polemizuar dhe, pothuajse, grindur. Madje, Alma kishte kaluar dhe në dëshpërim. Ai, tashmë, së paku i dukej asaj se nuk po e vinte ujën në zjarr për problemin në fjalë, se po dilnin parashikimet e Sadiut, të Emës dhe të dajë Tanit. Shkurt, ai nuk donte që të realizohej ajo vendim-marrjeje kaq e rëndësishme për jetët e tyre.

Ai nuk kishte pritur mirë dhe atë që Alma kish menduar se do të përbënte sihariq të madh për të, faktin se ajo ishte ndjerë vetëm para disa javësh shtatzënë.

- Ç'ne ...!?- kishte bërtitur si kurrëndonjëherë ai. Dhe kjo na duhej! Pse, si, qysh, më thuaj! Dhe ishte sjellë nëpër dhomën e hotelit si një i çmendur. Ne jemi, ende, pa shtëpi në qyetet! Unë jam vetëm një i punësuar, me një rrogë mësuesi në ekonominë e tregut, që të zë frymën ngado që ta prekësh! Ku do ta çojmë fëmijën kaq shpejt! Ta marrim më qafë?! Dhe ti je, thjesht, një mësuese muzike në fillore, me një rrogë më të vogël se imja! Je në vete, Alma! Abortoje!

- Kurrë, - i kishte thënë ajo me një zë në kreshendo, tejet e irrituar, gjithë e zhargavitur nga furia e lotëve të pandërprerë, sikur ta di se sonte do më hedhesh dhe nga dritarja e katit të nëntë të këtij hoteli këtu në mes të Tiranës! Ok, kurrë të thashë!

- Kujt i kërcënohesh ashtu?!- i kishte thënë ai, tashme, me një qetësi apostolike. Kujton se je me të tutël! Abortoje po të them, madje, qysh nesër, përndryshe, vrafsh veten me gjithë të!

Ajo ishte habitur, në fillim, me mënyrën si ai e kishte ulur zërin, gjithë duke shpresuar se mos pendohet dhe bëhet i arsyeshëm, por, aty për aty, kishte pikasur një lloj cinizmi të paparë në sytë e tij. Pas kësaj ajo ish rrekur të hetonte në komunikimin e tij me vajzat maturante përgjatë kohës së toku në veprimtaritë ekskursioniste se mos kish ndonjë lidhje të fshehtë me ndonjërin, por jo, ai qëndronte larg çdo dyshimi të saj. Vajzat ishin dhënë aq shumë pas Almës, sa ishin gati t'i hapnin zemrën për gjithçka. Vëzhgimet e saj s'patën të rreshtur, siç nuk patën

të rreshtur meraqet që vinte në zemrën e vet tejet të trazuar. Një dramë e madhe po trondiste kështu shpirtin e saj tejet të ndjeshëm. Nga s'i shkonte mendja të gjorës Alma! Nga kush frymëzohej vallë, ky qëndrim i çuditshëm i tij. Më në fund ajo i kishte thënë me një fije të vetme shprese përpara se të ktheheshin për në Arabashkë:

- Më thuaj, të lutem me kë kam të bëj? Je ti Shemshedini që njoh unë prej gati dhjetë vitesh apo nuk je?! Përsa i përket asaj që the se "s'kemi shtëpi", ta kam thënë që në fillim, ta kanë thënë dhe prindërit e mi, që gjysmën e shtëpisë së tyre e ke tënden, d.m.th. e kemi tonën! Së dyti, hë për hë, ikja jashtë është plotësisht e motivuar dhe e mbështetur. Kurdo që të kthehemi, shtëpinë e kemi, punët i rinisim, pothuaj, menjëherë se jemi që të dy profesionistë të mirë dhe na bëhet vendi. Së treti, përveç të mirave jashtë, asnjë e keqe nuk të gjen! Së katërti, si do rrish ti në Arabashkë pa mua, pa njeriun për të cilin, ti je betuar qysh në moshën pesëmbëdhjetëvjeçare?! Së pesti, si do rrish ti pa fëmijën tënd, që nesër do të lindë, si do rrish ti kaq larg meje dhe tij, si do rrish pa e parë me sytë e tu frutin e dashurisë tënde? Dhe, më në fund, dije pra se unë do të ik, Shemshedin Kulla, ti në daç eja, në daç rri! Fëmijës tënd unë do t'i ngjit emrin tënd të shkurtuar, ose Din, në qoftë djalë ose Shime, në qoftë vajzë! Ai u drodh i tëri si ta kishin goditur në kokë, papandehur, me një shkop gome. Tundi kokën si kali kur e hanë mizat dhe nuk po

fthillohej. Ai mezi mbajti lotët. Ishte prekur jashtë mase me fjalët paralajmeruese dhe, njëherësh, të fundit të saj.

- Dëgjoma një fjalë, kishte mërmëritur i plagosur thellësisht ai. Jo se nuk dua të të ndjek, përkundrazi, dua shumë, por jam i pamundur, ndoshta, ngaqë jam i tejngopur me jetën larg djepit dhe kasolles sime që më lindi dhe rriti me thërrime! Jam një zog mali që nuk i bëhet mbarë ta ndërrojë dhe njëherë të vetme ujin e katundit të tij! Më kupto, Alma. Isha jashtë dhe u zhgënjeva! E di si thotë Gëte? Ajo u bë kureshtarë. Shkruaje që të mos e harrosh kurrë: "Endacaku i shqetësuar, më në fund, dëshiron të kthehet në atdhe, në kasollen e tij, në gjirin e familjes së tij, aty ku gjen atë kënaqësi që më kot e ka kërkuar në vend të huaj!

-E vërtetë, tha me gjysmë zemre Alma, por ka një ndryshim ama, ti familjen kësaj here, në se do të vish jashtë, do ta kesh me vete!

Kur autobusi mbërriti në Arabashkë hijet e malit të Shënmërisë sapo kishin pushtuar konturet e qytetit. Ai e shoqëroi pa fjale Almën deri te porta e shtëpise së vet. Gjatë gjithë rrugëtimit të gjatë nuk kishin këmbyer veçse ndonjë vështrim të rastit. U pa puna, kishte menduar Alma me dhimbje, me këtë njeri nuk paskam jetë. Më dolën fjalët e babit, duhet të bëhem e fortë dhe jo qaramane! Me të qara nuk shkon veçse drejt një fundi të pahijshëm dhe të pameritueshëm.

13

Kishin kaluar afro tetë muaj qëkurse Alma kishte kukur. Atëherë që dhjetor, një mot i ftohtë që do të ruhej, për shumë e shumë kohë, sidomos, në kujtesën e Shemshedinit dhe të Almës, ndërsa tani, në Arabashkë bënte verë e nxehtë. Në shtëpinë e vjetër në fshatin e tij Xhelaxhosht, Shemshedini kishte për herë të parë pas vdekjes së të emës dy mysafirë mysafire. Çajniku i vjetër sapo kishte nisur të vlonte. Berta, menaxherja e "Drinit" dhe Sonja, menaxhere e "Vjeshtës", që të dyja shoqe të mira të Almës. Madje, kjo e fundit, Sonja, e cila dikur e kishte këshilluar Shemshedinin të ikte bashkë me Almën sepse këtu kërcënohej dhe jeta e femrave nga gjakmarrja, madje i kish kujtuar atij dhe rastin e Tushe Seremit, viktimë e gjakmarrjes në mungesë të meshkujve pikërisht këtu në Arabashkë vetëm pak vite më parë, po bënte gati dy filxhanë të rinj e të shkruar si dhe një tabaka të vjetër sermi.

- I paske hedhur ata filxhanët e vjetër? - pyeti Sonja e habitur. Kanë qenë të lezetshëm. Shemshedini ngriti vetullat i çuditur nga fjalët e saj.

- Pse çuditësh, - i tha Sonja, - i mbaj mend si sot ato filxhanë të mëdhenj e të bardhe me ca vizatime grafikash si punë harqesh dhe shigjetash, që kur isha për herë të parë këtu në shtëpinë tënde bashkë me Almën! Atëherë na shërbeu, pastë drite atje në

parajsën qiellore, nëna jote, nënë Ariana! Oh, sa e mirë ka qenë! Shkojnë të mirat e rrojnë të këqijat!

- E kam njohur dhe unë shumë mirë nënë Arianën, shtoi Berta. Sa herë kam pas ardhë këtu me Almen. Ishte një nënë e mençur dhe mjaft bujare! Po ti, moj Sonja, mos thuaj shkojnë të mirat dhe rrojnë të këqijat, se bën mëkat kështu! Apo jo, Sheme?! Ata gjëra janë punët e zotit! Zoti na jep të gjithëve dhe Zoti prapë na merr!

- Ashtu është, Berta, - ia bëri Shemshedini. Por ti sonja,- vijoi ai,- po më habit me kujtesën tënde! Ju falemnderit të djave, që me kujtuat nënën!

- Po edhe këto të rinjtë paskan një dizenjo të bukur, - shtoi Berta për filxhanët.

- Që the ti Sonja, nuk i kam hedhur, por me janë thyer një nga një duke i larë. Nuk më vijnë dorësh këto punët e shtëpisë. Në këtë aspekt i kam ngjarë babait. Më mbeti merak pasi i kisha kujtim nga nëna, ajo i pati blerë, virana! Pastë ndjesë! Kushedi sa vjet qenë përdorur të shkretët filxhanë nga duart e rreshkura të nënës sime, nga duart më të bukura në botë!

- Nënën e ke pasur, njëmend, shumë të mirë, zonjë! U lumturoftë zoti me shpirtin e saj! Babanë nuk ta njoh! - tha Berta.

- Të falemnderit shumë Berta! - tha Shemshedini dhe, ndërkaq, u gjend i stërpikur nga drithërima e çajnikut të vjetër në vlim. Ato drithërima, qyshse ishte ndarë me Almën, atij gjithmonë i kishin kujtuar të qarat e forta të një fëmijë si të rënë në valë. Të

një foshnje, diku, në një vis të panjohur, tejet të largët, të një foshnjë të pafajshme të sapolindur në dhe të huaj. Duke pirë çajin, të cilin sapo e serviri Sonja, i strukur si një kukrek në kolltukun e tij të lëkurtë ngjyrëmjalti, sytë nganjëherë, i shkonin tek zbukurimet e filxhanit. Befas, ai spikati, sakaq, dy lloj zogjsh. Një dallëndyshe dhe një harabel ose, më saktë, siç i thonin vendasit këtij të fundit, zog mali. I pari iu duk i largët: dallëndyshja ose, përndryshe, Alma. Tjetri iu bë shumë i afërt, zogu i malit ose vetë ai, Shemshedini.

Pas një copë herë të shkurtër atij iu bë ashiqare, sikur po dëgjonte cijasjen e dallëndyshes. Më pas edhe cicërimën e harabelit. Nga kjo fanepsje, ai, prej kohësh, kish nisur të mos ndihej dhe aq mirë. I vinte si humbje ekuilibri, marramendje, derisa nganjëherë dhe sytë sikur i bënin perde, në formën e dyzimit të figurave.

Tani jemi në mes të gushtit! - mendoi ai, ndërsa këtu në shtëpinë time të vjetër të prindërve është freskët. Nganjëherë Sonja e nganjëherë Berta dhe, nganjëherë si sot, të dyja bashkë, qyshse ka ikur Alma, kanë filluar të më gjinden, gjithkund, të më bëjnë shoqëri, me një fjalë, duke mos më lënë të ndjej vetminë që të ha, pak nga pak, dhe pa u ndjere si qimesa koklën. Nejse. Alma duhet të ketë mbetur shtatzënë me mua më datë 12 nëntor, atë natë që fjetëm në hotel-turizmin " Shën MARIA" në Rrafshë të malit të Shënmërisë!

Sipas përllogaritjeve të përtafërta, gjithë në hesap të vet, e dashura e tij, bjondina flokësperdhur e Arabashkës, Alma Perhatri, që ish betuar përpara tij si burrneshat e vaktit, pak përpara se të largohej nga vendi i saj për shkak të një gjakmarrje, se foshnjën e tij, të cilën ajo e mbante dhe e rriste në bark me shumë dashuri, asesi nuk do ta abortonte, duhej ta kishte lindur!

Dallendyshe a zog mali?! S'dihej. Veçse në të dy rastet, si të qe lindur djalë, si të qe lindur vajzë, ajo do t'i vinte gjysmën e parë të emrit të tij, pra të emrit të babait të foshnjes: Shemshedin, d.m.th. "Shime" për vajzë dhe gjysmën e dytë të emrit të tij, d.m.th. "Dini" po të qe djalë.

Në ditët që do të vinin, sa herë që çajniku prej gize do të vlonte mbi zjarr, ai do të luante këmbët me ritmin e drithërimës së tij, si nën tingujt e një muzike të vjetër, për të cilën, gjithmonë, ke mall, nostalgji e dhimbje të sinqertë.

Shemshedini edhe kësaj here dhe pse kish pranë Sonjën dhe Bertën, të cilat e mbanin me muhabet, i nxirrnin mërzhitinë dhe e ndihmonin si dy motra të mira, u drodh sërish. Madje këtë herë më furishëm. Ishte një rrëqethje si një frashullimë e sertë dallgë, e cila i përndezi shtatin. Mendimi se ishte koha të dilte bashkë me Sonjën dhe Bertën bregut të lumit të Xhelaxhoshtit, për t'i përcjellë ato deri te vendi i punës së tyre, respektivisht, te kafja "Drini" Bertën dhe më tutje, te restorant "Vjeshta" Sonjën, (pranë

stacionit të hekurudhës të logu midis dy maleve, atij të Mollës dhe Shënmërisë), sakaq, i lëvriu, vetvetishëm, në kokë. Sonja dhe Berta, natyrisht, ndiheshin mjaft e lazduara për përcjelljen që do t'u bënte ai, të cilin, duke mos pasur vëllezër si njëra dhe tjetra, e konsideronin tamam si vëllanë e tyre.

14

Përmbi qytetin e famshëm të Lionit, në Francë, sapo kishte nisur të binte mbrëmja. Asaj mbrëmje të përhimë fundjave dy shoqet e ngushta të papit "Bonoparte", shqiptarja Alma dhe francezja Izhine kishin vendosur të vizitonin njëerën nga katedralet më të vjetra katolike të atij qyteti, që ishte jo shumë larg vendit të tyre të punës.

- Sepse më dukesh pak e shqetësuar sot? - i kishte thënë Izhina Almës që mbante përdore djalin tek ecnin ngadalë para ikonave të shenjtorëve që vishnin muret e kishës.

- Nuk jam e shqetësuar, - ish përgjigjur ajo duke marrë Dinin e vogël me një "hopa" të lehtë në krah. S'di pse të dukem e tillë. Nejse, ti më njeh mirë, se u bënë kohë që punojmë bashkë në "Bonaparte"... ! dhe kishte qeshur çiltërsisht me fjalët e saj të fundit, teksa puthte, ndërkaq, djalin në flokë, të cilin, pas një grime, e lëshon nga krahët që të ecte vetë nëpër mjediset e këndshme të katedrales së moçme.

- Edhe djalin e paske të bukur, por mos të të vijë keq, ty s'të paska ngjarë! Dhe meqenëse po e shikoj për herë të parë po e qeras me një çokollatë! - kish ndërruar temë Izhina duke i zgjatur Dinit çokollatën e saponxjerrë nga çanta.

- Thuaj "të falemnderit" tetës Izhinë! - i kish thënë e ëma fëmijës në shqip. Fëmija me të marrë çokollatën kish shqiptuar pastër "të falemnderit" gjithë duke kundruar i habitur Izhinen në sy.

- Përkundrazi, kish shtuar Alma me sytë e bukur dhe të qeshur, më vjen mirë që s'më ngjan. Është kopje e të atit. Zor se mund të gjendet një fëmijë në botë që t'i ngjajë kaq shumë babait të tij sa Dini im i vogël...!

- Ashtu...!? - ish çmeritur Izhina.

- Dhe të mendosh se kurrë nuk e kanë parë njëri-tjetrin! Kish shtuar Alma duke tundur kokën me dhimbje.

- Si?! Çfarë po thua kështu!? Si është e mundur...!? Ti s'më ke thënë asgjë për këtë.

- Më ka ardhur zor...

Ajo më pas i kish treguar Izhinës çdo gjë me hollësi dhe kjo e fundit bashkë me një farë keqardhjeje për Almën kishte ndjerë, njëherësh, dhe një afrimitet më të madh me të.

- Do të vijë dita kur ti do t'ia tregosh djalit këtë histori të dhimbshme. Do t'i thuash se i ngjan aq shumë babait ...! Dhe ai ndoshta me dashurinë dhe të drejtën legjitime në zemër do të vihet në kërkim të tij...!

- Shpresojmë! - kish thënë Alma. Zoti para e ne pas Tij!

Në fundjavat që pasuan ato të dyja nuk rreshtën së bredhuri së toku gjithandej.

Madje shkuan edhe në Paris. Pak nga pak Izhina ia mësoi rrugët dhe Alma nisi të depërtojë në jetën franceze.

15

Në rrugë buzë lumit të Xhelaxhoshtit, Shemshedini Nktheu kryet pas dhe i hodhi një vështrim gjithëpërfshirës malit të Mollës. Në anën tjetër, në opozitë me këtë, ngrihej i begatë dhe madhështor mali i Shënmërisë i veshur, pothuajse, me blerim të përhershëm. Ky ishte më i larti në gjithë malet e Arabashkës. Sidomos çetinat shekullore e kishin pajisur me një hijeshi të veçantë, e cila tërhiqte syrin e çdo vizitori.

Gjithë të apasionuarve të këtij mali të shenjtë u bënte udha shteg veçanërisht në verë si tani, përmes hijeve e lëndinave të blerta që të linin shastisur. Dikush parapëlqente të vizitonte krojet dhe gurrat e shumta e të pashtera gjithë me ujë të kulluar. Dikush tjetër pëlqente të kalonte ore të tëra pranë ujëvarave mahnitëse, të tjerë kalonin ditë e net duke shëtitur përreth liqeneve magjepse të këtyre bjeshkëve, vërtet, fantastike. Për Shemshedinin

dhe jo vetëm, ky ishte mali më i bukur në botë, mali i ëndrrave të tij. I vinte keq pse qeveritë që vinin e shkonin e shkriheshin si fjolla dëborë mbi ujë, jo vetëm që nuk vinin dorë, por as s'e vrisnin mendjen për shfrytëzimin e bukurive të natyrës. Më e pakta që mund të ishte bërë, mendonte ai, të ishin ngritur disa hotele për turistët buzë shtatë liqeneve të bjeshkëve. Vetëm një hotel i ngritur qysh në kohën e mbretit Zog ishte i pamjaftueshëm. Kështu vizitorët kur të vijnë e të verojnë verave në bjeshkët buzë këtyre liqeneve magjepse, nuk do të ishin më të shtrënguar të flinin deri edhe jashtë në kushtë rrethanore si në zboret ushtarake të kohës së dikurshme të diktaturës.

Si ky mal s'ka të dytë! - pëshpëriti ai. Kushedi sa mijëra vizitorë në çdo stinë, nga gjithë vendi, pse jo, dhe bota, do të rendnin drejt tij sikur, vërtet, të investohej për të si duhet. Ai vijoi, pothuajse gjatë, duke hedhur lloj-lloj dritash mbi idetë e tij për malin e zemrës. Ai e shihte atë si një mik të madh dhe aleat të vjetër si dhe besonte në të, si në një perëndi. Në të njëjtën kohë e shihte edhe si një "doktor" personal e të pazëvendësueshëm. Zoti dhe natyra e kishin pajisur Shemshedinin, herët, me një aftësi të çuditshme gati hyjnore. Me dhuntinë për të kuptuar zërat magjike të malit që e donte me gjithë shpirt.

Mbasi la pas një tërthore të gjatë gjithë leqe e labirinte, befas, humbi rrugën. Po shpejt gjeti një trage të holle dhish dhe mori faqes përperjetë. E vetmja gjë,

e cila e ngushëllonte dhe e mbushte me një qetësi dhe paqe të dëshirueshme në shpirt, ishte se malësorët e fshatrave përreth, si: Shqath, Lukan, Selishtë, Hurdhë, Rrethe, Bulaç, e tjerë, jo vetëm që s'i kishin dëmtuar asnjëherë pyjet e malit të shenjtë të Shën mërisë, siç ndodhte në të kundërtën me malet e tjerë të Arabashkës, por, madje, në këmbët e tij, rranxave, faqeve e shpatinave si dhe buzë Xhelaxhoshtit dhe Murrës lumit tjetër në perëndim të malit në fjalë, ata kishin mbjellë dhe mbillnin parreshtur fidanë të rinj. Pyllëzime të tëra e të reja me pilirake, me pishë, bredh, blinj e lis i rrinin fshatrave përmbi pors kurora të blerta në verë e, kryesisht, të bardha në dimër. Si të mos mjaftonin këto, poshtë tyre e rretheqark fshatrave, breza-breza, hijeshonin plantacionet me pemë frutore, si: mollë, kumbulla e qershi dhe sidomos vreshta. Ruajtja e begatisë së këtij mali- përrallë ishte një traditë e lashtë e vendasve, e gjithë Arabashkës në shekuj.

Kjo duhet të jetë krijuar, mërmëriste Shemshedini, më së shumti, nga influenza e drejtpërdrejtë e emrit të perëndishëm të Shën mërisë në mendjet e zemrat e njerëzve. Po, po, të Shën Marisë, në barkun e së cilës, fryma e shenjtë, Kryeperëndia Jehovi ngjizi të birin, Jezu Krishtin. Dhe të mendosh se më 1967, partia dhe shteti komunist i shembi të gjitha llojet i institucioneve fetare duke u përpjekur maksimalisht të çrrenjoste deri edhe lirinë e besimit të njerëzve si në gjithë Shqipërinë edhe këtu në Arabashkë.

Duke iu ngjitur përpjetë malit të Shënmërisë, ai lutej nën vete, jo rrallë dhe me zë, që t'i faleshin të gjitha mëkatet dhe gjynahet që, padyshim, ia njihte vetes. Lutej e falej, gjithmonë, në fshehtësi, herë në heshtje e herë me zë, duke prekur, përkëdhelur e puthur gurët dhe drurët e malit, bile, nganjëherë, edhe qante si një kalama kur humb, papritur, njërin nga prindërit e tij të dashur dhe pret të ngushëllohet e qetësohet nga të gjithë njerëzit me radhë e sidomos nga Perëndia.

Ai, për çudi, i puthte gurët, shkëmbinjtë e drurët e malit, sepse besonte tek ata, njësoj siç besohet, përgjithësisht, nga të gjithë, në një vend të shenjtë dhe thirrte i përgjyeruar: O Zot, bëma ëndrrën zhgjendër!

Madje, gjithë mali i Shënmërisë, së paku, për të, ishte një mal i bekuar. Ai besonte shumë në Zot, por, për habi, nuk mbante lidhje të rregullta me asnjë institucion fetar ndonëse i respektonte pa masë. Jo vetëm në fshatin e tij, në Xhelaxhosht, por në gjithë trevën e Arabashkës, si në gjithë Shqipërinë, d.m.th., në vendin e shqiponjave, siç njihet i tillë dhe nga bota, vend, i cili mbetet një rast unikal në gjithë rruzullin tokësor, Shemshedini kishte vënë re marrëdhënie të shkëlqyera mes tri besimeve dhe katër komuniteteve fetare.

Tre vëllezër, - meditonte i heshtur ai, - dhe kjo s'është vetëm një gjë proverbiale, njeri katolik, njeri ortodoks dhe tjetri mysliman jetojnë nën të njëjtin

pullaz, nën të njëjtën strehëz. Kjo është një nga vlerat e vendit tim që mund t'i imponohet Europës!

Lidhjet e tij me Zotin i praktikonte, kryesisht, nëpërmjet malit të Shënmërisë. Shpesh, merrte me vete një grusht dhe nga ky mal i shenjtë dhe pasi e siguronte mirë në një qese të vogël plastike, lutej para qeses me dheun e shenjtë të malit të Shënmërisë, për çdo dëshirë të tij, zakonisht, në shtëpi kur ishte vetëm, si gjithnjë, në fshehtësi të plotë.

Nganjëherë, kur kishte marrje mendsh, pështjellime ose kur shihte ëndrra të liga, sidomos në mënyrë të përsëritur, ai, për çudi, natën para se të flinte e vendonte qesen me dheun e malit të Shënmërisë nën jastëk, nën nënkrejsen e ëndrrave. Dhe sa herë që e zbatonte këtë rit të lashtë e të çuditshëm të popullit, që për ndonjërin mund të konsiderohej i kotë, ai, për fatin e mirë të tij, gjente derman, pra, përmirësim të menjëhershëm. Vetëm në ndonjë rast, kur, fjala vjen, ndihej i stresuar ose i rënduar disi prej ndonjë gjumi a ëndrre të pakëndshme dhe udha i binte pranë ndonjë kishe ose xhamie, ai, ndërkaq, e ndalte menjëherë makinën dhe vente e lutej në shtëpinë e Zotit, që t'i lehtësohej dhimbja. Lutej sipas ritit, për shëndet, jetë të gjatë, fat e mbarësi. Ndërkaq, brenda vetes ai ndjente një përzierje force me një farë naiviteti dhe pafajësie. Në të vërtetë, këta ishin dhe përbërësit e mitit të tij për malet e, veçanërisht, për këtë të Shënmërisë.

Shemshedini as që mund ta mendonte çmitizimin e atij miti ose historizimin e mitit të tij për malet, aq

më tepër për atë të Shënmërisë. Ndërmarrjen e një hapi të tillë, pra, për çmitizim të mitit në fjalë, ai jo vetëm e shihte nga njëra anë si një sakrilegj dhe nga ana tjetër si një mëkat të madh, por, njëherësh, e mendonte atë hap, sikur do ta shkatërronte nervash ose, për më keq, mund t'i shkaktonte edhe ndonjë atak vdekjeprurës në zemër.

Qysh në fëmijërinë e tij të vuajtur, kur e kishte shkelur për herë të parë, jo vetëm me babanë e tij natyre - egër, por edhe me klasat e shkollës fillore, shëtitjeve të organizuara, ai e kishte përfytyruar malin e Shënmërisë, ndoshta i frymëzuar dhe nga tregimet e gjyshes dhe, me pas, të nënës së tij të paharruar, si një skulpturë gjigante e madhështore, të perëndishme, të rënë nga qielli, ndonëse në dukje, e heshtur, por që flet, në se di t'ia gjesh gjuhën. Dhe, çuditërisht, me shumë përpjekje, duke vënë shumë besim në të, më në fund, qysh atëherë, pra kur ishte ende fëmijë, pikërisht, kur mbushi katërmbëdhjetë vjeç, me njëzet e pesë dhjetor 1982, ditë kjo që përkon, për habi, dhe me ditëlindjen e të Lëvduarit Jezu Krisht, ai ia mbërriti të dëshifronte zërin e malit të Shënmërisë, madje, edhe te flas lirisht me të, si të ishte, përnjimend, bir i tij. E, në të vërtetë, ai e besonte absolutisht këtë. Ai ndihej i gjithi bir i malit të Shënmërisë, një grimcë e tij e vogël, djali i vetëm e fillikat i atij mali të shenjtë, për të cilin Shemshedini ishte gati, në çdo çast, të flijohej për të, pa mëdyshjen më të vogël.

16

Pas disa kohësh, ai ndërmori sërish një ngjitje të re të përpjetës së bukur dhe hijerëndë të malit të tij të dashur dhe të shenjtë. Aty- këtu, nëpër livadh të blertë, binin në sy ca gurë të mëdhenj të bardhë, të zgript, që i shëmbëllenin nga larg, herë si njerëz prej dëbore, herë si dele të bardha. Veçse tani, për fat, imazhi i trishtë i Almës, në sytë e tij imagjinate ishte prishur. Ish transformuar në një pamje tejet të gëzuar, të qetë e voluptoze, siç edhe ishte në të vërtetë figura e saj e madhërishme. Oh, sa e dëshironte ta kishte pranë atë figurë, që edhe pse ish aq larg syve, e ndjente aq shumë në zemër. Aroma dehëse e luleve të verës që vërvitej nga flladi i freskët i bjeshkëve magjepse, ndofta, u kishte çelur sytë e kulluar, tashme, që të dyve, dhe, njëherësh, u kishte përzënë sysh fanitjen e ëndrrave të këqija, që mbillte, nganjëherë, në mendjet e tyre ndoshta syri i keq magjik. Alma, tashmë, hijerëndë si një mbretëreshë iu fanit, ndërkaq, ashiqare përpara syve të tij të kaltër si qielli i kësaj vere. Buzët e tyre u puçën dhe Alma Perhatri mbylli sytë e shkruar mahnitës me qenarin e qerpikëve të gjatë e të zes porsì krahë dallëndyshesh.

- Po pi në të njëjtën kupë, i tha vetes ajo, në të cilën ka filluar të pijë dhe ish-shoqja ime, Sonja e, ndoshta dhe shoqja tjetër e ngushte Berta! Po pi në

të njëjtën kupë në të cilën mund të kenë pirë dhe të tjera, ndoshta, nga ato të fshatit të Xhelaxhoshtit, të qytetit të Arabashkës a ku ta di unë e gjora! Po cila jam unë vallë? - pyeste veten, ndërsa i thithte gjuhën dhe buzët atij, me të sajat e kulloshtira. Si ika unë ashtu, pa u menduar gjatë!? Si e lashë pas krahëve atë njeri ëndrrash të mëdha, atë mësues të regjur të letrave, atë shpirt të fildishtë?! Që më deshi dhe e desha aq shumë, aq marrëzisht! Jam pak e çmendur, s'do mend! Të gjithë femrat janë ngapak të tilla! Por unë jam më shumë se të gjitha. Ndryshe, si mund të justifikohet ikja ime, braktisja e budallallepsur!? Si nuk ndejta pranë tij sikur ta dija se dhe do të me vrisnin! Punë e madhe, çdo njeri është i vdekshëm. Si të jetë për të vdekur nesër, le të vdes, më mirë, sot! Se një jetë ka njeriu dhe atë duhet ta jetojë me njeriun më të afërt të zemrës, në mënyrën më të bukur të mundshme! Ç'kuptim ka kjo jeta ime larg vendlindjes sime! Asaj iu kujtuan, ndërkohë, fjalët e Gëtes të perifrazuara nga Dini i saj i dashur në natën e fundit të ekskursionit në hotelin "Valmora" në Tiranë: "Endacaku i shqetësuar, më në fund, kërkon të kthehet në atdhe, në kasollen e tij, aty ku gjen kënaqësinë që më kot e ka kërkuar në vend të huaj".

E unë kam gjithçka nga dashuria e atij vendi që më lindi dhe rriti! - mejtonte Alma nën vete, gjithë duke e përpirë të dashurin e saj me sytë e konverguar mbi të, me soditjen e saj mallëngjyese, ënderruese dhe të butë, porsi penjuari i mendafshët që mbante veshur.

Shemshedini kishte heshtur i gjithi si një azmatik udhëtues që nuk mbushet dot me frymë. Mirazhi magjepsës i Almës së Perhatreve po e çmendte fare. Fytyra, buzët e saj të bukura dhe epshndjellëse si dhe gjithë qenia e saj hënore po pluskonte tani gjithë malin e Shënmërisë, gjithë eterin mbi bjeshkën luleçelur.

17

Prindërit e Almës, Sadiu dhe Ema, tashme, po çonin prej kohësh në Francë një jetë koti. Duke mos ditur si duhet frengjishten, megjithëse kishin ndërmarrë një kurs për mësimin e saj, ata, ende, e kishin shumë të vështirë të integroheshin në jetën franceze. Shteti francez u kish lidhur, he për he, një farë ndihmë sa për të mbajtur shpirtin gjallë. Ata të dy nuk ishin të kënaqur jo vetëm me ndihmat e pakta që merrnin, por as me flatin e ngushtë dhe jo shumë të rehatshëm të banimit, krahasuar me vilën moderne që kishin lënë në vendin e tyre, në qytetin e Arabashkës. Ata, jo rrallë, u telefononin njerëzve të tyre në Shqipëri e, sidomos Tanit në Arabashkë, të cilit i kishin lënë çelësat e gjithë objekteve që kishin atje. Përmes telefonit dhe internetit Sadiu me Emën drejtonin gjithë biznesin që kishin në Arabashkë. Ata kishin filluar, gjithsesi, të vuanin ikjen, braktisjen e vendit të tyre. Sadiu më shumë kish frikë se mos humbte të drejtën e ushtrimit të biznesit që kish atje për shkak të largësisë, edhe

pse kish mjaft besim te kunati, vëllai i ndërmjetëm i Emës. Kohën më të madhe Ema dhe Sadiu e kolonin me nipin e vogël, djalin e Almës, Dinin e vogël dhe aq të këndshëm, i cili, tani që kish filluar të mësonte, ngapak, dhe frëngjishten, dhe shqipen i kënaqte gjyshin dhe gjyshen me lezetllëkun e fëmijës lozonjar. Sidomos, kur ai ngatërronte fjalë të ndryshme të shqipes me frëngjishten Sadiu dhe Ema shkriheshin gazit. Ardhja e tij në jetë, dukej sikur kish gëzuar më shumë prindërit e Almës sesa vetë Almën. Dini i vogël përbënte për ta, dritën e syve. Ai, natyrisht, i kish dhënë kuptim jetës së tyre në Lion. Alma punonte, por ajo kish shtëpinë e saj, për të cilën paguante afro tetëdhjetë për qind të rentës, ndërsa diferencën e paguante shteti për shkak të Dinit, i cili merrte dhe benefit si fëmijë që ishte. Dini, më së shumti, rrinte me gjyshen dhe gjyshin në shtëpinë e tyre. Ata e shëtisnin në parqe, lulishte, vizitonin me të muzeun e kafshëve, ekspozita të ndryshme, kënde lojërash, e tjerë. Vetëm për fundjave atë e merrte mami i vet në shtëpinë e saj, e cila nuk ishte më shumë se dhjetë minuta me këmbë larg shtëpisë së prindërve të Almës. Të shtunave në mbrëmje Sadiu dhe Ema ishin të ftuar speciale në shtëpinë e vogël, por mjaft komode të bijës së tyre. Të dielën dilnin të gjithë bashkë, herë bënin një shëtitje në park, herë shkonin në kinema, teatër ose koncert, sipas rasteve që krijoreshin, ose mund t'i shëtiste Sadiu me makinën e tij kryqetërthor Lionit ose Parisit. Në këto raste, Dini i vogël do të ishte,

gjithmonë, në sediljen e parë, në krah të djathtë të gjyshit shofer. Alma, hë për hë, kish nisur punën e bufistës në një pap jo fort larg shtëpisë. Ajo shkonte dhe vinte nga puna, ngaherë, me tren, sepse udhëtimi me autobusë, vërtet, kushtonte më pak, por ai vonohej goxha nëpër stacionet e shpeshta dhe asaj s'i mbetej veçse të krijonte një imazh jokomod përpara boses së vet, gjë që mund të rezultonte me largimin nga puna. Krahas punës, ajo i ishte vënë seriozisht mësimit të anglishtes dhe kompjuterit, me qëllim që në të ardhmen e afërt të fillonte punë në profesionin e saj të fituar në Shqipëri, si mësuese e muzikës. E vetmja gjë që e shqetësonte ishte mungesa e Shemshedinit, mungesë të cilën kish nisur ta ndjente së tepërmi në trajtën e një traume, të një çrregullimi të një stresi së dyfishtë: mungesë e të dashurit, që e pati përgjatë një harku kohor të një dekadë, por dhe si mungesë e atit të djalit!

18

Shemshedini, kësaj herë, iu ngjit me benzin e tij malit të Shënmërisë bashkë me Kadriun, shokun e tij të vjetër, njëherësh, mësues, bashkëkolegë në të njëjtin gjimnaz të Arabashkës "Migjeni". Mëngjesin e hëngrën rreth orës dhjetë te pika turistike në Rrafshe të Shënmërisë. Pas disa orësh benzi bëri ballë në kthesën e madhe të Benes, nga ku shiheshin

si në pëllëmbë të dorës trevat e përtej malit në fjalë, si: Shqathi, Lukani, Selishta dhe Qafë-Murra. Më tej dukeshin liqenet e Kacnisë, lumi Murre që buronte nga këto liqene dhe gjarpëronte në të majtë të malit të Shënmërisë ndërsa në të djathtë shtatë liqenet e Lurës, të cilët shkëlqenin nën dritën e diellit dimëror si shtatë kupa të kristalta dollie. Në këto fshatra të thellë, ndonëse nuk kishte ende linjë hekurudhore, asfaltimi i rrugëve ish bërë për së mbari qysh në kohën e diktaturës së pashembullt në botë, kuptohet, me djersën e ballit të popullit punëtor.

Sa qejf ish ky udhëtim për të dy miqtë e vjetër. Ndërsa Shemshedini ngiste makinën gjithë, si ngaherë, me një stil të endshëm sportiv, Kadriu s'pushonte së kallëzuari kujtime të qyfyreve të tyre të përbashkëta, kryesisht, nga jeta si mësues kaq vite në të njëjtën shkollë. Shemshedini shkulej së qeshuri me mënyrën sesi tregonte Kadriu, gjithnjë, me atë zhargonin e tyre, që për të tjerët ish si një gjuhë e huaj e padëgjuar ndonjëherë. Pastaj Kadriu, krejt vetvetishëm, e spostoi bisedën te historitë e tij personale. Në fillim tregoi se për ç'shkak a sepse e la gruan e parë, pse e mori për nuse Lirën, ish-nxënësen e vet dhe, më në fund, përse hoqi dorë dhe nga Lira dhe u martua, tani vonë, me ish kolegen, mësuesen e re të historisë, Arbanën. Shemshedini veçse dëgjonte. Ai asnjëherë nuk ndërhynte në biseda të tilla personale. Kishte frike se mos ndikonte padashur për keq tek tjetri a tjetra dhe jo se ishte moskokëçares. Ai

qeshte ndonjëherë, si zakonisht, me mënyrën, si me thënë, shpërfillëse të Kadriut ndaj gjësë kaq serioze siç është familja.

- Si thua Kadri, ia beri, befas, Shemshedini, ndërsa po hynin në qendër të qytezës së Lukanit.

- Për çfarë? - pyeti Kadriu.

- Si mendon, si t'ia bej me Almën?

- Të jem si ti, SHEME, që nesër, miku im, ia mbath për në Francë! Kuptohet, unë dua të të kem këtu, se të kam shok zemre! Po jo more, si qenka kjo punë! Alma kish të drejte. Dhe ti po të ishe në vend të saj do të ikje! Pse do rrije këtu të të vrisnin! Kaq, mos më pyet më se nuk flas më shumë se kam frikë se mos e prish! Falemnderit që më pyete, se pyetja është vlerësim dhe respekt, sidomos, në një rast si ky. Shemshedinit iu ndërmendësua se dhe zëri i malit të Shënmërisë e kish këshilluar të ikte bashkë me Almën, sa të kalonte rreziku i gjakmarrjes, përkohësisht, jashtë Shqipërisë, por ai nguroi të merrte një vendim të tillë, duke menduar se do të qe më mirë të mos i largohej më si më parë malit të shenjtë të vendlindjes së tij të dashur. Makina frenoi pas një rreshti të gjatë makinash të parkuara. Ata dolën. Ndërkaq atyre u bëri përshtypje një grup i vogël vajzash të reja që kuvendonin të qeshura në mes të dëborës, e cila binte fjolla-fjolla, por nuk e kish të lehtë të shtronte për shkak të lagështisë së tokës. Riti i rënies së dëborës vajzave u çiltë veskun si drita e bardhë e një agu të hareshëm. Instinktivisht, ato ndiheshin, ndërkohë,

krejt të dorëzuara për çfarë kishin bërë përpara djemve ngastarë. Kështu, në një farë mase, mungesa e miqve të tyre të fshehtë të zemrave disi i bukoste. Duke ngacmuar njëra-tjetrën me topa të vegjël dëbore, vajzat si vajzat, delikate si sytë, herë pas here, u frynin duarve nga të ftohtit. Shemshedini dhe Kadriu kënaqeshin duke vështruar ato vajza të bukura të asaj treve dëbore, të atij visi të lashtë shkëmbor, të veshura me xhubleta e fustanella malore të endura me aq shije, cohat e bardha të të cilave ishin qëndisur me krahë të hapur shqiponjash si në një fluturim. Vajzat dukeshin, tamam, si gjeraqina, sikur të kishin zbritur nga bjeshkët e Shënmërisë ose nga folklori i moçëm i Arabashkës antike.

- Sa vise të bukura! - tha Kadriu duke tretur vështrimin rretherrtull.

- Ashtu janë, vërtet, të bukura, - ia bëri në trajtë pëshpëritjeje Shemshedini, i cili kishte qenë kushedi sa herë në këto grykë të egra. Megjithatë, sa më shumë e vizitonte këtë trevë dëbore, të ngujuar mes vargmalesh, të veshur me pishë, bredh e arrnij, me gjelbërim të përherëshëm, aq më i fortë dhe vital ndihej.

Në gji të maleve përreth kullave të vjetra që ngjanin si karakolle lufte e betejash legjendare, ngriheshin ca konfiguracione shkëmbinjsh të mëdhenj, të egër e të thepisur që të ngjallnin frike dhe krenari, njëherësh. Ai s'e merrte dot me mend se për të satën herë i vizitonte këta vise në këtë sezon dimri. Vetëm

se e dinte se në sezonet e verës dhe të vjeshtës, ai gjithmonë kishte ardhur me shpesh, madje jo vetëm këtu, por edhe ne viset e mëtutjeshme. Në këto stinë këto treva aq të bukura turistike, atij i bëheshin tepër të çuditshme. Për këtë, ndoshta, ai i quante me mburrje këto fshatra, "vise baladash të vjetra".

Dhe, vërtet, këto gryka të fshehta, të tmerrshme, mbuluar me blerim në verë, me ngjyrë të artë në vjeshtë, me bardhësinë e dëborës në dimrin e gjatë, me njerëz shtatlartë e të fuqishëm si kreshnikë legjendash, me doke e zakone, me tradita e veshje të veçantë, për të ishin nga më fantastiket në botë.

Por, si vonë, elektrifikimi, asfalti, radiot dhe televizorët, librat, revistat, gazetatat dhe moda, këngët dhe veshjet e importuara, shkurt, jeta e lire e decentralizuar, e hapur tërësisht, po e thyenin, pak nga pak, monotoninë e virgjër mijëvjeçare të këtyre pamjeve të virgjëra që ngjanin si peizazhe të egra të vizatuara enkas nga dora e një piktori perfekt të Rilindjes Europiane.

Pikërisht tani, kur kërcënimi i shembjes së dëborës dhe zënies së rrugëve automobilistike dhe hekurudhore kishte nisur të venitej e të mbetej pas, niste kulmimi i vrullshëm i alpinizmit dhe fillimi i fundit të garave të skive. Tani, ai kishte të drejtë të fërkonte duart shpesh për faktin se, një gjysme dite në çdo fundjavë, do ta shpenzonte me miqtë e tij të vjetër, alpinistët profesionistë të Arabashkës, duke u hedhur mbi mjegullat e honeve si përmbi dëshira dhe ëndrra

rinore, duke u kacavjerrur faqeve të shkëmbinjeve të rrepte e të frikshëm të humnerave të grykave të Lukanit dhe Selishtes gjithë përgjatë gjarpërimit të lumit të egër dhe të rrëmbyeshëm të Murrës.

Ata pasi pinë nga një birrë shoqëruar me bifteke në restorantin modern "Vanas" të Lukanit i dhanë gaz benzit drejt liqeneve të Kacnisë. Gjatë rrugës bisedën e shpërngulën te sporti i alpinizmit dhe i skive. Ishte ky, natyrisht, sporti më i dashur dhe më i bukur për Shemshedinin, sepse qysh në rininë e tij të parë, kur ai e kishte kuptuar se politika komuniste dhe pushteti i saj i korracuar, sikundër, padyshim dhe tani në tranzicion, ishte bërë një makth për njerëzit e, megjithëkëtë, fatkeqësisht, njerëzit e ndiqnin atë, pavarësisht makthit, siç ndjekin të ndërkyera tufat e dhenve kopetë e ujqërve.

Ky lloj sporti kishte qenë anija që e nxori atë në mol, duke e shpëtuar kështu, nga deti fortunal i atij makthi, nga rutina mbyhtëse dhe pothuajse e patrueshme e qytetit.

Madje nuk e kishte pasur të lehtë, po të kihet parasysh që dara e socrealizmit, si poet me shpirt të ri rebel, e kishte pas shtrënguar të gjithin si në morsë. Ekstremiste të të dy krahëve, herët e vonë, përmes linçimit të tij, ishin lodhur e djersitur për t'ia mbrehur qafën në kular. Më në fund, prangat, të cilat kishin zënë ndryshk duke e pritur, ia kishin mbërritur qëllimit. Viktimë klonimi do të thoshte dikush disi me vonësë.

Perënditë, mendonte shpesh Shemshedini, kanë thënë vetë se nuk hanin lente lisi, as të lënat e fëlliqura a të vjellat e veta të bollshme, por nektar, mjaltë dhe umbrozë.

Pas vizitës që u bënë liqeneve të bukur të Kacnisë, makina hoqi me shpejtësi drejt atyre të Lurës. Ajo i shpuri në pedestalin e blertë ku shtate liqenet e Lurës ngjanin aq mbresëlënës dhe piktoreske si të ishin njeri mbi tjetrin njësoj si kopshtijet pezull babilonase. Edhe këtu ashtu si tek liqenet e Kacnisë morën disa foto-peizazhe të mrekullive liqenore që shndrisnin si argjendi nën dritën e diellit, tashme, në perëndim, dhe të drithërimit të ftohtë të bunacës së bardhësisë së dëborës, që të lëbyrte sytë. Me pas benzi përmes asfaltit të qëruar nga bora dhe akulli, përmes makinës dëborëpastruese i shpuri dy miqtë e vjetër në bregun e secilit liqen. Ata patën rastin t'i shijojnë nga afër bukuritë e të shtatë liqeneve magjike të Lurës madhështore, më së shumti, të dyve edhe kësaj here u pëlqeu liqeni i Luleve, tek i cili ata bënë më shumë fotografi dhe video. Në darkë Shemshedini dhe Kadriu, këta dy miq të vjetër dhe intime ia shtruan një darke për shtatë palë qejfe në një nga hotelet më të famshëm të Lurës piktoreske, "Liqeni i luleve! Në kabarenë kishte këngëtare dhe këngatë të vendit dhe të huaj. Më shumë u kënaqën me këngët e artistit të famshëm lurjan Arif Vladi, kënga më e mirë e të cilit për dy miqtë e vjetër, Shemshedinin dhe Kadriun, që kënga "Shtate liqenet e Lurës - shtatë gota dollie".

19

Izhina dhe Alma, tashmë si dy shoqe të mira punë, një fundjave tjetër kishin udhëtuar drejt Parisit. Në mbrëmje këmbët i kishin çuar të dyja, pothuajse, krahpërkrah, në një katedrale të kahershme e madhështore afër qendrës së kryeqytetit francez. Dhe kjo nuk kish ndodhur rastësisht, por sepse objektet e kultit ishin pjese e dobësive më të mëdha të Izhinës. Kësaj here sipas porosisë së saj, meqë do të kishin rrugë për të bërë, Alma e kishte lënë djalin, Dinin e shtrenjtë, te shtëpia e prindërve. "Shko dhe bëj qejf, i kishte thënë Ema së bijës, mos u bej merak për Dinin se e shohim ne më mirë se ti vetë!

Alma duke qëndruar në prag, herë sodiste hapësirën që dukej e pafund nën qiellin e ngrysur, herë krishtin e kryqëzuar në murin përballë. Katedralja pothuajse ishte e zbrazët. Ato bënë hapa tutje në thellësi.

- Sa më pëlqen e kuja e përflakur e shenjtorëve! - kishte thënë Izhina disi përhumbshëm dhe pasi kishte hedhur dorën mbi supe të Almës e kishte tërhequr atë në një kthinë murgjish të ngratë. Aty dhe ishin shtruar dhe hapur çantat. Izhina kishte nxjerre shishen e verës ndërsa Alma bukën dhe ushqimin. Kishin nisur të hanin e pinin gjithë duke folur e qeshur si dy mikeshat të denja dhe besnike të njëra-tjetrës.

- Më je bërë aq e afërt sa s'e them dot me fjalë...!
- kish thënë Izhina tek rrinin përmbri dhe pasi ia

kishte marrë njëren dorë me të sajat kish zënë t'ia përkëdhelë atë, butësisht, me faqet e saj të skuqura si purpuri i trëndafilut.

- Si motër?! Kishte pyetur Alma gjithë duke ndjerë një sëmbim në zemër.

- Më shumë...! - kishte shtuar ajo dhe kur ajo e kish tërhequr dorën me njëfarë qejfprishje që mund t'i lexohej kudo në fytyrën e saj të bukur, kish thënë pa iu dridhur qerpiku:

- Mos më keqkupto, Alma! Ti më ke hapur zemrën derisa më ke lexuar dhe letrat që ia ke nisur atij që ty të pëlqen ende ta quash babai i djalit. Ti je jo vetëm një femër mjaft tërheqëse, por, në të njëjtën kohë, aq dhe e zgjuar. Më vjen keq që, për momentin, e humbet dhe bëhesh naive kur beson se një ditë ai do të rikthehet pranë teje, thjesht, për hatrin e djalit. Dije prej meje që kam më shumë njohje rreth botës së burrave. Sa pyesin demat për viçat që pillen në fermën e lopëve, aq pyesin edhe burrat për foshnjat që mbjellin, tutje-tëhu, nëpër botë, nëpër barqet e femrave fatkeqe.

Kishte pasuar një heshtje e pakëndshme. Izhina kish nxjerrë nga jeleku një cigare për të dyja.

- Ç'lidhje ka kjo? Pastaj nuk është hera e parë që jemi vetëm dhe kaq larg...! - kish thënë Alma ende duke bërë të pakuptueshmen.

- Pse ngurron atëherë?! - kish pyetur Izhina duke shfryrë tymin e duhanit nga flegrat në një mënyrë të tillë si të rrekej që ta bënte akt të kryer synimin.

Për afro dy vjet Izhina vazhdonte të ishte supervizore në papin "Bonoparte! Alma e kish vënë re një farë teprie të Izhinës në sjellje e marrëdhënie me të, por nuk i kishte dhënë rëndësi duke menduar se është tipi i njeriut jo qëllimkeq.

Alma ish ngritur, ndërkaq. Izhina e kish rrokur për duarsh duke e shtrënguar fort, dhe, në çast, e kish puthur në qafe.

- Ti je e çuditshme sot...! Çfarë kërkon nga unë...? mezi kish folur Alma e pllakosur e gjitha nga një frike dhe ankth i paprovuar kurrë më parë.

- Mos ki frikë, moj zemër, se nuk jam vrastare! Kish pëshpëritur tjetra duke u dridhur gjithashtu nga emocioni. Të dua për një jetë të rregullt. Si shumë të tjera edhe ne. Pse të hezitojmë? Është i njohur ky fenomen në botë, kahershëm. Është një dashuri që sjell vërtet një kënaqësi aq të ëmbël sa nuk e ke përjetuar ndonjëherë. Madje as në ëndrrat e gjumit! Ç'të të them më parë. Vetëm kur ta provosh, moj grua, do t'më japësh të drejtë...!

Alma s'kish dashur t'u besonte pamjeve që kishte para syve. Ashtu e shtangur, me syte e mendjes ish tretur larg në kohë të shkuar.

Ajo i kish zbërthyer kopsën e pare të fustanit.

- Nuk të lë të ikësh! - i kish thënë. Dhe pasi e kish kapërthyer për supesh e kishte puthur fort në faqe. Pas pak kish tentuar ta puthë me plot epsh në buzë, por Alma i kishte rrëshqitur. Kuptomë! S'jetoj dot pa ty. Më shfaqesh për natë në gjumë, ja kështu

ëngjëllore siç je! Ju shqiptarkat jeni njimend shumë të bukura!

Gishtërinjtë e saj kishin tentuar kopsat e tjera të fustanit.

- Ç'më polli belaja me këtë zuske! Sa e pafytyre paska qenë! - kish thënë me vete Alma, ndërsa vriste mendjen si t'i vidhej çmendurisë së eprores. Trup me trup nuk e përballonte dot. Ajo e kalonte kuintalin dhe të jepte përshtypjen e një boksieri bullafiq me sytë pike jeshili si të një gjarpërusheje shullani. Ndërsa Almën e brishte si një degëz e blertë kumbulle, mund ta merrte me vete edhe një puhizë e lehtë vere.

Izhina tashmë në sytë e Almës nuk ishte më jo vetëm e dikurshmja në papin "Bonaparte", por as e pakmëparshmja, d.m.th. ajo që ishte gjysmë orë më parë kur të dyja bashkë kishin shkëlur pragun e katedrales së Parisit. Ajo ish metamorfizuar menjëherë në një tjetër qenie, ndoshta në monstër, në ulkonje a kudiqysh. A thua se këtë metamorfizim e kishte mundësuar vetë katedralja, ky vend i shenjtë. Ose, më saktë, kështu ia kishte marrë mendja, së paku, Almës, ndoshta që ndikimi mistik e misterioz i Zotit vetë, e kish hutuar atë, për shkak se kish ndërmarrë një veprim të tillë çmendurak, pikërisht, në shtëpinë e Zotit.

Alma kish menduar se gjithsesi s'duhej të prishej përfundimisht me të, pasi në kohën e duhur ajo do të bindej për këtë budallallëk dhe do të tërhiqej nga kjo aventurë.

- Të lutem Izhinë, mos u bëj qesharake! - i kish thënë ajo e pasigurt, me një farë buzëqeshje të ngrirë, disi të padëshfrueshme, e cila ish dukur sikur i binte hasha mendjes së saj të vërtetë.

Ndërkaq Izhina ish spostuar pak për të shojtur bishtin e cigares, të cilin kish hedhur në një kosh plehrash aty në një cep të kthinës së murgjeve të ngratë. Ndërkohe Alma kish hequr vrikthi drejt deriçkës që të shpinte shkurt në kopshtin e Katedrales duke ndjerë ende frymëmarrjen e saj të renduar. Izhina e kish ndjekur duke dihatur. Edhe frymëmarrja e Almës në rendje e sipër ish bërë më e dendur.

Duke e ndjekur me vrap si pantera prenë, Izhina kish menduar t'i thoshte se e kishte parë që nuk merrej me asnjë mashkull edhe pse mjaft i ishin vardisur. Ti mendohu, do t'i thoshte me pas, unë s'ta imponoj, vetëm duhet ta dish se jam lezbianke.

Kur Alma kish dalë në rrugë, errësira kish pushtuar dhenë dhe udha ish plot me kalimtare. I kishte ardhë turp të vraponte përmes turmës së kalimtarëve, ndaj dhe ish ndalur. Sapo Izhina ta arrinte, Alma kish menduar t'i thoshte prerazi se deri më sot e kishte respektuar si kolege a si eprore. Përndryshe, në se do të vashdonte siç bëri në kthinën e fshehtë të kishës, ajo do të prishej me të menjëherë dhe përgjithmonë. Po qe se ajo do t'i kërkonte shpjegim të mëtejshëm, Alma kish menduar t'i thoshte se është nënë fëmije dhe se ka për detyrë mirërritjen dhe edukimin e tij, se priste bashkimin me të atin e djalit dhe se, më

në fund, nuk ishte dhe s'kishte për të qenë kurrën e kurrës lezbianke. Ndërkaq, Izhina ish afruar.

Alma ish ndalur një copë herë me shpinë dhe pastaj ish kthyer me hov:

- Pse, po më ndiqje, moj grua, si pantera prenë!?
- Së paku, shikomë në sy! - kishte mërmëritur ajo.
- Ç'të të shoh! Ti s'je në vete.

Izhina, ndërkohë, kish tretur vështrimin kah qielli duke thënë:

- Po vjen shiu! Shih, shih retë e zeza si dendën mbi njëra-tjetrën! A thua se janë përbindësia dhe jo re...!

Kur kish kthyer kokën, Izhina kish vënë re se Alma s' ish më aty.

Në çast ajo i kish ngritur dorën një taksie dhe taksia i ishte shfaqur sa çel e mbyll sytë, të këmbët. Tani teksa taksia kishte lënë pas Parisin dhe përpinte me ulurimë udhët plot dritë drejt Lionit, Almës, dhe lumenjtë, dhe rrugët përgjatë tyre, dhe çatitë e pjerrëta, dhe pemët, pothuajse, të zhveshura të vjeshtës së vonë, dhe urat e shumta, pasarelrat, dhe katedralet me kryqet që thernin qiejt, dhe trenat, autobusët, veturat, e mbi të gjitha, njerëzit në lëvizje në çdo orë të ditës e të natës, me një fjalë, gjithçfarë i zinte syri, i bëheshin tamam si të ishte në vendin e saj, ndonëse, ende, të varfër, por tejet bujar, vend që ishte sa larg aq dhe pranë zemrës së saj të madhe.

20

Ndërsa ngjitej malit përpjetë, udhës së hapur nga Karvanët e druvarëve, duke fikur e ndezur pa pushim cigaret, Shemshedini vijonte shpesh si tani meditimet përmes krahasimeve midis kohëve:

- Valle, ku varet peduli i vetëneveritjes: Jetë dembele e kotësive nden fshikuj kamzhikësh, rendim samari a grushte kripë në zemër të plagëve. Jo. Tmerri i metamorfozës në përvujtim, ferri në kthina e bodrume të lagështa me plehra e minj kanalesh të zeza, vrasje në pragje shtëpish, zyrash, parlamentesh, pa përmendur turmën si provën e së keqes. Ç'është pastaj spartanizmi dhe shenja e lëngatës, vetmia e bojkotit dhe lëmshi i lojës së maceve? Rrafshim planesh pa zot mbi krye me të drejtën e përjetshme të mbretërimit. Këto ishin dhe mbetën disa prej atyre prodhimeve tona që habisin të huajt, por që as vetë ne, nuk mund t'ua shijojmë, ende, ekzotikën e përdorimit! Ai ecte i vetëm mbi dëborë pa një ide të qartë. Ecte drejt majës së malit të Shënmërisë. Ecte ngadalë si një paralitik, por ëndërrues. Në atë rrugë të shkretë dëborë, qenë mbledhur gjethe dhe shkarpa të vdekura. Ai u përkul, i mblodhi ato dhe, dalëngadalë, u vuri shkrepësen. Ndezi një zjarr të qeshur. Vetëm tani e kuptoi se kishte mardhur. Po çfarë të ngrohte më parë në atë zjarr të trembur mes dëborës? Ç'të hidhte mbi të si shkarpa, gjymtyrët e mpira apo copëzat e shpirtit të tij të trazuar...?

Si në një endërr të lumnueme mes lëndinash të blerta, ndanë ujëvarash të ndritshme iu fanit Alma bukuroshe. Ai u shastis me praninë e saj rrëzëllitëse ndaj dhe pëshpëriti:

- Ç'është kjo endërr dite, endërr me sytë hapur? - dhe fërkoj sytë mosbesues. Ç'paranojë!

- Gabohesh! - iu bë se i tha ajo. Unë s'jam ndonjë nga ato që mund të hamendësosh ti. S'jam as e tipit: ku rafsha, mos u vrafsha, si ndonjëra prej atyre që mund të takosh përreth malit të Shënmërisë. S'di ç'të ka ftohur me mua, more djalë. Pse më shpërfill kësisoj. Mos ik nga drita sado e mekët e hënës! Unë mund të kthehem shpejt, me ndihmën e zotit! Vetëm për ty. Pra, të lutem, pashë Shënmërinë, atë mal ku je, atë mal të shpirtit tonë, mos më mba mëri si të isha ndonjë nga të përdalat! Asgjë nuk urrej në këtë botë më shumë se ato!

Dy gjinj të mëdhenj, të mrekullueshëm u shtypen në gjoksin e tij. Në atë zamallahi të largët dhe fluide, ai e ndjente se ajo po e ngrohte më shumë se zjarri që ai e ndezi me duart e tij dhe që gufonte me nge si një diell i vogël i copëtuar në mes të pyllit me dëborë. Midis dëborës dhe zjarrit si midis kufomës dhe gjakut, vdekjes dhe jetës, pluskonte e dinjitetshme prania e endërt e Almës si një energji jetëdhënëse a si të qe një krijesë e Shënmërisë, e nënës së Krishtit a një zanë e këtij mali të bekuar, një shtojzovalle e Eposit të Veriut, i cili njëherën nga rrënjët kryesore të tij e ka të rrombolisur thellë zemrës së këtij mali të perëndishëm. Shemshedini tundi kryet drithërueshëm

si një kalë kur tund krifën. Iu duk sikur u zgjua nga ëndrra prej se cilës s'do të donte të zgjohej asnjëherë.

- Çudi! - belbëriti i shqetësuar. Ç'halucinacion!

E la zjarrin tanimë të venitur, pasi kishte marrë një avull të mirë dhe rinisi udhën drejt majës. Dëshironte vetëm të ecte duke mejtuar. Dhe ashtu bëri. Kur e kur, të përppjetës, e mori uria. Hoqi çantën nga shpina dhe nxori një livar me gështenja të ziera. Ecte ngadalë duke shkëputur me dhëmbë, një nga një, gështenjat e ziera prej livarit të gjatë. Ai e dinte se gështenjat ishin të pazëvendësueshme për udhë. Gështenjat të japin gjunjë! - i kishte thënë, dikur, babai, rojtari i pyjeve, kur e merrte, në të rrallë, me vetë në gjueti të birin e vogël fillikat, pyllit më të afërt me dëborë ose gjelbërim.

Por, gjithsesi, i ati ia kishte prishur krejt qejfin djalit të vetëm. S'qenë bërë as tre muaj nga vdekja e nënës, mendoi dhe njëherë ai me trishtim për të atin, - kur për habinë e të gjithëve, për lau ish-dashnoren e kahershme, të cilës qyteti prej kohësh s'dihej pse i kishte ngjitur nofkën "vejushja e çmendur". Qyshse u zhdukën nga Arabashka asgjë s'kam marrë vesh. Ai është për mua si kau për viçin. Si të mendoje se ka djalë ashtu siç bredh ai me "bushtren" për dore. Ai s'është prej atyre që u duhet rënë pas. Ai s'pranon të kujdesesh për të! Prandaj dhe iku në atë fare feje. Ai s'ka fe në zot. Këtë e di më mirë se kushdo. Askush nuk e njeh babanë tim siç e njoh unë vetë. Megjithatë, unë prapë e vuaj ikjen e tij, s'po them braktisjen e tij, sepse tani jam zot i vetes. Nejse...

Tek ecte me shkop në dorë duke u kalamendur përmbi borën e ngrirë, Shemshedini herë-herë, e mendonte veten si një plak të vitit të vjetër që, dalëngadalë, kapton male me borë, duke ikur tutje, shkuar larg, udhëve pa kthim. Ndërkohë mendoi të ulej e të pushonte. Mbi deborën e ngrirë të një trungu të rrezuar lisi vendosi gunën e leshit që pothuajse gjithë rrugës e mbajti në krah, pasi retë qenë pastruar si me dorë nga qielli dhe vendin e tyre e kishte zënë një diell i ndritshëm, i ngrohtë. Nga çanta tani nxori një shishe plastike dhe piu ca gllënjka nga lëngu i portokallit. Pastaj hëngri dhe njerën nga sanduiçët. Në fund, shkuli kocanin e misrit nga shishja e rakisë së fortë, që ia pati falur një natë më parë shoku i tij i vjetër Kadriu, aty te "Vjeshta" dhe piu direkt nga shishja. Ndjente keqardhje që s'hasi frymë njeriu.

Ngamaja e malit të Shënmerisë, tek vështronte tani si në pëllëmbë të dorës, gjithë hapësirën verilindore të plangut të tij të heshtur, nisi të belbëzonte buzagaz:

- Ç'fushëpamje! Ja, qyteti im i Arabashkës! Njëri nga më të lashtët që dëshmon për origjinën e pellazgëve, e të lindurve nga dheu, prej të cilëve zbritën ilirët, helenët dhe latinët. Arabashka ime e vjetër dhe, njëherësh, e re! Shih fshatrat e saj përreth, të kapur dorë për dorë si në valle. Përreth qytetit tim antik e modern, Arabashkës shpirtgjerë, gjarpëron Drini i Zi, lumi im i dashur, lumi i lejlekëve të fëminisë sime. Dëshmitari mijëravjeçarë i betejave të përgjakshme të të parëve të mi kundër barbarive

të panumërta e të turlillojta anmike. Ky është trolli ynë, çdo pëllëmbë e të cilit, është larë me gjak. Ja tek është dhe Grazhdani më tej, Mazrekat, Sina e Çidhna, Renca e Kastrioti, pastaj Luma, Reçi e Lura dhe më në fund, Prizreni e Gjakova, këta qytete kështjella të pamortshme, të gdhendura mbi shkëmbinj e male, të mbrojtura me gjak. Ja, përtej syve të mi, përtej kështjellave me emrin e gjakut, tani, që këtu, në majë të malit të Shënmërisë ku ndodhem, ka reshtur riti i lashtë e mitik i rënies së dëbores, pikërisht, atje, në gjithë Rrafshin e Dukagjinit, në Pejë, në Bjeshkët e Namuna e Jutbinë, në Drenicën e Azemit dhe të Ademit, bie dëborë!

Dëborë është shenjë e mirë. Faqebardhësi. Kështu thonin pleqtë e moçëm. Vendet e dëborës kanë bekimin e Zotit. Kanë termale e mbarësi. Se, thonin ata, dëborë është e shëndetshme për çdo një gjë. Është bereqet.

Tani Shemshedini ndodhej bash në majë të majës. Për më saktë, fare pranë me njërin nga shtyllat metalike të stacionit më të madh meteorologjik të veriut. Pak më majtas ishte antena më e madhe e radio-televizioneve për gjithë trevën verilindore të vendit. Ishte krenar, por, në të njëjtën kohë, ndjente dhe pakëz frikë, një si pështjellim, një ndjenjë, si të thuash, të përziëshme, si punë marramendjeje, që, ndoshta, më tepër se lartësia ia krijonte shkretia e borës, bardhësia e pafundme, ftohtësia e saj, lëbyrja e syve prej përndritjes së dëborës. Nuk e çudiste vetëm mungesa e njerëzve, vetmia.

- Ah! - ia bëri gjysmë i trishtuar. Sikur të isha, së paku, vetë i dytë! Nuk thonë kot, mos pafsh njeri pa njeri, dhe ndjeu një keqardhje të përzier me një si përdëllim e shpresë. Por ai ndërroi mendim sapo iu kujtua këshilla e malit të tij të zemrës që të mos i trembej kurrë vetmisë.

Në të vërtetë, para se të nisej ai kishte lutur disa syresh. Por asnjë, qoftë nga djemtë, qoftë nga vajzat, nuk mundën ta shoqëronin për shkak të punëve, me të cilat ishin të zënë. Ndërsa Kadriu justifikohet pasi çalonte prej plagosjes që kishte pësuar disa ditë më parë në ndeshjen e futbollit të Arabashkes me Morinë.

Por më shumë ai ndjeu vetmi kur nuk vuri re jo me kafshë, por as edhe një shpend nuk i zuri syni gjëkund.

- E po mirë, thoshte me vete, ndërsa thithte cigaren me afsh, arinjtë dergjen në shpellë në gjumin e tyre të gjatë letargjik, po me dhelprat dhe ujqërit si i bëhet? Mos vallë janë zhdukur nga malet tona. Mirë këta, po kafshët e tjera? A thua se është zhdukur tërë fauna jonë? Jo se, kam parë disa emisione televizive, ku ngriheshin me forcë këto shqetësime. Mire shtazëria, në kuptimin e kafshëve të egra, mund të justifikohen me arsyetimet, jo janë këtu, jo janë atje, po me shpezërinë si shpjegohet që s'rekton as edhe një për be. Apo e dine thënien e lashtë sa vetë toka, që, në kohë dëbore majave u merren mendtë. A thua se për këtë nuk durojnë as shpendët. Paskan frike nga marramendja e majave? Se mos rrezohen dhe ata vetë bashkë me majat. Ç'them dhe unë kështu? Ato

duhet të kenë marrë fushat. Ha-ha-ha..! Ai bëri, krejt natyrshëm, një qeshje të rrenkshme që të kujtonte tingujt e hareshëm të dajres në dasmat fshatare.

Duke kundruar gjithë atë botë të madhe që shtrihej pa anë, atë peizazh të pafund boral që të këpuste shpirtin me bardhësinë e tij, sytë i qenë kthyer në dy sinkope rrëzëllitës. Zëri në cicërimë, vegim pranverë, shpirti në një rebelim të shiut dhe erës, fryma në një tallaz shkulumor të fjalëve, krahët në flatra dhe, krejt qenia e tij, çuditërisht, e gjitha në zog. "Zog i qiellit" ishte njeri nga librat e tij të botuar vetëm para disa vitesh në Tiranë, me një parathënie të shkurtër nga shkrimtari shqiptar që ai e kishte idhull, Teodor Laço.

E nesër do t'ia dëgjoni më ngeshëm krismën këtij zëri. Ndofta në të gjitha guvat dhe kasollet e dëborës, në të gjitha honet, skutat dhe gollet, në të gjitha terret, dritat dhe skajet, në të gjitha ujërat dhe rrembat e tokës, në të gjitha hijet dyfish e të shkrira, duke afishuar emrin e vet në muret e ngrënë të kohës. Mëngjeseve të dëlira e mbrëmjeve të mugëta, qyshse të përtërirë e përsërisim temën e madhe të ditës, rrezet brilante të qiellit do të shkrumbëzohen pa u ndjerë si lotët e dhimbjeve, në dimensionet e zërit të tij, që do të shpërndahet mbi botë, mendime-mendime...!

E megjithatë Shemshedini ndihej në këto çaste më i ngashnjyer se kurrëndonjëherë. Kishte një dëshirë të marrë, të vetvetishme, që të klithte me të madhe, të ulërinte:

- E hej-hej-hej-hej-heeeeeeej...! zuri të vikaste me sa i zinte gurmazi duke vënë grushtat si curle përpara gojës. Këtë me siguri e bënte për të pastruar, kalitur e qëruar zërin, por edhe për t'i dhënë zemër vetes në atë udhëtim të vështirë. Me sa dukej për një veprim të tillë e joshte dhe maja, pika më e lartë e horizontit, e frymëzonte lartësia ku kish mbërritur. Po ndoshta e bënte dhe për t'i dhënë shpirt vetes e për të mundur vetminë.

Dhe është afër mendsh. Rrallë i qëllon njeriut të shkretë të ngjitet në majë të malit, aty ku preket qielli me dorë, siç thuhet shpesh. Aty ku ndodhesh më afër Zotit. Aty ku gjithë të tjerët, inkludo këtu dhe mbretin, presidentin a kryeministrin, të gjithë, të gjithë, i ke nën vetë.

Ishte një ditë e ngrohtë si ditë pranvere e involvuar, befas, në mesin e ditëve furtunale të dimrit. Edhe pse dielli ndriste pingul mbi majën e Shënmërisë, atij i bëhej se mali kishte një trishtim prekës, të cilin e bënte më të theksuar veshja e dendur me fantazma drurësh që dukeshin sikur mbinin pa prajshëm nga bunaca e bardhësisë, e cila sa kish zënë të avullonte për shkak të rrezeve të ngrohta të diellit.

Fushat në këmbë të maleve ngjanin si të shkreta. Udhët dhe lumenjtë që çanin përmes tyre me zhurmë e potere, atij i dukeshin si të shkonin drejt asgjësë. Një trumbë sorrash që fluturonte ulet mbi Arabashkë, fokusohej gjer në sytë e tij, këtu në majë të malit, si një hije e madhe, e zezë. Për kontrast,

ai kujtoi njollën e rrjedhës së bojës së stilolapsit në xhepin e këmishës, kur po ngjitej malit, fill pasi kishte përfunduar së shkruari vjershën "Zërat e malit janë dashuri". Duke rilexuar, zëllart, poezinë që kish ndërmend ta muzikonte, ta bënte këngë sipas mënyrës së tij, ai nisi të ndjente një kënaqësi aq të thellë, sa nuk mund të rrokej nga mendja normale e njeriut. Bërja e muzikës do t'i hante kohë. Mekanikisht ai hoqi dorezën e leshtë të njërës dorë, pastaj dhe syzet që e mbronin nga reflekset verbuese të diellit e dëborës dhe, pasi fërkoji qepallat me gishtin e madh dhe tregues, shtriu krahët duke deklamuar:

"... sa shpesh, në jetë, malin kam ngjitur/ gjunjët kam vrarë në shkropa e gurë bashkë me blerimin, përrallshëm, jam rritur/ ndaj vetëm për malin mund të bëhem urë.

I shtangur nga befasia, Shemshedini u mallëngjye, në çast, krejt i hutuar.

- Të kujt janë këto vargje? - pyeti veten.

- Të miat..! - u gjegj me një përulësi të pakuptueshme.

Ndërsa po zbriste ngadalë kreshten, pa u futur, ende, në pishnajën e dendur shekullore të shpatit, ktheu kokën pas dhe vështroi plot butësi të ëmbël majën që po linte prapa. Papritmas, ndërkaq, ndjeu një mall të papërcaktuar.

- E si është vazhdimi i vjershës? - pyeti sërish veten.

- Asgjë s'më kujtohet! - i tha vetes duke vënë syzet.

Ndërkaq, nxori sërisht letrën! Ai fliste me veten si me një të dytë, si me një mik të afërt. Letra ishte qullur nga ciflat e shkrira të dëborës që kishin rënë mbi të. Duke e mbajtur me kujdes në duar, diç mërmëriti. Pastaj u ndal, mbylli sytë, përtypi dhe disa fjalë të tjera të pista, pa lidhje dhe lexoi strofën e dytë:

"...s'ëndërroj të bëhem president e mbret/
madje as ministër mos u bëfsha kurrë atje erozioni
bën punën e vet,/ në sallat luksoze të zhgërryen si
një kurvë. / Je një farisej, dishepull i ndyrë / ti që
përthyhesh në selitë e tyre / demonin ke në gjak e
fytyrë / dhe ul pantallonat për hatër t' zotërinjve.
/ Të jesh kryeministër je shpesh satana/Të jesh
deputet s'je veçse një skrib / Humbet arsyetimin ne
etjen për para/ i verbër do rendësh nga krimi ne flirt.

I lodhur dhe i rraskapitur rëndshëm, ai nuk denjoi të shkonte në shtëpinë e vet në Xhelaxhosht edhe pse benzi e priste në gatishmëri. Ai parapëlqeu të rrinte në qytet, të hante një darkë të mirë e të lehtë, si zakonisht, te "Drini" të qante ndonjë dert, si ngaherë, me menaxheren, Bertën, shoqen e ngushtë të Almës, në se aja do të ishte në turn dhe, më në fund, si vonë, të flinte i qetë në shtëpinë, të cilën kishte disa kohë që e kish marrë nga një mik me një qera të arsyeshme.

PJESA E DYTË

21

Kishin kaluar pak më shumë se pesë vjet që Shemshedini dhe Alma jetonin pa njëri-tjetrin, ky ne Arabashkën e tij dhe ajo jashtë vendit të saj, në Francën e largët. Viteve të fundit që të dyve, si Almës dhe Shemshedinit puna u kishte ecur mbroth. Ajo pas prishjes së pandreqshme me Izhinën, kish nisur punë si mësuese muzike në një shkollë fillore fare pranë shtëpisë në një cep të qytetit të bukur francez të Lionit. Djali i tyre, Dini i vogël, të cilin Shemshedini nuk e kish parë kurrë përveçse në ndonjë foto që, në të rrallë, kishte sjellë Alma bashkë me ndonjë letër fjalëpak, tashmë, ishte bërë pesë vjeç. Shemshedini edhe pse në mungesë të plotë, i gëzohej pa masë ekzistencës së djalit të tij të vetëm, i cili, siç mendonte ai, "pas gjithë gjasave, Dini i vogël, ia kishte këputur kryet të atit, Dinit të madh! Dhe qeshte me këtë mendim të tij sa herë e çonte nëpër mend figurën e djalit, vazhdimin e tij të vetëm, së paku, he për he. Ai e dinte se një ditë, kur e kur, do t'ia mbërrinte

të takohej me trashëgimtarin e vetëm të fronit të Kullajve. Ai, që kur ish në Angli si emigrant, kish lexuar në origjinal sonetet e Shekspirit dhe i ish bindur atij se njeriu mund ta dërrmojë forcën shkatërrimtare të vdekjes, së pari, duke lënë pas një trashëgimtar, pra, një djalë dhe së dyti me magjinë e artit. Shpesh e shihte nëpër ëndrra magjepsëse të gjumit Dinin e tij të shtrenjtë dhe, në këtë kuadër, i dyfishohej edhe dashuria për të shoqen, Almën vetullkurore, e cila i ishte përkushtuar aq shumë mirërritjes dhe edukimit të tij në mënyrën me shembullore të mundshme. Ai, pavarësisht, se kishte mbajtur ndaj saj atë qëndrim që, tashme, dihet, thellë në ndërgjegje ish i bindur se ajo rrugë ish pa përfitim. Këtë bindje ia kishte rrënjosur, si të thuash, herët, dhe vetë zëri i magjishëm i malit të tij të shenjtë, i malit të Shënmërisë se duhej ta ndiqte të shoqen në atë ikje të detyrueshme për kushtet dhe rrethanat konkrete të zakoneve të egra të vendit.

Edhe në jetën e Shemshedinit, dikur, në harkun e kësaj kohe, kish ndodhur një ndryshim, pothuajse, i madh. Në fillim, mësuesi i gjuhës së nënës, vjershëtori i palodhur si dhe, njëherësh, eksploruesi pasionant i malit të Shënmërisë, Shemshedin Kulla, ishte shpallur qytetar nderi i qytetit të Arabashkës. Një gjë e tillë i kishte dhënë shumë emër dhe famë në qytet dhe jo vetëm. Pak më vonë me nxitjen e miqve, shokëve, kolegëve dhe qindra fansave të tij, ai kish kandiduar për kryetar bashkie të Arabashkës,

d.m.th., si kandidat i pavarur që, medemek, vinte drejtpërdrejt nga shoqëria civile. Më e forta kish qenë se Shemshedini kish fituar bindshëm duke i lënë pas edhe kandidatët e partive të mëdha. Ai tashme, prej më se dy vitesh, ishte figura kryesore drejtuese e qytetit të tij, të cilin gjithmonë e kish dashur me përgjërimit, aq sa kish sakrifikuar për të edhe dashurinë. Ai atëherë nuk e kish shoqëruar Almën jo vetëm se i kish ardhë në fyt me jetën në dhe të huaj, por edhe sepse e kish të vështirë të ndahej me malin e tij të zemrës, me atë të Shënmërisë, me Xhelaxhoshtin e shtrenjtë që e lindi dhe e rriti me mundime, me qytetin e tij, me Arabashkën e bukur dhe bujare. Qëndrimi, sjellja dhe puna e tij qysh në fillim kishin rënë në sy, gjithkund, për mirë. Me tolerancë zero kish nisur e zhvilluar luftën kundër korrupsionit, kriminit dhe çdo shfaqjeje të mbetur të totalitarizmit. Me ardhjen e tij në skenën politike, Arabashka kish zënë të merrte frymë lirisht. Ai po transformohej, dita-ditës, në një rol model në drejtim dhe në shoqëri. Tashmë ai ishte i zënë jashtëzakonisht me punët e pushtetit. Në më pak se dy vjet me iniciativën e tij u bënë mjaft ndryshime të rëndësishme ekonomiko-social-kulturore. Mjafton të përmendet ngritja e dy qendrave të bukura turistike në bjeshkët magjepsëse të Shënmërisë, hapja e rrugëve të reja si zgjatime të atyre ekzistuese si dhe asfaltimi i tyre, gjithkund, nëpër bjeshkë, rrugë që ngjanin si gjerdanë të artë nëpër kurmin dhe gushën e malit të shenjtë. Atë që

s'e kishin bërë në qindra vite sa e sa qeveri, që me plot gojën mund të quheshin antipopullorë, e kishte bërë ai, Shemshedini, poeti! Madje, vetëm në harkun e dy viteve, me vendosmërinë e tij, me dashurinë e tij të madhe për vendin e vet, Arabashkën, që Zoti e kish pajisur me bukuri të rralla natyrore. Vetëm para se të flinte gjente pak kohë dhe, ose rilexonte ndonjë letër të Almës, ose rishikonte një video që pasqyronte një pjesë të vogël të jetës së tij fëmijore, sa në shtëpi me mamin, në park me gjyshin, në muze të kafshëve me gjyshen si dhe në klasat parashkollore apo në ndonjë playground! Atij, tek e shihte Dinin e ri të Kullajve, djalosin e vogël, teksa hukaste i gëzuar si një shpend në ajër, i mbusheshin sytë me lotë gëzimi dhe krenarie! I vinte keq që nuk e mbërriti këtë ditë nëna e tij e shtrenjtë Ariana që ta shikonte nipçen e vogël teksa rritej atje në tokë të huaj duke mësuar mirë jo vetëm frëngjishten, por edhe shqipen, gjuhën e nënës, nga mami i saj i përgjërëuar Alma dhe dy prindërit e saj të kujdesshëm, Sadiu dhe Ema. Pastaj Shemshedini i rikthehej sërish ndonjë letre më të fundit të Almës. Ai mbushej me frymëzim e forcë të paprovuar kurrë më parë kur ajo i tregonte me detaje për djalin, Dinin e tij të dashur që tani ish bërë pak më shumë se pesë vjeç! Shikonte fotot e tij nga më të ndryshmet dhe sytë serish i rrëmbusheshin. Ai entuziazmohej pa masë kur shihte se djali ish kopje e tij edhe në pamje. Dhe nuk nguronte të bënte krahasimin e fotove të veta të dikurshme fëmijë,

pothuaje, me të njëjtën moshë me të djalit të vet tani! Dhe thoshte me vete: Dini i parë dhe Dini i dytë, të ngjashëm si dy pika uji!

Zgjedhja e tij si kryetar i bashkisë së Arabashkës, Almën e mbushte me një krenari akoma më të madhe për të. Ajo, nga ana e saj, mezi priste ta takonte Dinin e madh bashkë me djalin, frytin e dashurisë së tyre, Dinin e vogël.

Rilidhja me Almën, në fillim përmes letrave dhe me pas dhe përmes telefonit që bërë tejet e nevojshme jo vetëm për shkak të dashurisë së pastër që kishin ushqyer, gjithmonë, për njëri-tjetrin, por, njëherësh, edhe për shkak të djalit, Din Kullës së ri, i cili, kish filluar të kërkonte, tashmë, me ngulm si të që një i rritur, atin e tij, Shemshedinin. Ai, kohët e fundit, kish folur edhe me djalin, i cili kishte shprehur dëshirën e papërmbajtur, madje, edhe me të qara, të bërtitura dhe piskama, për t'u takuar sa më parë. Dhe me të drejtë. Të shoh, kish thënë ai se mos nxjerr një vizë pune për në Francë dhe, me atë rast, me një udhë bëj dy punë, kryej vizitën e punës, por shoh dhe djalin dhe nusen për të cilët më ka grirë malli.

Shemshedini, me porosi të Almës, që lidhur me Tanin, dajën e saj dhe nisi të ndihmojë, brenda mundësive që i jepte ligji, si gjithë bizneset e tjerë edhe atë të vjehrrit, Sadiut. Ai tani bënte një jetë, gjithsesi, më të rregullt, më të qetë dhe më të rehatshme, pavarësisht se lodhej nga puna, pothuajse, marramendëse, e shkresurinave dhe dokumenteve

të shumta zyrtare. Këtë mundësi ose, më saktë, ndjesinë e lehtësimit ndoshta ia jepte dhe shtëpia e bollshme dhe komode që i kish dhënë shteti me të drejte blerjeje, (pak nga pak përmes qerasë) diku, në pjesën më të bukur të qytetit, pjesë në të cilën kishte ballëpërballë malin e bukur të Shënmërisë, mal pa të cilin ai nuk mund ta perceptonte shijen e jetës. Ai ishte i bindur se programin që i kish vënë vetes për detyrë, si kryetar i bashkisë së Arabashkës, do ta realizonte, me çdo kusht, me përpjekje dhe mundim të pakursyer. Ai kurrë s'ia lejonte vetes dhe gabimin më të vogël me vetëdije. Idetë e tij për ndryshimin e faqes së qytetit, përmirësimin e jetës së qytetarëve, të cilët i kishin dhënë votën dhe besimin, ishin moderne dhe në pajtim të plotë me aspiratat dhe dëshirat e një populli të vuajtur, jo vetëm në kohën e diktaturës, por, çuditërisht, edhe në vitet e tranzicionit relativisht të gjatë. Shemshedini, ditaditës, po tregonte me punë e vepra se, vërtet, ishte një drejtues i tipit të ri. Shumica që e kish zgjedhur e admironte aq shumë sa e quante, pa mëdyshje, njeri dhe shtetar ideal. Dhe opozita vetë e kish shumë të vështirë t'i gjente atij një pikë a një presje. Kjo sepse Shemshedini askujt nuk i linte shteg që të mendonte keq për të. Ishte i prerë për atë vend pune kaq të rëndësishëm. Madje, mund të thuhej pa frikë se ish zor t'i gjendej shoku në gjithë trevat e vendit, përfshirë dhe vetë kryeqytetin. Në të vërtetë, ngritja e çerdheve, kopshteve dhe shkollave të reja, si dhe, ç'ish më e rëndësishmja, për

herë të parë ngritja e universitetit në Arabashkë, e parqeve, lulishteve, banjove të reja publike dhe mjaft objekteve të tjera socilkulturore, të cilat ishin të bazuara në studime konkrete, në përshtatje me nevojat dhe kërkesat e vetë qytetarëve dhe, veçanërisht, të rinisë arabashkase ishin vetëm disa nga realizimet e tij përgjatë harkut kohor të dy viteve të fundit. Dhe, kuptohej nga të gjithë, përderisa nuk korrptohej kryetari s'kish si të korrptohehin ata që ishin nën urdhrat e tij. Ndaj punët po i ecnin sahat. Bile disa gazeta nga më seriozet në kryeqytet kishin kohë që përgjithësonin Shemshedin Kullën e Arabashkës si një rol model për të gjitha bashkitë dhe komunat e vendit. Po në kryeministri pse nuk shkojnë punët për së mbari? - vihej pyetja nga disa media të shkruara dhe vizive, nga më të guximshmet. Pse ka korrupsion në ministritë e ndryshme? Ç' janë këto vjedhje në Bankat e nivelit të dytë? Kush e vodhi thesarin e Bankës së Shtetit?! Ka apo nuk ka qeveri, apo dhe qeveria vjedh për vete pa hesap, ndaj dhe punët e saj mbetën derrmak?! Se nuk ka si të shpjegohen ndryshe gjithë këto prapësi, gjithë kjo tëposhtje e madhe!

22

Jashtë fryente një erë e fortë, zhurma e së cilës ndihej edhe brenda mureve të trashë të godinës së vjetër të bashkisë. Mbi tryezën e punës, kryetari

Shemshedin Kulla kishte disa raporte nga firma private punë dhe prodhimi, shkolla dhe spitale të të gjithë Arabashkës. Pak më tej, në një cep, që pingo i gazetave të ditës. Zgjati dorën dhe mori "Telegraf". Kaloi përciptaz faqen e parë dhe kur doli në të dytën, sytë, ndërkohë, i shkuan te një titull me germa të mëdha korsive: "Gjakmarrje shqiptare në Itali". U bë kurioz dhe e lexoi të gjithë shkrimin me një frymë. Ai u habit kur pa se bëhej fjalë për vrasjen e kushëririt të Almës, Shefki Perhatri, vjeç 23, nga Arabashka e Shqipërisë. Shkrimi ish bërë në bazë të të dhënave të policisë italiane dhe, siç, u provua dhe më vonë, ishte i saktë. Shkrimi saktësonte se Shefkiu që arratisur nga Shqipëria bashkë me familjen dhe të afërmit e tij në fundvjeshtën e vitit të kaluar te një mik i veti shqiptar në Firence fill pas vrasjes që i bëri Edip Skurës në Arabashkë, pasi ky i paska rrahur gjyshin më shumë se dyzet vjet më parë pas një ngatërrese për një vijë uji. Marrësi i gjakut quhej Shefqet Skura, vjeç 39, njëri nga katër djemtë e Edip Skurës, dy prej të cilëve, pa përfshirë vrasësin, me banim të përhershëm në Itali.

- Ç'mafie! - pëshpëriti Shemshedini. Si e kanë gjetur vallë?! Ai u ngrit dhe u soll qark zyrës pa një mendim të qartë se ç'duhej të bënte. Sekretarja e tij, Eli, një grua rreth të gjashtëdhjetave, teksa po punonte në kompjuter e ndoqi me sy e habitur. Kurre s'e kish parë kryetarin aq të papërqendruar dhe, nga ana tjetër, me sytë që i ndrisnin herë nga një lloj drite e gëzuar dhe herë, nga një hije trishtimi.

Nga dritarja përballë hynte në zyrë drita e mekët e asaj pasditeje të zakonshme vjeshte. Në qelqe të dritareve nisën të ravijëzoheshin thërrmimet e pikave të para të shiut. Ndërsa orari zyrtar i punës kishte skaduar, ai, sakaq, ia tregoi fillpërpe lajmin e porsalexuar Elit.

- Këtë lajm e kam ditur, e ka dhënë mbrëmë televizioni "Klan" zoti kryetar, - i tha ajo,- por nuk e dija se kjo ngjarje ka lidhje me Almën, me të fejuarën tuaj! Atëherë, ajo qysh tani është e lirë të lëvizë nga të dojë pa frikë, se gjaku qenka marrë!

- Pikërisht, belbëzoi kryetari me sytë që i shkëlqenin, tashmë, nga një gëzim i papërshtuar.

Ai mori celularin, i cili qëndronte si një zog i fjetur mbi tryezën e punës dhe formuloi numrin e Almës.

Alma, në Lion, ndërsa po udhëtonte me biçikletë bashkë me djalin e prapavendosur në biçikletë, (në karrigen e tij) rrugës nga shkolla drejt shtëpisë, befas, ndjeu telefonin t'i cicërinte në xhepin e brendshëm të xhaketës:

- Alo, ia bëri ajo. Dini ...!

- Si je, Alma, djali si është, Sadiu dhe Ema, mirë?

- Mire jemi të gjithë, po ti si je, shpirt, ç'thotë puna?

- Më mirë se sot, moj zemër, vështirë të kem qenë ndonjëherë në këto pesë vitet e fundit!

- Gëzohem, i dashur! Pa hë, mo shpirt, se qenke për myzhde sot! Ç'paska ngjarë?!

- Nuk e ke marre vesh akoma ti?!

- Jo, nga ta merrja vesh!
- Nejse, - i thotë ai, - histori e gjatë! - dhe qesh. Alma ime e dashur, më dëgjon!
- Të dëgjoj shumë mirë.
- Të rrosh vetë për kushëririn, Shefki Perhatri! E kanë vrarë mbrëmë në Firenze djemtë e Edip Skurës.
- Çfare thua more! - u habit ajo dhe, njëherësh, ndjeu keqardhje të sinqertë! Po kush ta tha ty këtë.
- E ka dhënë mbreme televizioni sipas sekretares sime Eli dhe sipas gazetës "Telegraf" që e kam në dorë. Shkrimi titullohet "Gjakmarrje shqiptare në Itali". Për më shumë hap internetin dhe gjeji gazetën! Keq me erdhi dhe mua se është gjak yti, por dihet, Alma, kush vret, vritet!

Ndërkohë, ndërhyt Eli gjithë buzagaz dhe finesë femërore:

- Kryetar, bëji të fala Almës nga ana ime dhe thuaji se je e lirë tani të vish në vendin tënd, në shtëpinë tënde, te burri yt i dashur!

Kryetari qeshi i ngazëllyer dhe ia përcolli, ndërkaq, asaj të falat eELIT.

- Të falemnderit, - gjegjet zëri matanë, - bëji të fala dhe nga unë! Natyrisht, keq bëhet për atë që shkon e s'kthehet më! Se të gjallit i gjindet! - shtoi ajo, gjithsesi, duke mos e fshehur çlirimin e menjëherëshem nga ankthi pesëvjeçar!

- Mami! - thirri, befas, djali, mund të flas pak dhe unë me babin?!

- Sigurisht, bir!

Për disa çaste babë e bir u çmallen duke dëgjuar zërin e njëri-tjetrit.

Alma, ndërkaq, ndryshoi drejtimin e rrugës.

- Le të shkojmë në fillim, i tha djalit, te shtëpia e gjyshit dhe gjyshes!

- Urraaaa! - u gëzua Dini i vogël që, gjithmonë, i bëhej më mirë te shtëpia e tyre se e tija.

Në shtëpi kur Alma dha lajmin e vrasjes së kusheririt, mbetën pa fjalë si Ema ashtu dhe Sadiu.

- E pastë çuar Zoti në parajsë shpirtin e tij! - tha Ema.

- Amin! - i bëri Sadiu.

- Shpejt e paskan gjetur!? - ia bëri duke fërkuar mjekrën e rritur Sadiu dhe u ul në divan krejt i paqejf. Po më vjen keq, -shtoi pas një pauze të dhimbshme me kokën ulur.

- Mirë, ndërhyri Ema, po ku të falin Skurajt! Ata janë si dreqër të gjithë! Ruajna Zot!

Alma pikasi në sytë e skuqur të babait ca pika loti dhe iu qas atij me dhimbje:

- Babi, të rrosh vetë për kushëririn!- dhe e përqafoi me mall.

- Të rrosh ti moj bijë me gjithë djalë dhe me gjithë Shemshedinin!

- Falemnderit babai, mezi tha ajo dhe u shkreh në vaj e dënësia të pandalshme.

- Oh, jo kështu! - thirri Ema. Edhe ti Sadi? Po ty s'të kemi parë ndonjëherë duke qarë ashtu si grua! A qajnë burrat!?

Ndërkaq, kur pa gjyshin dhe të ëmën duke qarë, edhe Dini i vogël dhe pse nuk e dinte arsyen, u ngushtua dhe, papritur dhe ai u shkreh në vaj.

- Uh, ç'më bëtë ju, babë e bijë, ju, dy Perhatret!
- ndërhyri dhimbshem Ema. Më trembët dhe djalin! Keq me vjen dhe mua shumë, se ka qenë djalë i ri, mustaqepadirsur i ngrati! Po ai, pastë ndjesë tani, e kishte marrë rrugën e varrit me bindje, qyshse vrau me paramendim për hakmarrje të gjyshit të gjorë!

- Po, mami, - tha Alma. Këtë mendim kishte dhe Shemshedini im. Me keqardhje më tha: "Të rrosh vetë, Alma, të kesh prindërit dhe të kemi djalin, por, mos harro se kush vret, vritet!

- Mirë ka thënë Shemshedini! - plotësoi Sadiu si për të ngushëlluar veten, ndërsa fshinte fytyrën nga vrugat e lotëve me shaminë e bardhë të dorës, të cilën ia kish hekurosur sot në mëngjes bashkë me këmishën dhe pantallonat e lara Ema e tij, si gjithnjë, meraklie dhe pastërtore. Alma qe futur, ndërkaq, në internet. Pas një pauze të shkurtër, ajo nisi së lexuari me zë artikullin e gazetës se sotme shqiptare "Telegraf":

Sadiu, Ema dhe djali brofën menjëherë pas shpinës së saj për të parë gazetën. Sadiu lexoi me zë titullin e shkrimit "Gjakmarrje shqiptare në Itali"...! Në zërin e tij u rishfaqën rishtaz notat e trishtimit dhe të dhimbjes!

- Të lutem, babi, mbaje veten! Për hatrin tim dhe të Dinit!

- Patjetër, moj bijë! Po sesi më ardhka! Se, në fund të fundit, Shefkiu i shkretë bëri një kundërveprim, pothuaj, të detyruar! Se çdo veprim, thotë Njutoni, ka një kundërveprim! Në traditën shqiptare, bija ime, rrahja është më e keqe se vrasja! Burrat nuk rrihen, burrat vriten. Skurajt i rrahën gjyshin, herët! Mirëpo e keqja nuk harrohet kollaj. Ta ruan tjetri në kësule, i thonë një shprehje popullore. Dhe këtë ruajteje për gati dyzet e pse vjet, se mirë, se keq, e bëri shtëpia e Perhatreve dhe, më në fund, e realizoi ai Shefkiu i keq, se u bë për rafmet tani, që kush e shihte thoshte për të, se ai nuk di të nxjerrë dhe qimen prej qulli!

- Aman, dhe ti tani, mor Sadi, e ndërpreu Ema duke sjellë tabakanë me tre filxhanë me kafe të zezë! Se po flet kodra pas bregut! Punë të mirë fort bëri rafmetliu, se u bë për t'i pirë të zezën kafe e se mos bëjmë mëkat, se është gjynah te zoti që e ka tashmë, në dorë shpirtin e tij! Për Dinin Ema kish përgatitur një kakao. Ata të tre morën kafetë e zeza në dorë.

- Të rrosh Sadi, - tha Ema dhe të kesh gocën dhe nipin për kushëririn, Shefkiun e gjorë!

- Të falenderit, grua! - tha ai. Të rrosh dhe ti me çfarë ke për zemër, moj fisnikja ime!

- Të rrosh babi dhe gjithmone dasma e të mira befshim mbas sodit!

- Të të kem ty, moj bijë e babit, bashkë me pëllumbin tënd të vogël dhe, inshalla, sa më shpejt në dasmën tënde!

Pas disa ditësh Sadi Perhatrit i vjen fjala e mortit të Shefkiut prej kushërinjve të tij në Shqipëri, d.m.th.,

vëllezërve të të vrrarit Shefki Perhatri. Almës i tha të rrinte me djalin, ngaqë nuk deshën që për të parën herë të shkonin për keq bashkë me fëmijën e vogël në Shqipëri. Kështu i tha asaj, por, në të vërtetë, ai dhe e shoqja, me këtë rast, do të rrekeshin të zhbironin me kujdes dhe si i thonë fjalës "larg e larg" dhëndrin e tyre, për të cilin, këta të dy, pra, Sadiu dhe Ema, ende, ishin të paqartë rreth luhatjeve që kish shfaqur ai, përpara se këta të linin atdheun. Në se Shemshedini do të tregonte shenja pavendosmërie për t'u martuar dhe celebruar me Almën, atëherë, gjithmonë sipas Sadiut dhe Emes, Alma, kuptohet, me gjithë djalë, do të ishte më mirë të jetonte përgjithmonë në Francë, ku dhe e ardhmja e tyre, pra e bijës dhe nipit, do të ishte më e mirë dhe më e sigurt. Për hir të së vërtetës, duhet thënë se dhe Alma nuk e pati shumë me qejf të udhëtonte kësaj here bashkë me prindërit për në Shqipëri, jo për ndonjë gjë, po, thjesht, se ishte e papërgatitur. Të nesërmen e marrjes së fjalës, Sadiu dhe Ema fluturuan për në Shqipëri.

23

Faqes së malit të Shën Mërisë ja tek po zbret rishtaz, ndonëse pak i lodhur, por i lektisur, gjithë duke medituar, Shemshedini, kryetari i bashkisë së qytetit të Arabashkës. Sa herë që ai kundron etshëm botën, vizioni i tij shkrihet me horizontin. Edhe kur

zbret si tani, të ngjan se ngjitet në majë të malit të Shënmërisë vetëm me një dëshirë: të vështrojë larg. Të soditë dhe meditojë lirisht tamam si ai bariu i paepur që di, bukur, të ruajë tufën e vet tek englandiset e lirë dhe e shpenguar livadheve të bjeshkës. Kështu, ai ruan dhe çon më përpara "tufën" e mendimeve dhe frymëzimeve të tij poetike dhe djaloshare.

Ai rreket me tërë forcën e shpirtit të ringjallë ato ndjenja të fashitura brenda vetes, të shkundë venitjen, të rizgjojë zellin e dikurshëm të djaloshit pesëmbëdhjetëvjeçar si atëherë kur njohu Almën trembëdhjetë vjeçe. Ai edhe tani nuk revoltohet kur kujton ndonjë mik të dikurshëm, i cili e specifikonte skemën e jetës së tij si një qerthull vicioz. Ja dhe tani që prej kohësh është drejtuesi kryesor i një qyteti me mbi dy qind mijë banorë, ai e gjen kohën dhe ngjitet me të njëjtin pasion e vullnet malit të Shënmërisë.

- Gabohesh, plakushi im! - i kishte thënë një herë një miku tjetër, madje, me një qetësi të admirueshme në formën e një shakaje dhe pa asnjë grimë ironie. E di se këto janë bindjet e tua. Por mos harro se bindjet, cilatdo qofshin ato, jo rrallë, janë armiq të së vërtetës, bile, armiq më të mëdhenj se gënjeshttrat. Dhe dije, - i kish thënë, - se këtë që po ta them sot e ka thënë, dikur, dikush më i mençur nga ne.

Që në fëmijëri të hershme, atij i ishte dukur jeta një diçka e mërzitshme dhe monotone dhe, nganjëherë, për çudi, si një model angarie. Antipod të kësaj, ai, qysh atëherë, kishte gjetur udhëtimin, ecjen, endjen,

ngjitjen maleve, ndjekjen e kafshëve e të shpendëve, skitë, alpinizmin, përkthimin nga anglishtja, këngën, shkrimin e poezive, gjë që i falte një kënaqësi të rrallë estetike, e të tjera. Këtë të fundit, pra, shkrimin e poezisë, e kishte nisur që në klasa të fillores, e kishte ndjerë të pjekur për moshën në qelitë e errëta të burgut dhe e kishte vazhduar me pasion të veçantë, pas rënies së perdes së hekurt, sidomos kur ishte refugjat në Londër.

Atëherë u kish thënë disa miqve të tij emigrantë se largësia, malli për vendin tim më bëri, jo poet, s'mund ta them këtë, por më bëri të shkruaj vjersha, të cilat i kam dashur aq shumë qysh në fëmijërinë time, madje, mund të them se me to jam rritur dhe vazhdoj të rritem në shpirt.

Me të njëjtin pasion, ai kishte nisur, herët, në fëmijëri, leximin e librave. Gabimi i tij, gjë që e kish spikatur vonë, kish qenë se nuk kish ditur të seleksiononte, por të lexonte çfarëdo libri që i binte në dorë. Ndërsa babai i tij, njëherë, kur e kish parë duke lexuar një libër artistik, madje, "Martin Iden" i kish thënë:

- Mos të të shoh duke lexuar libra të tillë me përralla e të pavërteta! Lexo letërsi dokumentare, gjëra që kanë ndodhur, histori heronjsh dhe luftërash me gjakderdhje! Romanet që lexon ti janë për femra shpirtplagosura dhe meshkuj dërdimën!

- Ti nuk je mësues, - i kish thënë babait, që vetëm pak më parë sa nuk qe kapatherur keqas me

të shoqen, nënën e urtë dhe fisnike të Shemshedinit, për hiçmosgjë. Ti, jashtë shtëpisë, je, thjesht, një rojtar pylli, një punëtor i rëndomtë me një rrogë të vogël që nuk të mjafton as për ushqimin që ha, as për rakinë dhe duhanin që pi pa pushim. Ndërsa brenda shtëpisë, ti nuk je as baba i mirë, as bashkshort i tillë. Ti nuk e ke merituar kurrë nënën time për grua, nënën time që ka qenë dhe mbetet një nënë dhe një bashkëshorte ideale. Ajo është dhe do mbetet një engjëll, pavarësisht se ti ia ke nxirë jetën asaj duke e rrahur pa asnjë lloj të drejte dhe pa asnjë shkak, thjesht, pse ka qenë dhe është gjallë ose, më saktë, se të turbullonte dhe të turbullon ujin, si në përrallën "Ujku dhe qingji". Për më tej, ti ndoshta ke qenë dhe je dhe një xheloz i tërbuar, më i keq se Otello, sepse, dhe për nga bukuria, nëna ime i ka pasur shoqet e rralla!

- Mbylle gojën, mos u bëj çapraz! - i kish thënë i ati duke rrëkëllyer me fund faqoren e rakisë së fortë aty në tavolinën e vogël dhe të drunjto të aneksit.

- Të lutem, Shemshedin, -kish ndërhyrë e ëma,- lëre me kaq, bir, mos e trazo më shumë se po na vë zjarrin dreqi, se ai vetëm me trup është këtu, me mend fluturon me zogj të malit!

- Mbylle, moj ti se mos të përplas për tokë! - i kish bërtitur të shoqes. Se më je bërë si me dalë prej varri! Fantazmë e keqe!

- Ti me ke bërë kështu! - i kish thënë e shoqja, duke më rrahur e duke më shtypur! Ti nuk kishe qenë burrë,

ti kishe qenë përbindësh! Më mori më qafë babai im, që më solli në derën tënde se mua kush s'më kërkonte atëherë! Dhe dyert më fisnike të Arabashkës më kanë kërkuar! Po kishte qenë shkruar prej Zotit të vij e të vdes para kohe nën kërbacin tënd, egërsirë!

- Ti në familje je një arrogant i pamëshirshëm dhe kur të mos jesh do të kujtohesh, thjesht, si një arrogant apo një xhandar i rëndomtë dhe i pashpirt! - kish pasuar Shemshedini me të njëjtin ton të qetë e të butë si dhe më parë.

Gjatë gjithë kohës që djaloshi 14 vjeçar i kishte thënë me guxim këto të vërteta të mëdha, ai e kishte këqyrë me ca sy të babëzitur si të një egërsirë:

- Maskara djalë! - i kish klithur mbi krye pasi kish përplasur për dyshemeje faqoren e rakisë dhe, ndërkaq, e kish qëlluar fort me shuplakë në fytyrë me sa i kish hëngër krahu.

- Ma vrave djalin, të vraftë Zoti më keq se të ka vrarë! - i kishte britur e shoqja, Arjana dhe kish mënjanuar djalin, me dhimbje e brengë të thellë në zemër, gjithë duke ia marrë kryet në gji. Mua qëllome sa të duash, o gjarpër, se e ke mësuar dorën, por djalin të mos ma prekësh as me gisht të vogël, se, përndryshe, kam më të vrarë me dorën time! Dëgjove, haram i shtëpisë tënde! Dhe ik tani se të është bërë vonë, ik se të pret ajo bushtra plakë e Arabashkës!

- Mos kujto se më rreh,- shtoi djali duke mbajtur, ende, faqen e skuqur me dorë. - Por unë kam aq mend dhe përmbajteje sa të mos vë dorë mbi babanë tim!

Por fjalët që të thashë për të paren dhe të fundit herë, i meriton!

Që nga ajo ditë ai e bëri rregull largimin nga shtëpia me ditë e javë të tëra. Kur vinte, në se nuk gjente gjë për të ngrënë e për të pirë përmbyste shtëpinë dhe, prapë vazhdonte të rrihte të shoqen e sëmurë, që kish kohë që dukej si një lule e këputur.

Një rast tjetër, sërish, Shemshedini, ende, pa i mbushur të pesëmbëdhjetat, e gjeti të atin duke rrahur të ëmën! Nënë Arjana kish marrë hijen e asaj dynjaje, kur thonë plakat.

Ai sapo e pa të ëmën me vallet e syve të mavijosura dhe gjak për hundësh e për gojë, iu turr të atit me tërë forcën, e kapi për jake të këmishës aq sa nuk i mori frymën dhe i briti:

- Të pata thënë se nuk do vë dorë ne ty, se të kam baba, ngaqë nuk besoja më kurre se do ta prekësh me dorë nënën time! Së paku, thjesht, për hatrin tim! Po ti qenke i pamarrunvesh! Po ti qenke, vërtet, kriminel!

Ai, kësaj here, çuditërisht, nuk i ktheu dorë djalit të vet, ndoshta ngaqë s'ia mori mendja se mund ta rrihte. U tërhoq si i dhjerë dhe doli jashtë. Kaluan kohë dhe ai nuk dukroi më në shtëpi. Ndërkaq, Shemshedini ra në burg. Ai, edhe sot e kësaj dite, ka dyshime se e pati rraportuar babai i vet, i cili kish qenë herët e vonë një fuks i regjur i organeve të sigurimit të shtetit. Dhe këtë e kishte bërë, siç i kish treguar herët së shoqes, thjesht për të përfituar 120 lekshen në muaj. Së paku, - i kish thënë asaj, heq paratë e duhanit. Shemshedini

kish qenë akuzuar për agjitacion dhe propogandë, gjoja sikur ky fliste mbarë e prapë për Partinë dhe shokun Enver. Mirëpo ai, që nga qelia, i kishte shkruar një letër një profesori të tij të fakultetit, me të cilin kishte pasur shumë shoqëri dikur. Profesori kishte relata të forta me kupolën drejtuese të Partisë në qendër. Për fat, ai kishte ndërhyrë në mënyrë energjike dhe Shemshedini kishte shijuar, ndërkaq, shumë shpejt dritën e diellit. Kishte dhe njerëz të mirë ajo kohë, mendonte shpesh Shemshedini. Me profesorin, deri sa vdiq, ai nuk i kishte ndërprerë lidhjet dhe miqësinë e sinqertë. Për të, Shemshedini, gjithmonë, kish qenë i gatshëm të hidhej në flakë. Arrestimin e tij e kish vuajtur më shumë nënë Arjana dhe Alma., të cilat, të dyja krahpërakra, s'kishin lënë derë pa trokitur, e gurë, kur i thonë, pa lëvizur, që Shemen ta nxirrnin menjëherë nga burgu ku dergjej pa të drejtë. Ndërsa, çuditërisht, i ati jo vetëm që s'kish ndër marrë asnjë lloj mundimi, po përkundrazi, ende, ka fjalë se kishte thënë: "Njeriu sikur e kërkon e gjen. Mirë t'i bëhet atij, d.m.th., djalit të vet, se ai atë krye ka! Ja ka bërë vendin...".

Vdekja, megjithëse e pritshme, e nënë Arjanës, që për Shemshedinin, por edhe për Almen, një gjëmë e madhe! Nganjëherë, i bëhej sikur ajo vdekje i kish hapur një gropë në zemër, një gropë sikundër ato që hapin rrufetë kur bien mbi bjeshkë. Nganjëherë, i dukej sikur me vdekjen e nënës kish humbur çdo kuptim për jetën. Se nëna e tij, në të vërtetë, kishte qenë dhe mbetej për të, një njeri ideal, një nënë-mit

e legendë, një perëndeshë e vërtetë. Ai kish lexuar me dhjetëra libra dhe krijime të tjera të ndryshme për nënat, por, gjithsesi, ato nëna të sajuara nga autorë të ndryshëm, atij sepse i dukeshin disi larg figurës rrëzëllitëse të nënës së tij, që për atë mbetej, gjithsesi, e papërsëritshme.

As më pak e as më shumë se tre muaj pas vdekjes së të shoqes, thonë se Arzi Kulla që degdisur me ish-dashnoren e vjetër të tij nga qyteti, tutje, larg, ndoshta kah Tirana, jallia, bregdeti a ku ta dish. Bushtra Bejkushe, thonë se kish pasur pare të madhe. Kish qenë "bletë" e mbledhur ajo, herët e vonë. Dava parash kurvërimi. Prej kohësh shtëpinë në Arabashkë e kish pas kthyer në bordello. Prostitutë që paguhej kesh, me lekë në dorë! Pra jo se kish pronar, si ç'ndodh rëndom e më tha e të thashe, ku paret kalojnë e firojnë dorë më dorë! Bejkushja dhe Arziu, më në fund, e kishin braktisur Arabashkën sepse u kishte dalë boja në këtë qytet dhe ishin degdisur në S'DISEKU. Domëthënë larg syrit "të keq". Atje ku s'i njihte njeri. Atje ku dukeshin për të panjohurit si Alienë! Atje kishin blerë një shtëpi të mirë, me një dyqan ngjitur përbri, përmbas dyqanit kishin dhe një garazh, ku mbanin makinën luksoze. Plus këtyre, Bejkushja posedonte pare tjetër të madhe në banka të ndryshme të vendit. Kështu që Arzi pijaneci po ma çonte jetën limua ose, siç i thonë aneve të Xhelaxhoshtit, bisht dashi! Pare e marre! - do të thoshte nënë Arjana sikur të ishte gjallë!

24

Ardhja pas pesë vjetësh e Sadiut dhe e Emës nga Franca në Shqipëri qe krejt e befasishme për të afërmit e tyre. Pa Almën dhe Dinin e vogël për të cilët digjej prej pesë vitësh, kjo ardhje ish e çuditshme, sidomos, për Shemshedinin. Atë ardhje mund ta mendonin vetëm njerëzit e shtëpisë së mortit, pra vëllezërit Perhatri, të cilët u kishin çuar dhe fjalë. Në mort kish aq shumë njerëz sa Sadiu dhe Ema, në gjithë jetën e tyre nuk kishin pare kaq kallaballëk në ndonjë mort tjetër. Njerëzit që s'i kishin pare me sy për aq shumë kohë, habiteshin kur përplaseshin me praninë e beftë të Sadiut dhe Emës. Ish-kolegë, shokë, miq dhe të njohur të Sadiut, rendnin drejt tij, sapo e shihnin, kush e kush ta takonte më parë, siç takonin me mall dhe Emën ish-kolege, mësues e mesuese, ish-nxënës e nxënëse të saj. Papritur, Ema kish takuar Tanin dhe më pas dhe dy vëllezërit e tjerë, Mondin dhe Begën. Për të tre vëllezërit kjo qe një surprizë e hatashme! Ata qanë të katër kokë më kokë, të mallëngjyer. Më pas takohen dhe me Sadiun. Tani u tha atyre se në mëngjes herët ishte për ngushellim edhe kryetari i bashkisë, d.m.th., zoti Shemshedin! Ata të dy, pra, vjehrra dhe vjehrrri i tij, vunë buzën në gaz me fjalët shpotitëse të Tanit.

- Me që ra fjala, ia bëri Sadiu, si po i shkojnë punët e bashkisë zotit Kulla?!

- Sahat, ma mire priset, - ndërhyri Mondi, vellai i madh i Emës pa ndonjë shejtanllëk.

- S'ka pse t'i shkojne keq, - plotësoi Tani prapë me qësendi,- përderisa ka pare boll dërzhava!

- Lëri kunjat ti Tan! - e ndërpreu Bega dhe, ndërkaq, iu drejtua Sadiut:

- Qebesa, mor mik, djalë më të zotit mos kërko të gjesh! S'di dredha unë! Them të vërtetën! Çfarë ka bërë ai deri tani për gjithë Arabashkën nuk është bërë, hej burrë, për dekada! Veç lum ne, që e kemi mik shtëpie!

Sadiu dhe Ema panë njëri-tjetrin në sy si të miratonin fjalët e Begës.

- E lëmë këtë muhabet se nuk është as vendi as koha. Kemi ku bisedojmë! - ia bëri Tani, vellai i ndërmjetëm i Emës, - por mos harrojmë se edhe ne Almën e kemi shumë të mirë!

Tashmë, moria e madhe e mortorëve u shndërrua, befas, në kortezh, i cili zgjatej aq shumë a thua se nuk kishte mbarim. Ish një mbasdite gri si gjithë ditët vjeshtake të Arabashkës. Njerëzit, tek ecnin kokulur, kur e kur, pëshpërisnin copëza bisedash e fjalësh të pathëna në odat e mortit kur po pinin kafën e zezë të Shefki Perhatrit.

Pak përpara se kufoma të binte në dhe, nisi një shi i imët, nga ata shirat budallenj që fillojnë si me shaka, por të lagin e të bëjnë qull. Ishte një shi krejt i paparashikuar prej askujt.. Mortorët teksa tundnin kryet, ata dukeshin sikur thonin:

"Dhe këtë shi që na lagu e na bëri ujë e kishim mangut...!"

"Duket sikur dhe moti po qan për Shefki Perhatrin, - lexoi ndër të tjera autori i fjalës së lamtumirës, - sepse vrasja që iu bë atij që e padrejtë! Ajo nuk ish një gjakmarrje, por ish marrëzi e hasmit ose, më saktë, një çmenduri! Shefkiu që sapo ra në dhe, që ndjesë pastë, mori hakun e gjyshit që ia rrahën hasmëtarët, Skurajt. Këtu mbyllej çdo gjë. Ne jse, nuk më takon mua ta zgjidh këtë nyje të aq keq ngatërruar, sepse Arabashka, ka burra më të mençur se unë, ka organe drejtësie, e tjerë. I përjetshëm qoftë emri i Shefki Perhatrit! Zoti i forcoftë njerëzit e vet, u dhashtë durim e gajret! Për të mira mbas sodit i ardhshim gjithmone shtëpisë së Perhatrit!"

25

- Kush ishte ai që mbajti atë fjalë lamtumire?! -pyeti Sadiu vëllezërit e Emës, kur tashmë ishin rrafshuar të gjithë në shtëpinë e Tanit.

- Nuk e njohe? - tha Tani buzëqeshës.

- Jo nuk ia shquajtëm dot fytyrën sepse unë dhe Sadiu qemë pak më larg se ju,- ftilloi Ema, ndërsa po pinte çajin e nxehtë.

- Ish-kryetari i Partisë Komuniste të Arabashkës në vitet '92-'97, Kasem Taraboshi! - u gjegjën të tre vëllezërit pothuajse me një gojë.

- Ai që ...?! - u habit Sadiu dhe tha me vete: "Dhe unë, për dreq, një komunist i regjur kam qenë në atë kohën tonë! Njëzet vjet, jo shaka! Po s'mund të dalim, gjithsesi, nga ajo lëkurë. S'e ndërrojmë dot mendësinë dhe mentalitetin e vjetër, pavarësisht se kanë ndryshuar kohët. Po, po, njëzet vjet: anëtar i Partisë së Punës, pesë vjet: sekretar partie, shtatë vjet: drejtor i ndërmarrjes së kromit, nëntë vitet e fundit, deri në '92-shin kur ra perdja e hekurt dhe në Shqipëri: drejtor i ndërmarrjes së ndërtimit për gjithë Arabashkën! Isha dikur në zë! Po dhe tani, bereqaveres, njeri nga biznesmenët më suksesivë në Arabashkë!

- Pse, tha Mondi.

- Shumë e gabuar m'u duk ajo fjalë lamtumire, vëlla! - shtoi Ema dhe pa rrëshqitazi Sadiun sesi do reagonte.

- Ashtu ishte, vërtet, - miratoi Bega.

- Gjithë vrer! -tha Sadiu sa për sy e faqe.

- Po është komunist, more! - ndërhyri Tani. Çfarë do presësh prej komunistëve përveçse thirrjeve për luftë mes njëri-tjetrit.

- "Dhe bar do hamë, dhe gjak do derdhim"- përsëriti Mondi fjalët e ish liderit të tyre të viteve '90-të.

- Oh, ç'ma futën dhe mua ...! - tha me vete Sadiu. Po pritni more, se dhe unë kam qenë për një kohë komunist! Po nuk bënim keq ne, drejtorja ishim dhe kemi punuar, qebesa, me ndërgjegje të lartë për interesat e atdheut!

- Po mirë o mirë se e dimë këtë, - ndërhyri Tani si të lante urinën e madhe me atë të voglën. Kush të pyeste ty!? Ishin të tjerë mor mik në krye, atje tek sfrati, ku kthehej uji!

- Po ashtu është, - ia bëri Mondi, - ti Sadi një copë drejtor ke qenë, nuk është se ishe ministër a kryeministër, kot po themi!

- O të keqen e miqve, që kam unë i ngrati! - mendoi sërish, ndërkaq, Sadiu gjithë duke vështruar Emën, si t'i thoshte: "Më zuri belaja moj, me këta vëllezërit e tu! Po më ngasin në shtëpi të tyre, moj! I shikon ti, apo s'të bëjnë sytë dritë!?"

Të gjithë sa ishin dukeshin, gjithsesi, të përmalluar për Emën dhe Sadiun. Ata, herë pas here, vinin buzën në gaz përballë tyre në një mënyrë të tillë si të thoshin: "Sa mirë që na erdhët! Sa shumë na keni munguar! Na paska marrë malli aq shumë! Pastaj muhabetin e shpërngulën te Alma dhe djali i saj Dini! Të gjithë pyesnin kureshtarë për jetën e atjeshme, në Francë, krahasuar me të këtushmen, në Shqipëri, në Arabashkë. Pyesnin në se do vendosnin për të jetuar këtu në Arabashkë apo atje, në Lion. E të tjera e të tjera pyetje. Pastaj folën të tre vëllezërit e Emës me radhë në përgjigje të pyetjeve të Emës dhe Sadiut. Secili duke treguar për historinë e vet dhe të familjes në këto pesë vjetët e fundit kur qenë ndarë me të vetmen motër për herë të parë në jetën e tyre, për një kohë kaq të gjatë. Ata tregonin se si u ishin rritur fëmijët, disa prej të cilëve ishin në shkolla të larta,

dikush ish fejuar e dikush martuar, njëra me një fëmijë e tjetra me barrë të parë, etj.

Si vonë, kur Mondit dhe Bega ikën për të fjetur në shtëpitë e tyre, Tani u tregoi fillpërpe Sadiut dhe Emës, sesi kishte shkuar filli i biznesit të tyre në këta pesë vjetët e fundit, biznesi që ky kish qenë i autorizuar të mbikëqyrte si vëlla e si mik.

Të nesërmen në mëngjes Tani i çoi ata me makinën e tij edhe te shtëpia e Mondit, edhe tek ajo e Begës, ku pinë nga një kafe dhe, gjithashtu, u çmallën me njerëzit, me nuset dhe nipat e mbesat e Emës. Në mesdite Tani i shoqëroi për tek shtëpia e tyre, të cilën e gjetën të pastër e të rregullt, ashtu siç e kishin lënë para pesë viteve. Emës iu rrëmbushën sytë. Atë e kish marrë malli jo vetëm për njerëzit e afërt, por edhe për shtëpinë e saj, madje, për çdo send të shtëpisë, për bahçen, për pemët, për lulet, për kohën e dikurshme kur pinin kafe në ballkon, etj. Oh, sa kujtime kishin nga kjo shtëpi! Kujtime të panumërueshme! Të pafundme! Tani u hapi derën e garazhit dhe ata panë makinën e tyre, të re e të bukur siç e kishin lënë.

- Në ditët që do rrimë këtu, do t'i bie kryq e tërthor Shqipërisë bashkë me Emën, ja me këtë shqiponjën time, - tha Sadiu duke rrahur lehtë me pëllëmbë xhamat e makinës së tij, për të cilën kishte mall si për një njeri të afërt. S'do mend, e kishte blerë shtrenjtë dhe me djersën e ballit.

-Mirë atëherë, - kishte ndërhyre Tani, - pas një ore na pret kryetari bashkisë në zyrën e tij.

- Pse në zyrë?! - kishte pyetur Sadiu jo pa qësendi.
- S'kemi ndonjë hall!

Tani kaq kishte dashur dhe ia kish plasur të qeshurit.

- Ama, si nuk hoqët dorë nga ironitë! - kishte thënë, ndërkaq, Ema. Është në orar pune djali dhe aty le të na presë! Nuk shoh ndonjë problem në këtë mes!

26

Bënte pakëz ftohtë. Kryetari i bashkisë së qytetit të Arabashkës kishte dalë përpara ndërtesës së bashkisë që të priste vjehrrin dhe vjehrrën, të takohej me ta pas pak më shumë se pesë vitesh. Ai kish veshur një këmishë të kaltër me kravatë të kuqe, triko leshi me jakë zemre, pardesy në bezhë të shpëlarë dhe një shall të zi deve me ca shirita të hollë, të verdhë, të hedhur supeve shkujdesur. Pantallonat i kishte prej teritali gri që të prisnin me hekurin e marrë. Këpucët qenë të rënda si çizme prej gome. Eleganca e trupit të tij të hedhur, prej atleti, binte në sy menjëherë. Flokët tepër bjond dhe të dredhura i frashullinin përmbi supe nga era, pothuajse, e ftohtë e vjeshtës. Sytë e mëdhej e të gjallë i lëviznin me një mprehtësi shqiponje. Kur ia shihje nga afër, sytë i dukeshin pikë jeshili. Ndërsa, çuditërisht, po ta kundroje nga një pozicion paksa më i largët, syte e tij ngjanin si të ndërronin ngjyrë, aty për aty. Sikur jeshilja e errët

e tyre shndërrohej në një blu të çelët. Veshjen, siç i thonë këtyre anëve, gjithmonë e kishte pasur merak të madh. Edhe pse e ndërronte shpesh stilin e saj, gjithmonë vishej me shije, në akord me natyrën e profesionit dhe të personalitetit, në përshtatje me përshtypjet dhe mbresat që dëshironte të linte. Për të pirë nuk pinte dhe aq. Madje, kur dehej ndonjëherë në të rrallë, këtë e bënte me vetëdije, thjesht, siç thoshte dhe vetë, për qejf, për trill. Të dehurit e njohur të Arabashkës i respektonte dhe i mbante afër. Ndofta, ngaqë e dinte se ata s'deheshin veçse nga halli. Nejse. Shemshedini që nga larg shquajti benzini të Tanit. Ai përqafoi në fillim Emën, njësoj si të qe nëna e tij e vërtetë, Arjana e ndjerë, pastaj u përqafoi tejet miqësisht me Sadiun dhe, më në fund, pasi i dha dorën Tanit u prini para drejt zyrës së tij të punës në katin e dytë të godinës së bashkisë. Zyra që mobiluar mjaft bukur dhe me shije. Ajo ndriste nga pastërtia, vezullonte nga dritëzat zbukuruese, të cilat reflektoheshin në të gjitha pasqyrat duke krijuar kështu tek të sapoardhurit një marramendje të lehtë dhe, njëherësh, një atmosferë gazmore.

Me shume dashuri dhe përkushtim Shemshedini, dhëndri i tyre, i pyeti për çdo gjë, në detaje. Për të tre, si për Sadiun dhe Emën, por, veçanërisht, për Shemshedinin, ky qe një takim surprizë, sepse s'e kish menduar që mund të vinin për mortin e Shefkiut. Madje, theksoi ai qysh në fillim, se as Alma nuk i kishte thënë ndonjë gjë në bisedat telefonike që kishte pasur me të.

- Epo, ajo ka dashur të ta bëjë surprizë, prandaj s'të ka treguar! - ndërhyri Tani me atë të folmen e tij karakteristike gjithë batuta të befasishme.

- Ndoshta, - tha Shemshedini buzëqeshës. Pastaj gjuha e Shemshedinit vajti aty ku dhembte dhëmbi, pra, te Alma dhe djali i tyre, Dini i vogël! Sadiu dhe Ema folën me hollësi për Dinin pesëvjeçar dhe për Almën. Atij, ndërsa pyeste pa pushim për gjërat më të vogla të jetës së Almës dhe të djalit, çuditërisht, dy lotë gëzimi i rrëshqiten curkë faqeve. Ishin lotët e një pritje kaq të gjatë dhe të kranarisë së një babai të vërtetë që digjej si qiriri nga malli e dashuria për familjen dhe trashëgimtarin e vet, për të cilët e falte jetën pa ngurrimin më të vogël!

- Unë jam sot kryetar bashkie, fale Zotit dhe këtij mali që kemi përballë, - ai treti vështrimin përtej qelqeve të dritares, të cilat ishin mbuluar me bula shiu dhe tregoi me dorë malin e shenjtë të Shënmërisë, - tek i cili kam vënë besimin tim qyshkur isha kalama, ndoshta, sa Dini im i vogël sot, doja të thosha se jam një ushtar në shërbim të këtij populli të aqvuajtur në shekuj dhe për të mund të bëj gjithçka, por ama, themelore mbetet familja për çdo njeri! Nuk thuhet kot se atdheu fillon te familja! Prandaj ju kërktoj ndjesë, që s'i mbajta dot lotët! Më falni!

Ndërkohë, erdhën kafetë e porositura. Sakaq ai vuri re se dhe Ema e Sadiu ishin përplotur. Ai fshiu fytyrën nga vrugat e lotëve me një letër të bardhë higjienike, të cilat ishin piring mbi tryezë, u dha nga një

copë letër dhe vjehrrës dhe vjehrrit që të bënin të njëjtën gjë dhe vazhdoi ngadalë me një ton të qetë dhe të shtruar, gjithë duke pirë kafënë:

- Unë jam një baba ndryshe. Jam me fat që nuk i kam ngjarë aspak babait tim, i cili ka qenë jo i padashur, se kjo fjalë tingëllon e butë, por shumë mizor, jo vetëm me nënën time, të cilën e ka pas trajtuar si një kafshë ngarkese, por edhe me mua, me të vetmin fëmijë të tij! Unë nuk e mohoj si baba. Ndjej keqardhje dhe mëshirë për të. Por ajo që desha të them, është se unë jam krejt ndryshe, sepse, në kundërshti të plotë me të, unë jam shumë i lidhur me familjen time, mungesa e së cilës po më torturon! Dhe, që të jem i drejtpërdrejtë, fakti që nuk paskan ardhur sot bashkë me ju, po më bën të ndihem më keq akoma!

- Eh, ashtu i erdhi, - ia bëri Sadiu duke u shpërpushur në kolltuk. Patën shumë dëshirë të dy dhe vajza dhe djali, por, ky i fundit, që paksi pa qejf, me një lloj rrufe dhe Alma për këtë nguroi më shumë!

- Po tani është kollaj, ndërhyri buzëqeshëse Ema! Përderisa u vra frika, mund të vijmë e shkojmë kur të duam! Veç të jemi mirë të gjithë me shëndet, kjo është kryesore!

Fjalët e Sadiut dhe të Emës, në të vërtetë, Shemshedinit nuk i pëlqyen fare. Por ai u përmbajt dhe nuk e pa të udhës të fliste.

- Do ta lini makinën tuaj këtu ku është, përpara ndërtesës së bashkisë, pa merak s'jua prek as miza, - tha Shemshedini, - dhe do vini të gjithë në makinën time!

Do të drekojmë diku së toku! Kështu bënë. Në vend të parë krah shoferit, d.m.th., Shemshedinit, ishte Ema, vjehrra e tij, pas tyre Sadiu me Tanin. Dreka është e porositur, tha ai teksa i dha gaz benzit. Makina përpiu të përpjetën e malit të Shënmërisë drejt njëres prej pikave më të reja turistike që kish ngritur ai vetë në kohë rekord, gjë që tregonte se çfarë mund të bëjnë drejtuesit e një vendi, kur ata punojnë si sherbetorë të popullit dhe të atdheut, si shtetarë dhe jo si njerëz me pushtet për të kënaqur "epshet" e tyre. Dreka qe e mrekullueshme. Mjedisi mahnitës. "Zor, tha Sadiu, se mund të gjendet kjo mrekulli edhe në Francë. Pastaj i shpuri te pika tjetër turistike që nuk ish më larg se dhjetë minuta me makinë. Aty pinë nga një kafe shoqëruar me lëng portokalli. Në mbrëmje ai i shpuri të shtëpia e tij e re, e cila ishte dhe kjo një mrekulli në vete. Kjo shtëpi e bukur që shihni, u tha atyre duke qeshur Shemshedini, ende nuk është e imja, e Almës dhe e Dinit tonë të shtrenjtë sa sytë, sa Atdheu, por shpresoj se do të bëhet e jona duke e paguar pak e nga pak!

27

Avioni tashmë e kishte lënë qiellin shqiptar dhe çantë përmes reve nëpër qiej të huaj, në lartësi të mëdha, me busullën orientuese drejt Francës. Ndërsa Emën e kish pikur gjumi me kryet në supin e të shoqit,

ky i fundit, teksa shihte disi përbjerrur, poshtë, retë e purpurta të qiellit, që dukeshin si mijëra dete të përbërë jo më nga uji, por nga shtëllunga gjigande leshi, iu ndërmendësua fytyra e Shemshedinit, çuditërisht, si nje pus i gërryer nga mungesa e gjatë dhe e përditshme e Almës dhe e Dinit të tij. Sadiu lëvizi dorën si të fshinte diçka nga mendja dhe ktheu kokën nga e shoqja që flinte e qetë si një dele. Ai futi dorën në xhepin e brendshëm të xhaketës dhe nxori që andej albumin e vogël që këtyre ua kish dhënë si kujtim Shemshedini kur po i përcillte në aeroport pak përpara se të niseshin. Ai i kaloi, rishtaz, të pesëmbëdhjetë fotot e albumit me një vështrim më të vëmendshëm dhe vetëm tani mundi të pikasë se të gjitha ato ishin bërë në malin e Shënmërisë. Asnjë foto nga vendi i punës, asnjë foto nga shtëpia në Xhelaxhosht, as nga shtëpia që pati dikur me qera dhe, sidomos, asnjë foto nga shtëpia e re dhe luksoze që i kish dhënë shteti në pjesën më të bukur të qytetit të Arabashkës. Vetëm peizazhe dhe pamje të tjera të ndryshme, si kisha e Shënmërisë në gjunjë të malit me të njëjtin emër, hotel-turizmi i vjetër në Rrafshe, zgjatimet e rrugëve të shtruara automobilistike, dy pikat e reja turistike që kish ngritur vetë, dy vitet e fundit si kryetar bashkie, masivi i pishave dhe bredhave, miniera e kromit, ajo e mermerit si dhe sektori i sharrave dhe vetëm një foto e tij dhe ajo bashkë me Kadriun, shokun e tij të kahershëm, diku, midis një konfiguracioni shkëmbinjsh, që, tani Sadiu

s'i kujtohej se ku ndodhej, në malin e Shënmërisë apo në Lukanin turistik. Ndërkohë u zgjua Ema dhe ai nuk ngurroi t'ia tregonte gjithë dyshimin e tij. Ajo e pa me ca sy zgurdullues, që ngjanin sikur pyesnin: si ka mundësi, çfarë ka dashur të na thotë me këtë farë albumi që na e dha, kinse, si një kujtim!?

- Më shqetesove, Sadi, me këto mendime!? Sa i çuditshëm që je dhe ti! - shqiptoi më në fund ajo pa qenë e qartë aspak se kujt t'i jepte më shumë të drejtë, Shemshedinit apo Sadiut.

- Ema, - tha, më në fund, ai pas një pauze të gjatë dhe të pakëndshme. - Nuk e di si ta marr këtë album, këtë kujtim të tij, si një peshqesh apo si një ndëshkim ...!?

- Njeriu ka shumë xhepa, Sadi, apo jo?! - tha shkoqur Ema pa e fshehur qëndrinë për Shemshedinin. Sadiu, ndërkaq, tundi kokën në mënyrë të papërcaktuar.

28

Pasditja që disi e hirtë. Shemshedin Kulla që nga zyra kishte tretur vështrimin, mendueshëm, kah mali i Shënmërisë. Vjeshta, gjithkund, e kish bërë paksa më të dukshme ngjyrën e saj të artë. Kishin kaluar disa ditë dhe, pothuajse, nuk kishte marrë asnjë telefonatë nga Alma, përveç shkëmbimit të ndonjë mesazhi të shkurtër, ku, ndër të tjera, thuhej: "jemi mirë, mos u bëj merak për ne", "jemi gëzuar shumë për sukseset

e tua", "do të shihemi një ditë", "a nuk nxjerr dot një vizë që të vish ti më parë këtej", "na ka këput malli për ty ...", e tjerë.

- Me siguri diçka ka ndodhur atje! - mendo trishtueshëm ai. Prindërit e saj, si dhe më parë, vazhdojnë të grricen me të, thjesht, për shkakun tim! Ata, dihet, s'më duan që s'më duan edhe sikur të çoj raketa në hënë, mars a vener! Dhe kjo, thjesht, sepse unë me shpirt dhe jo me teser, jam një demokrat i lindur dhe se ata të dy mbeten të pandryshueshëm, ashtu siç dhe kanë qenë, komunistë të bindur!

Malli për Almën dhe, sidomos, për djalin, Shemshedinit i dukej se po e paralizonte. Kish filluar të ndjeje një si frikë dhe trishtim bashkë. Asnjë gjë, asnjë kënaqësi e punës, e suksesit, asnje takim me miq a shokë, asnjë ftesë apo drekë a darkë sado e veçantë që të ishte nuk e sillte në formë. Po ndihej i vetmuar dhe pse jo, i dëshpëruar. Ndërkaq, atij, befas, iu kujtua një thënie e njohur: "Atdheu fillon te familja"! Po ku është familja ime? Sa mijë kilometra larg meje? Pse nuk erdhi Alma dhe djali bashkë me Sadiun dhe Emën?! Ç'emër ka kjo mosardhje e tyre?! Vallë, cila qe arsyeja që nuk erdhi ajo bashkë me Dinin, për të cilin po me digjet shpirti!? Ku ka baba në botë që mund të presë më shumë se pesë vjet pa e parë me sytë e tij pjellën e vet!? Oh, Zot, më ndih! Ai zgjati duart kah mali i Shënmërisë dhe u lut disa herë radhazi, sipas mënyrës së tij, për përmbushjen e së vetmes dëshirë të zjarhtë: bashkimin familjar! Ndërkohë, bie zilja e

telefonit. Mendoj me gëzim se do të ishte Alma, por jo. Kadriu e thirr për një kafe poshtë te kafja e tyre, e bashkisë. Ata hynë në dhomën e pritjes vetëm për vetëm. Bufistja u solli menjëherë porosinë e bërë që më parë nga Kadriu. Në bisedë e sipër ai i thotë:

- Kam pasur një ditë për drekë në shtëpi xhaxhi Arziun! Ishte shumë mirë me shëndet dhe m'u bë qejfi! Nuk kishte asnjë problem, fare! Në fund më tha se donte të takohej me ty, pasi e kishte marrë malli shumë, jashtë mase! Merre me mend, Sheme, gjatë gjithë kohës që më lutej që të ndërhyja unë, atij i shkonin lotët krua, si një fëmijë që humb prindin e vet dhe lutet ngamos që ta ndihmojnë për ta gjetur.

Shemshedini u drithërua i gjithi. Ai ndjeu një emocion të paprovuar kurrë më parë. Kishte kujtuar se babanë e kishte humbur njëherë e përgjithmonë dhe, ndërkohë, dukej, mezi i mbajti lotët. Deshi të fliste, por Kadriu nga frika se mos refuzonte takimin me të atin, bënte gjeste dhe thoshte fjale aq prekëse që ta detyronte Shemshedinin të lëshonte pe, ta falte babanë e tij për të gjitha!

- E di se çfare do të thuash, - i thote më pas Kadriu! Ç'është e drejta, xhaxhi Arziu i pranoi të gjitha si burrat. Ai tha shprehimisht: E kam prishur fare me të dhe me të ëmën e tij, ndjesë pastë, e cila ka qenë një grua shumë e mirë dhe më dhimbset që nuk jeton, por ishin kohë të vështira, kupton dhe për bela, kisha marrë udhën e pijes! Pra, s'kam folur unë, ka folur pija! - thoshte, herë pas here, për këtë zot që na sheh! Se

desh harrova kish shkuar dhe vizituar varrin e nënë Arjanës, i kish çuar një tufë me lule të freskëta. Me një fjalë, xhaxhi Arziu më preku shumë!

Shemshedinit iu mblodh një ngërc a një si lëmsh m'u në fyt. Bëri ta kapërdijë, por nuk mundi dhe, ndërkaq, i shpërthyen lotët. Edhe Kadriu u përlot:

- E shikon, Sheme vëllai, sa të përmenda nënë Arjanën, s'u mbajte më! Veç babë e nënë nuk gjen në pazar, shoku im i vjetër!

- Po pse nuk më ka marrë në telefon? - mezi foli si i zënë në faj Shemshedini.

- Tha se kishte dashur të të telefononte në numrin e recepsionit të bashkise, po kish pasur frike se mos të prishte ndonjë punë!

Kaq tha Kadriu. Ai nuk preferoi të hyjë më në hollësi.

29

Kishte kaluar më shumë se një javë që Alma kishte kbërë fjalë me të dy prindërit e saj, Sadiun dhe Emen. Këta të dy, me t'u kthyer nga Shqipëria, madje qysh në aeroport ku Alma dhe Dini kishin dalë për t'i pritur, pra, me të shkelë në tokën franceze, i kishin shpallur "luftë" vajzës së tyre të vetme. Pastaj "lufta" kish vazhduar sa në shtëpi të tyre dhe në shtëpi të Almës kur shkonin për vizitë ose për të marrë a dërguar djalin e vogël kur Alma e kërkonte.

Nganjëherë, si për inerci, debati bëhej edhe në sy të Dinit të vogël që, tashmë, ecte për gjashtë vjeç. Në esencë, ata s'ishin dakord që Alma të ribashkohej me Shemshedinin. Mirëpo këtë ata nuk ia thonin drejtpërdrejtë, por rrekeshin t'i mbushnin mendjen asaj me yçkla të tjera, që për Almën ishin krejt të kota. Nga vizita e tyre në Shqipëri ata ishin kthyer me mendime akoma më të keqja për bashkëshortin e saj. Sipas tyre atij i qe rritur mendja edhe më shumë se më parë. Helbet! Ndoshta ngaqë ish bërë kryetar bashkie. Dhe më e keqja ishte se ai akoma vazhdonte si dikur t'i ngjitej malit të Shënmërisë përpjetë, dimër e verë, (gjithe sipas interpretimit të tyre të njëanshëm dhe keqdashës) ende, duke mos kuptuar se ishte bërë gazi i botës... (!) Ti, moj bijë, i thanë sefte ata, po të na pyesësh neve si prindër, nuk duhet të shkosh për të jetuar përgjithmonë në Shqipëri. Kështu ia nisën në fillim debatit me të, si të thuash, larg e larg, gjoja se atje jeta nuk është dhe aq e sigurt, ushqimet janë të pakontrolluara, sëmundjet ngjitëse bëjnë kërدينë, pluhur e baltë dynjaja, vapë e madhe në verë e i ftohtë i madh në dimër, jo rrallë atje mungon gazi dhe energjia elektrike dhe, nga ana tjetër, se Dini i vogël është më i sigurt këtu në Lion, ka nisur qëkur si parashkollor dhe se po ec shumë mirë me frëngjishten, se ti Alma, moj bijë, i thoshin duke e marrë me të mirë, je me punë mjaft të privilegjuar, paguhesh disa fish më shumë se në vendin tënd dhe se standardi i jetesës së këtushme

për të gjithë dhe sidomos perspektiva është disa herë më e mirë se atje në Shqipëri.

- E çfarë se është kryetar bashkie yt shoq, - i kishte thënë dikur i ati. As sa gjysma e rrogës tënde është rroga e tij! Pastaj, sot është kryetar, nesër mund të dalë i papunë dhe i rrofshin ngjitjet dhe zbritjet e malit të Shënmërisë!

- Baba, nuk thashë gjë se im shoq është kryetar bashkie e përralla të tjera me mbret si këto, që po më servirni pa kandar prej ditësh e netësh ti dhe mamaja! Kur e kam dashur tim shoq, ai nuk ka qenë kryetar bashkie dhe as që mund ta mendoja se një ditë do të bëhej i tillë! Por unë nuk heq dorë prej tij edhe sikur ai të heqë dorë prej meje! Unë do ta dua atë njeri edhe më shumë sikur ai të bjerë dhe në burg! Do ta dua më shumë se e kam dashur atëherë në vendlindje kur isha me të. Gjithë këto vite pa të, më kanë provuar dashurinë e pafundme për atë njeri, që për sytë dhe zemrën time është i pikur nga qielli! Asgjë në këtë vend nuk më hy në sy, përpara atij njeriu model në të gjitha! Dhe, më në fund, të dashur prindër të mi, tashmë, unë kam dhe një arsye më shumë për ta dashur marrëzisht Shemshedin Kullën, të cilin, ju, në të vërtetë, s'e keni dashur kurrë: ai është babai i djalit tim, i nipit tuaj, i Din Kullës së ri, që ju të dy, më shumë se unë, me aq përkushtim dhe përkujdesje prindërore e keni rritur dhe edukuar dhe për këtë, pos të tjerash, që dihen se jeni prindërit e mi dhe më keni bërë kokën, ju mbetëm mirënjohës gjer në vdekje ..! Sa për atë se në Shqipëri

kushtet nuk janë si në Francë, kjo s'ka pikë rëndësie! Unë e dua vendin tim ashtu siç është, me të mirat dhe të metat e tij! Sa për Shemshedinin, ai punët i ka shumë mirë, puna i ka ecur dhe të gjithë e duan! Më e bukura është se ai ka pajtuar edhe me babanë e tij që është, njëherësh, dhe babai im, me Arziun dhe për këtë ka ndërmjetësuar Kadriu, shoku i tij i ngushtë. Ai mezi pret që të na shohë dhe të na ketë në duart e veta si mua dhe djalin e tij të shtrenjtë që ende s'e ka parë me sy! Hë, si thoni, se jeni prindër vetë, a mund të ketë dramë më të dhimbshme se kjo!?

Pasoi një heshtje disi e pakëndshme.

Sadiu zgjati dorën mbi tryezë, mori pultin dhe shoqti televizionin që mërmëriste ca lajme të përsëritura kushedi sa herë. Ema mbushi një gotë me ujë dhe ia zgjati Almës disi me dhimbje të përzier me një farë zhgënjimi: - Pi pak ujë, moj bijë e mamit, se u lodhe!

Nën dritën e fortë të neonit, teksa rrinin ulur përkarshi në dhomën e ndenjes, aty në shtepinë e prindërve, Sadiu dhe Ema vunë re sytë e saj të njomur nga lotë trishtimi. Ata panë njëri-tjetrin në sy si të kërkonin shpjegim dhe, gjithsesi, u ndjenë keq. Dini që kish mundur të kapte fillin e bisedës, ndërsa i fshinte me letër higjienike lotët së ëmës, nuk ngurronte t'i thoshte asaj fjalë të shkëputura, aty-këtu, se mezi priste të kthehej në Shqipëri përgjithmone tek babi, për të cilin e kishte marrë malli aq shumë. Ishte një skenë, vërtet, e trishtë.

- Po ti ke lindur në Francë, more Din dhe je shtetas francez, sepse mban pasaporte franceze! - i tha duke qeshur gjyshi, Sadiu!

-Po mirë, pse kam lindur këtu, ia ktheu Dini, unë jam shqiptar dhe nga babi dhe nga mami! E dua Francën, po më shumë dua Shqipërinë, dheun e të parëve të mi! Dhe atje dua të shkoj! Pastaj në se babi ka dëshirë të vijë këtej, atëherë, vijmë! Ne të lirë jemi, apo jo, moj mami!?

- Po, shpirt i mamit! - tha Alma dhe e mori fëmijën si një qingj në grykë.

- U pa puna, tha me vete Sadiu dhe ndezi rishtaz televizionin. Në ekran u shfaqën befas ca skena të një filmi me porno.

- Çfarë bën?! - e qortoi Ema. A s'të bëjnë dritë sytë!?

Sadiu që akoma s'kish vënë re se ç'bëhej në ekran, e fiku menjëherë që të mos shikonte djali. Ai tha: Hiq mendja! Mirë thonë: kur s'ke punë, luaj derën!

Alma buzeqeshi disi e çliruar, gjithë me mendimin se, më në fund, po mirëkuptohej nga prindërit. Ajo tashmë po mendonte që t'i shkruante ose, pse jo, t'i telefononte sa më parë Shemshedinit.

- Mire, moj bijë,- ndërhyri Ema, ndërkaq, pa e fshehur një ndjenjë disi të përzishme si midis dhimbjes dhe ndrojtjes,- ti vetë do vendosesh për fatin tënd. Po yt atë dhe unë menduam se këtu, për ty dhe djalin është më mirë, gjithë duke parë kushtet e këtushme krahasuar me të atjeshmet! Madje do

thosha se do ishte më mirë edhe për Shemshedinin që të vinte këtej!

- Mami, - ndërhyri Alma pasi vendosi djalin në prehër, - tani je futur tamam në hulli se gjer pak më parë ishit si ti dhe babi në ajër. Une dha djali jemi qytetarë francezë, siç jeni dhe ju të dy, xhanëm! Këtë s'na e heq dot askush ngado që të vemi. Unë dhe djali, fillimisht, do të shkojmë së shpejti në vendin tonë, atje ku ne të dy kemi të zotin tonë, zotin e shtëpisë, që quhet Shemshedin Kulla! Ne të dy jemi betuar se nuk do ta lëmë më veten për asnjë moment! Ai e ka vuajtur së tepërmi mungesën tonë, siç kemi vuajtur ne të dy të tijne! Megjithatë ai për asnjë çast nuk na ka rënë hasha, nuk na ka harruar! Ai është burrë burrash, d.m.th., i besës! Dhe për këtë unë e adhuroj! Dhe Dini është krenar që ka një baba të tillë!

- Të bëhet si të jetë më e mira, moj bijë! - ndërhyri babai gjithë shend e verë dhe u ngrit e mori një libër në raft.

- Ashtu them dhe unë Sadi, shtoi Ema duke qeruar ca fruta për djalin dhe vajzën e saj të shtrenjtë. Po afronte ora e gjumit për Dinin e vogël. Të nesërmen ish e shtunë, ditë pushimi. Alma pas pak zuri djalin përdore dhe u ngritën të dalin.

- Flini këtu, moj bijë e nënës! Pse po shkon!? -pyeti Ema.

- Si të thotë Dini,- tha Alma.

- Do të shkoj, gjyshe, te shtëpia ime për fundjavë, sepse natë për natë kam fjetur këtu!

Të gjithë qeshën me fjalët prej të rrituri të të voglit.

- Dilni nesër për drekë andej nga ne! - u tha Alma prindërve me dashuri.

- Mos harroni, ju presim! - shtoi Dini i vogël dhe, ndërkohë, i tundi gishtin Sadiut: Se ti gjysh harron, prandaj po ta përsëris! Të vish ...!

- Do vijmë, more kolopuç i gjyshit, do vijmë, nuk do të harroj! - i tha ai duke e puthur, si zakonisht, në të dyja faqet kuqaloshë. Jashtë pikerronte një shi imcak. Kur Alma akoma s'kish ndezur makinën, Sadiu dhe Ema kishin dalë në ballkon dhe përshëndesnin me dorë. I pari ata i vuri re dhe ua ktheu përshëndetjen me tundjen e dorës jashtë dritares së makinës Dini i vogël, i cili menjëhere bëri me dije të ëmën! Makina pasi preu kthesën te vendparkimi hoqi ngadalë rrugës së blinjve. Ema dhe Sadiu, çuditërisht, ndryshe nga të gjitha herët e mëparshme e ndoqën me sy të rrëmbushur me pikla të vogla loti gjer sa makina e Almës humbi pas bërrylit të rrugës që merrte drejt shtëpisë së saj.

- Ti qave! - tha Sadiu duke fshirë lotët e tij me shpinë të dorës.

- Edhe ti ...! - i tha Ema, ndërsa po uleshin në divan përballë televizorit që dukej sikur lloмотiste kuturu, pa ia vënë veshin njeri, përveçse mureve të dhomës së pritjes. Janë lotë gezimi, i dashur, lotë krenarie për vajzën tonë të vetme, që, shyqyr Zotit, u bë zonjë e vetes!

- S'e di, moj grua, po më shumë se Alma, me dhimbset, djali, Dini i vogël, që e pastë gjyshi, e pastë!

- Mjalti i mjaltit, more burrë! Asnjë fjalë nuk thuhet kot, e ka një bazë! Edhe unë s'e ndaj dot Dinin me Almën!- shtoi ajo dhe sytë sërish iu rrëmbushën!

- I ruajtë zoti, moj grua! -tha Sadiu dhe fiku televizorin. Se bashkimi me atë Shemshedinin sikur nuk më ngroh! Sesi më duket ai njeri! Asnjëherë s'më është dukur normal!

- Po rri mor burrë rehat, tani, se për qejf është! Deri sa i pëlqen gocës ...! Pastaj, kali i kuq e ka një huq!

- Mirë, moj grua, mirë, s'po them gjë! Veç, siç thonin plakat e vjetra tjetërkohë, ku qoftë sahati i hajrit i çoftë Zoti!

30

Të dielën në mëngjes, bashkë me të atin e tij, Shemshedini pasi vizitoi varrin e nënës Ariana, në ditën e shtatë-vjetorit të ndarjes së saj nga jeta, gjithë ditën, pothuajse, e kaluan nëpër bjeshkët e Shënmërisë. Ngaqë kishte dhe babanë me vete, natyrisht, kësaj here i shëtiti ato, gjithkund, me makinën e tij. Ku ishin viset më të bukura, babë e bir, ndalonin makinën dhe ecnin, tutje-tëhu, më këmbë, gjithë duke kundruar qilimin e verdhë që sapo kish shtruar vjeshta, vende-vende, shpateve dhe tërthoreve të malit të lartë të Shënmërisë. Ecja i

bënte mirë jo vetëm babait, tashmë në moshë të thyer dhe paksa mbipeshë, por edhe vetë Shemshedinit, i cili qyshse kish nisur punën e zyrës ndihej diçka më i rënduar.

- Tani më shumë se kurrë, - i tha të atit, të cilin e mbante përdore, - ecja më bën më të lehtë, disi më shprij gjymtyrët dhe gjithë trupin e lodhur duke ndenjur, më së shumti në karrige!

- Po, ashtu është, i tha i ati buzagaz, puna monotone e zyrës të mplak para kohe! Lum kujt ia jep Zoti dëshirën për të ecur dhe lëvizur! Njeriu që nuk ecën është si një ujë i ndenjur! Pasi hynë në një të njërit prej qendrave të reja turistike, nga ato të ngriturat vitet e fundit me iniciativën e tij, ai e hodhi fjalën tek Alma dhe pengesat që i bënin prindërit e saj.

Babai e dëgjoi me kujdes djalin e tij dhe, më në fund, tha:

- Bir, dëgjoma një fjalë! Almën e ke fituar njëherë e përgjithmonë! Ajo, nuk do të vonojë dhe do të kthehet një ditë, sërish, tek ti! Sa për prindërit e saj, ata i njoh më mirë se shumëkush. Ata nuk ndryshojnë. Komunizmi është zhdukur vetëm si trup, por hijet kanë ngelur! Hijet nuk pajtohen me të renë demokratike, që sot përfaqësohet nga ti dhe brezi yt. Do ta keni pak të vështirë, por, tek e fundit, ju do të keni jetën tuaj, ata të tyren!

31

Të shtunën në drekë, sipas fjalës, Alma priti në shtëpi të saj dy prindërit, Sadiun dhe Emën. Ata e panë se vajza po përgatitej me ngut për në Shqipëri dhe, gjithsesi, nuk u erdhi dhe aq mirë. Në sytë e Sadiut dhe të Emës ajo pikasi një dhimbje disi të përzierë me një lloj qortimi të gjatë. Jashtë kish nisur një shi me potere. Alma, pa pendim, pasi mbylli dritaret e dhomës dhe ngriti tryezën, filloi, menjëherë, larjen e enëve në kuzhinë. Sadiu me Emën po bënë shaka me Dinin e vogël, aty, ulur në kanape. Ndërkohë, vjen Alma dhe pasi hap kompjuterin, ju drejtohet serbes prindërve:

- Unë tani do ulem dhe do prenotoj on line dy bileta për në Shqipëri, d.m.th., për vete dhe për djalin! Doni të vini dhe ju të dy me ne?! Në se "po" më thoni të pres dhe për ju!

- Jo, ne tani ishëm! -, mermëriti Sadiu duke parë i shastisur nga e shoqja.

- Veç të qoftë rruga e mbarë, moj bijë! - uroi, ndërkaq, e ëma me gjysmë zëri.

Pas një copë here të gjatë në internet, Alma tha: Nuk kishte për të hënë! I preva për të martën. Në mbrëmje rreth orës gjashtë, kismet, unë dhe Dini jemëi në Shqipëri!

- Urrrrrrraaaaaaaaaa! - ia bëri djali dhe iu turr së ëmës në krah! Do të shkojmë te babi! Oh, sa qejf! Mezi pres t'i hidhem në krahë edhe atij sikur mamit tim të dashur!

Tani pas më shumë se pesë vitesh unë dhe Dini, përsëriti Alma, do të fluturojmë nga Franca për në Atdhe! Oh, ç'kënaqësi që ndjej!

- Mirë është, moj bija ime, ta duash vendin tënd, po kur një vend tjetër të bëhet dhe më i sigurt, edhe më i dashur se vendi yt, si i bëhet!?

- I kemi bërë këto biseda, mami! Kështu që nuk kam pikë dëshire t'u rikthehem!

- I ke lajmëruar se do shkoni?! - pyeti me spond i ati.

- Po tani sa i preva biletat! Ju me mua qetë! Megjithëse nuk më pëlqen t'i njoftoj. Më duket më bukur të shkojmë befasisht! Si të thuash, t'ua bëj surprizë! Si thua ti babi?

- Varet nga ti! Të qe për mua, do t'i njoftoja, gjithsesi! - u gjegj ai shpërfillshëm.

- Veç të shkoni shëndoshë e mirë, moj bijë, ndërhyri e ëma, t'i gjeni shëndoshë e të na ktheheni shëndoshë e mirë si molla! Kjo ka rëndësi, fundja!

- Po këtu, si i lë punët, të hapura, a të mbyllura ...!? Se nuk na ke thënë asgjë! - shtoi i ati në një mënyrë frenetike.

- I kam ujdísur të gjitha gjërat, - ftilloi Alma. Kam marrë një leje të gjatë nga puna, d.m.th., nga shkolla, për vete dhe për Dinin. Të shohim, me një fjalë, si do t'na shkojnë gjërat atje! Me të parë e me të bërë!

- Hajde, Zoti jua beftë mbarë! - thanë të dy prindërit me një gojë dhe u ngritën. Deri të martën ka dhe tri ditë. Dilni andej nga ne, që të rrimë bashkarisht dhe këto netët e fundit se do të na marrë malli!

- Natyrisht që do vijmë, - tha Alma! Apo jo Dini, si thua ti!

- Po, mami, unë po shkoj që tani me gjyshin dhe me gjyshen! Mos harro që të vish dhe ti, të lutem, se të kam xhan edhe ty, edhe babin!

Po neve, nuk na ke?! - e pyeti gjyshi gjithë duke qeshur. Domethënë mua dhe gjyshe Emën, nuk na llogarit fare!? Se, helbete, ta rritëm bythën tani!

- Ju kam xhan dhe juve, si nuk ju kam! - protestoi Dini dhe, ndërkaq, iu kthye Almës:

- Mami, gjyshi përdori një fjale të keqe! Kritikoje siç më kritikon mua në kësi rastesh!

- Hahaha! -, qeshën të gjithë si në kor.

Mirëardhsh, moj bijë! Mos vono, të lutem! Hë, të kegen nëna, bjeru shpejt punëve që ke nëpër duar dhe hajde! - shtoi në fund Ema dhe dolën. Alma i ndoqi nga dritarja. Shiu ende s'kish pushuar, vetëm se nuk binte me rrëmbim si më parë. Ata u futën në makinë vrikthi dhe Sadiu e përmbloodhi makinën me shpejtësi në udhën e ngushte me pisha, ku nuk dukronte këmbë njeriu.

32

Të nesërmen qe e hënë. Shemshedini nuk preferoi të shkonte te puna me makinë. U përshendet me babanë dhe u nis nga shtëpia në këmbë drejt punës! Bënte pak ftohtë. Ish mjegull dhe frynte juga, gjë

që paralajmeronte shi. Që në nisje nuk u ndie mirë. Ndoshta ngaqë kish bërë një gjumë të keq, si të thuash, me copa-copa herësh, me ëndrra të frikshme, gati-gati torturuese. Dukej i ngrysur dhe tejet i lodhur, si kurrënjëherë më parë. Vallet e syve i kishin rënë gjer poshtë në mollëza. Nuk jam mirë, tha me vete. Por dhe te psikologu s'kam ndërmend të vete! U përshëndet me personelin e bashkisë që në hyrje disi ftohtë, jo si tjetërherë, gjë që ra në sy, pothuajse, tek të gjithë. Sapo hyri në zyrë kur po përshëndetej me Elin, sekretaren e tij, ajo vuri re me trishtim se ai qe zverdhur jashtë mase. Ajo deshi t'i thoshte diçka rreth kësaj, por pati frike se mos e merakos dhe bëhet më keq. Ai u ul në kolltukun e tij i këputur dhe mezi pëshpëriti:

- Eli, lajmëro ambulancën!

- Qyqja! - klithi Eli e shokuar dhe i hodhi ca ujë nga e brokes mbi tryezë, në fytyrë.

Sa çel e mshel sytë zyra u mbush nga punonjësit e bashkisë, të cilët dhe ashtu të hutuar, u rrekën ta ndihmonin me si e sa dinin e mundnin. Ndërkaq, mbërriti urgjenca. Iu dha vrikthi ndihma e pare dhe u përçoll me shpejtësi në spital. Mbas gjysme ore gjithë qyteti kish dalë në rrugë i alarmuar duke pyetur me trishtim, lutur e shpresuar në Zot për shërimin e shpejtë të Shemshedinit, kryetarit të tyre ideal, me të cilin mburreshin me të drejtë. Ndërkohë, në qiellin e Arabashkës u shfaq helikopteri. Siç u mor vesh më vonë, atë e kish dërguar vetë kryeministri i vendit,

për t'i ardhë në ndihmë qytetarit të devotshëm të Arabashkës, kryetarit shembullor të bashkisë së këtij qyteti të largët verior. I sëmuri vijonte në gjendje kome. Në spitalin "Nënë Tereza" të Tiranës mjekët miratuan diagnozën e Arabashkës: "mpiksjë gjaku në trurin e vogël". Pas shërbimit intensiv njëzet e katër orësh në reaminacion, Shemshedinit iu kthye memoria dhe dëgjimi, por, ende, jo fjala dhe shikimi. Në helikopter e kishin shoqëruar veç një mjeku nga spitali i Arabashkes, edhe Eli, sekretarja e tij, i ati dhe Kadriu, shoku i ngushtë. Qindra të tjerë, qytetarë, shokë dhe miq, dashamirë dhe admirues të tij, fill pas nisjes së helikopterit, me mjete të ndryshme transporti, me tren, me autobusë e furgonë si dhe, më së shumti, me makinat e tyre private, kishin marre me uturimë, që nga Arabashka e largët, udhën e Tiranës, për t'iu gjendur afër kryetarit të dashur të tyre. Mes qindra njerëzve, ishin, padyshim, dhe vëllezërit e Emës, d.m.th., dajat e Almës: Mondit, Tani dhe Bega bashkë me nuset si dhe dy shoqet e ngushta të Almës, njëherësh, dhe të Shemshedinit, Sonja dhe Berta.

33

Në tri ditët që pasuan Alma nuk bëri asnjë telefonatë. Për drej, as vetë Shemshedini s'u kujtua t'i dërgonte, së paku, ndonjë zile. Në Rinas, Alma, për çudi, ndryshoi mendim. Seç i lindi, papritur e

kujtuar, një parandjenjë e frikshme. Në këtë e sipër, i beri një telefonate Shemshedinit. "Alo", - u gjegj zëri matanë. Alma e kuptoi menjëherë se nuk qe zëri i Shemshedinit, pavarësisht se iu bë si një zë i njohur burri. Ajo u prezantua: - Jam Alma, nusja e Shemes, a mund të flas me të, ju lutem?!

- Si je, moj bijë? Jam Arziu, babai i Shemshedinit!

- Oh, gëzohem që të dëgjoj zërin baba, pas kaq kohësh! Si je, si është Shema?

- Një farë soj, një farë soj! Si është Dini i vogël i gjyshit?!

- Ne mire jemi, tha Alma, po ju si jeni? Ku është Shemshedini!? A është telefoni i tij ai me të cilin po flisni?!

- Po, moj bijë, i tij është! - u dëgjua i zvetënuar zëri i plakut, i cili ra në hall, ngaqë nuk dinte si t'i thoshte. Nga flisni, moj Alma, nga Franca?! - pyeti, më në fund, plaku.

- Jo, nga Rinasi. Sapo kam mbërritur bashkë me djalin, Dinin e vogël!

Arziu u drodh i gjithi nga emocionet që e pushtuan në çast. Mirë se keni ardhur, moj bijë! Inshalla, me këmbë të mbarë! Tani, dëgjo babanë! Ne jemi në Tiranë, pasi kemi patur pak si pa qejf Shemshedinin! Deshi Zoti dhe u përmirësua dukshëm!

- Uaaaa! Qyqja për mua! - briti Alma dhe iu drodh shtati si të binte në korrent. Sikur ta dija se diçka e keqe ka ndodhur! Të lutem, baba, me thuaj të vërtetën!

- Mos u shqetëso, moj bijë, është më mirë tani!

- Në cilin spital jeni?

- Te "Nënë Tereza". Prit atje, në Rinas, se vij unë dhe Kadriu bashkë me Bertën dhe Sonjën, dy shoqet e tua!

- Jo, mos hajdeni, kam porositur taksi.

- Atëherë, avash-avash, po dalim te porta e madhe e spitalit që t'ju presim!

Ajo deshi t'i thoshte ma kalo telefonin te Shemshedini, por ai, ndërkaq, e pati mbyllur atë fill pas fjalës "mirardhsh".

34

Një bryme e zbehtë qumështore mezi po largohej në të dy anët e autostradës. Shoferi i taksisë një burrë i mbajtur mirë, rreth te shtatëdhjetave, flokërruar me brisk apo tullac, s'parakuptohej, me syze të bardha optike, me xhama të trashë, po e ngiste shpejt makinën me shikimin e përqendruar në xhamin e përparmë. Herë pas here, ai vinte në një lëvizje gati nervoze fshesat, që largonin pikat e ujit të krijuara mbi xham. Ngaqë ish mbrëmje qarkullimi qe i ngjeshur. Makinat parakalonin njëra-tjetrën vrikthi dhe në heshtje. Tek rrinte në sediljen pas, me djalin në krah, Alma ndihej e këputur. Sikur ia kishte ndjere zemra se diçka e tillë do t'i ndodhte. Ajo kish përgatitur disa dhurata të shtrenjta dhe tejet speciale për të. Megjithatë, kish menduar se dhurata

me e bukur për të dashurin e zemrës, do të ishte ajo vetë, riatdhesimi i saj, bashkimi dhe shkrirja në një, si dikur, me të shtrenjtin, Shemshedinin. E mbi të gjitha, dhurata më e madhe për bashkëshortin e shpirtit, kish menduar gjatë gjithë kohës në Francë, do të qe Dini i ri, trashëgimtari i drejtpërdrejtë i Shemshedin Kullës, përpara të cilit, pra, Shemshedinin, nuk do t'i hynte në sy asnjë lloj dhurate, madje, sikur t'i falnin tërë botën. Kështu kish menduar, por ja se ç'del tani. Shumë rrallë në jetë ngjasin gjërat që i mendon njeriu i gjorë.

- Ç'mëkat më zuri kështu?! Ç'kob i zi po më zë frymën!? Sa të pafatë që paskemi qenë!?- këto qenë, pak a shumë, disa nga pyetjet që e godisnin pa mëshirë zemrën dhe shpirtin e saj të brishtë, teksa taksia përpinte udhën e shkretë. Herë-herë, ajo përkedhelte flokët e djalit, që kish mbështetur kokën i lodhur mbi prehërin e saj. Po prapë ideja e moslajmërimit të të shoqit, asaj i dukej se e bënte disi qesharake në sy të Shemshedinin dhe jo vetëm. Buzëqeshja e bukur i qe ngrirë, fytyra zbehur dhe sytë e mëdhenj e të kaltër sikur i qenë zvogëluar dhe mrrolur. Mori meni veten, ndërkaq, për mënyrën çupelineske të ndreqjes së flokëve dhe veshjen e saj sipas modës më të fundit franceze. Ajo pëshpëriti: Ai i shtrirë në spital, ndërsa unë e pispillosur si për dasmë! Gjatë gjithë rrugëtimit ajo, në heshtje, ishte lutur në Zot për shërimin e plotë dhe sa më të shpejtë të tij! O Zot i madh, - pëshpëriti, rishtaz ajo,- ma shpëto kësaj radhe Shemshedinin tim, pa të cilin jeta ime do të ish e mbaruar!

Tirana vezullonte nga dritat. Sapo taksia hyri në territorin e spitalit "Nënë Tereza" ia behu një shi i furishëm, nga të zakonshmit e vjeshtës tiranase, shoqëruar me një erë të fuqishme që dukej se po shkulte dhe pishat gjigante, që rrethonin gjithkund ndërtesat e vjetra, por të hijshme të spitalit. Shoferi i taksisë si merakli që ishte, e shoqëroi me çadrën e tij Almën dhe Dinin e vogël deri në derë të spitalit, duke mundësuar moslagjen e tyre nga shiu. Në gjithë atë rrugë, për çudi, shoferi i taksisë nuk dha muhabet. As nuk i pyeti fare mëmë e bir, se për kë shkonin në spital ashtu drejtpërdrejtë nga aeroporti. Takimi me babë Arziun qe i përzemërt! Ai u kënaq kur pa për herë të parë nipin e tij, Dinin e vogël. Qenka, marshalla, si Shemshedini kur ish i vogël!! Ia paska këput kryet! Marshalla!, tha prape dhe u ra syve. Larg syri i keq! - dhe e puthi për të disatën herë në ballë! Ndërkohë, Kadriu duke ecur përbri Almës po i fliste më në hollësi për Shemshedinin: Presim, sa më shpejt që t'i vijë goja dhe sytë! Se nuk flet dhe as nuk sheh akoma! Por doktorët kanë dhënë shpresë dhe për këto! Madje, sapo e kanë kaluar në dhomën e tij, se ka qenë në reaminacion deri para gjysmë ore! Dje e ka vizituar dhe vetë kryeministri si dhe disa ministra e deputetë. Po ashtu është shembur gjithë Arabashka, i madh e i vogël. Mund të them se nuk ka mbetur njeri që e njeh, pa e vizituar! Është bërë i famshëm Shema në gjithë Shqipërinë, me punë, me devocion, me talentin e tij. Kadriu fliste dhe Alma e ndiqte me

sy krejt e shokuar! Ajo s' kuptonte se ku po e çonin këmbët, atyre labirintheve, korridoreve të gjatë, që dukeshin sikur nuk kishin fund. Korridore të bardha, bluza të bardha dhe vizitorë të ndryshëm, burra, gra e fëmijë, që nxitonin përpara syve të saj, tashmë, të çoroditur nga informacioni i fundit i Kadriut. Ndjeu t'i merreshin mendtë teksa njerëzit iu bënë se lëviznin si në një shirit filmi me xhiro të shpejtë. Dini i vogël me gjyshin, vinin pas duke fjalosur e duke u çmallur buzëqeshës. Kadriu hapi derën e dhomës 456 dhe iu drejtua Shemshedinit të shtrirë në shtratin përballë, bri dritares së madhe, përtej së cilës binte në sy sfondi i blertë, që krijonin jashtë nën shi pishat e vjetra cirkasur, çuditërisht, me drita shumëngjyrëshe, si të qenë pemë të parakohshme krishtlindjesh:

- Çohu, skifter i malit të Shënmërisë se ta sollëm "Doruntinën" bashke me Dinin e ri, për të cilët të ka djegë malli!

Shemshedini i shtrirë, ashtu symbyllur, hijerëndë, i lodhur dhe paksa i vrarë në çehre, sapo dëgjoi zërin e Kadriut edhe pse i mbërthyer në tuba oksigjeni dhe serumit, nga krahët, nga hunda, nga goja, gjeti kurajën, lëvizi paksa kokën në shenjë përshëndetjeje dhe, njëherësh, rrezatoi një buzëqeshje të lehtë për herë të parë pas çlirimit të pjesshëm nga koma.

Kur e pa në atë gjendje, Alma nuk u përmbajt më, vuri duart në ballë e tromaksur, shpërtheu në një kuje të thekshme dhe, ndërkaq, u shkreh e tëra në vaj! Fill pas së ëmës, si për inerci, qau dhe briti me të madhe

dhe djali i tyre, Dini i vogël. Ishte i rëndë ky lloj imazhi, kjo pamje trishtuese për fëmijën! Ai s'do kish mundur ta mendonte kurrë të atin e tij në atë gjendje aq të mjerueshme, të atin, për të cilin kish thurur, me kohë, me fantazinë e tij të ndezur fëminore, lloj-lloj ëndrrash të bukura dhe magjepsëse.

- Oh, jo kështu, zonzjë! - foli e habitur infermierja e shërbimit. I sëmuri do qetësi! Ai është shumë më mirë krahasuar me si ka qenë!

Pas ndërhyrjes së infermieres, Alma s'pushoi se qari mbyturazi pas shpinës se baba Arziut. Kadriu, Sonja, Berta, dajat e Almës: Mondi, Tani, Bega, me nuset e tyre në krah, si dhe baba Arziu, rrekeshin të qetësonin sa Almën, aq dhe Dinin e vogël! Ndërkaq, në sytë, ende, të mbyllur të Shemshedinit, i cili i kish dëgjuar të gjitha fjalët dhe të qarat, u shfaqën, çuditërisht, ca pika loti, që pas një grimëhere u rrokullisën faqeve të zverdhura të tij.

Doktori kish porositur që të shihet reagimi i të sëmurit fill pas ardhjes së nuses dhe djalit, dhe, menjëherë, të informohet për këtë. Ndërkohë, infermierja i telefonon atij, ku ndër të tjera i thotë se pacienti në fillim buzëqeshi dhe pak më vonë, pasi dëgjoi vajin e nuses dhe të qarat e djalit i shkuan lotët faqeve curkël!

- Shumë bukur, kishte thënë doktori në anën tjetër të telefonit, një shenjë tjetër e mirë, që tregon se së shpejti atij do t'i rikthehen edhe goja, edhe sytë! Kemi fituar një betejë, por jo luftën!

Pasi doli infermierja, Alma iu qas lehtësisht të shoqit si një pendë e lehtë, e bardhë, e rënë nga qielli i dashurisë. I përkëdheli flokët dhe e uthi në ballë. Për një copë herë, ajo i mbajti buzët e saj të prushta si rreze dielli mbi ballin e bukur, por të ftohtë si bora të të dashurit dhe, vetëm pak më pas, nisi t'i kumtojë me zë të ulët dhe gjithë përgjërëm, ca pëshpëritje të ëmbla si këngë thëllënze! Kadriu u bëri shenjë që të dilnin të gjithë jashtë dhe vetëm të linin Almën pranë tij. Teksa dolën ata u rrekën të merrnin dhe djalin me vete, por ai tha se do të rrinte me babin dhe mamin. Edhe Alma, siç dukej, e deshë djalin pranë. Lotët e kristaltë të saj zunë të spërkatnin fytyrën e hequr të Shemshedinit. Ai ndjeu freskinë lehtësuese të tyre, dashurinë e pakufishme të Almës së tij dhe, befas, lëvizti ngadalë gishtin e njëres dorë si për t'i thënë që të mos qante, por të bëhej e fortë! Tani, më shumë se kurrë, ajo po ia kuptonte rëndësinë atij njeriu që kish fituar, ngado, simpatinë e gjithë njerëzve të ndershëm. Ajo ishte gati të ndërrohej me të! Të shtrihej e sëmure në vend të tij dhe ai të ngrihej t'i rrinte mbi kokë! Ndërkaq, në heshtje nisi t'i bënte gjyqin vetvetes. Kish një si vrasjeje ndërgegjeje. Një ngulç iu krijua në grykë dhe s'po gëlltitej. Më në fund, gulçi u shndërrua në trajtën e një lëmshi ngashërues dhe, rishtaz, ajo shpërtheu në dënësë. Kur e kur, gjeti forcë dhe u përmbajt: Me fal, shpirti im, - belbëzoi si një foshnjë, - që të lashë vetëm për një kohë kaq të gjatë! Më rëntë pika që s'të kuptova atëherë, po ika

si një e lojtur mendsh! Pa pasur kurajon të vendosja vetë, në mënyrë të pavarur, për veten time dhe për ty, që ishe dhe mbetesh përjetë, vërtet, gjysma ime! Asaj iu ndërmendën, ndërkaq, fjalët frenuese, madje, prapësuese të prindërve të saj. Sigurisht dhe tani, teksa i kujtonte, ato fjale i vrisnin veshin. I ridëgjonte ato fjalë pa vend për të dashurin e saj të shtrenjtë dhe para syve i shfaqej, ndërkaq, shëmbëlltyra magjepsëse e djaloshit pesëmbëdhjetë-vjeçar, Shemshedin Kulla, ditën kur u takuan për herë të parë në atë fillim vere të paharruar buzë lumit të Xhelaxhoshtit. Ai pesëmbëdhjetë dhe ajo vetëm trembëdhjetë. Nëntë vjet dashuri dhe bashkëjetesë tejet të lumtur me të! Alma u drodh, sërish, si të goditej befas nga dikush pas kreje dhe i pëshpëriti ngadalë dhe ëmbëlsisht të dashurit:

- Shpirt, ku ta dija unë, korbëzeza, se duke mos të të telefonuar ditëve të fundit, do bëhesha, pa dashje, shkak që ti të sëmureshe kaq rëndë! Unë, thjesht, desha të ta bëja surprizë! Më thuaj tani, zemër, çfarë të bëj për ty! Vetëm të shërohesh ti dhe tjetër gjë Zotit nuk i dua! Po ja, për ty ka ardhë dhe djali ynë, fryti i dashurisë sonë! Ai mezi pret që ti të çelësh sytë e bukur! Hë, të lutem, çeli sytë për hatër të Dinit të vogël që të do aq shumë! Çeli sytë dhe shikoje si po qan për ty! Për babanë që i ka bërë kokën dhe me të cilin s'bën kurrënjeri në jetë! Çeli sytë e bukur Sheme, që të shohësh për të parën herë birin tënd të shtrenjtë gati gjashtë-vjeçar!! Çeli sytë e tu, shpirt dhe thuaja një fjalë trashëgimtarit tënd të parë!

Ai nuk dha asnjë shenjë.

Pasoi një heshtje, përgjatë së cilës asaj iu duk se iu lidh gjuha. Njëherë iu bë se i kishte thënë të gjitha fjalët dhe se ishte bërë e mërzitshme. Dhe vetëm pas një grime ajo pati ndjesinë e kundërt, sikur nuk kish thënë asgjë nga ato që duhej të thuheshin! Jam e çorientuar, shpirt, - i pëshpëriste mbi krye. Më duket se as unë nuk jam mirë! S'i gjej dot fjalët, ngaqë mendimet më janë bërë lëmsh nga kjo e papritur e madhe. Nga ky nam i zi! Nga ky kob i madh për ne! Ku ta di unë shpirt se nuk të kanë helmuar. Ku ta di se çfarë ka ndodhur me ty. Sytë e këqij apo zilitë dhe urrejtjet të sakatuan në këtë dorë dite. Të vranë ata që i verboi suksesi yt. Paraqitja jote prej zotnie. Sjellja jote e përkryer. Fjala jote e matur. Sytë e tu që rrezatonin veçse dritë në errësi. Ti nuk jeton për veten tënde, shpirt, por për të tjerët. Ti harron veten tënde për hir të të tjerëve. Të gjithë ne që jetuam dhe jetojmë me ty, nuk e kuptuam dhe as duam ta kuptojmë se ti jetoje dhe jeton si një njeri i shenjtë. Si një njeri i shenjtë, pa të cilin nuk vlen Arabashka! Pse jo, Shqipëria dhe më gjerë. Më fal, xhan, se mbase të lodha! Kemi kohë për të biseduar dhe për t'u çmallur pafundësisht. Ndaj fli tani, që të rimarrësh veten! Të rikuperohesh. Zoti na ndihmoftë! Zoti i madh qofte me ty! Me ne të tre! Me gjithë njerëzit që mendojnë dhe punojnë si ti, i dashur, i shenjtë! Me gjithë njerëzit e mirë të globit!

Ndërsa po bëheshin gati, mëmë e bir, që ta linin të qetë, befas, vuri re se ai buzëqeshi. Pas pak lëvizi dorën sikur të kërkonte penë e letër për të shkruar

diçka, ngaqë, ende, as nuk fliste dhe as nuk shikonte. Ajo nxori shpejt nga çanta stilolapsin dhe një bllok të saj shënimesh. Me shumë mundim, i sëmuri rëndë, mundi, më në fund, të shkruaj, pothuaj, dy -tri gjysma fjalësh, që nuk qe zor të dëshifroheshin:

"D bëhm mir ..."

Almës, ndërkaq, i erdhi fytyra. Sytë iu rrëmbushën, tashmë, me lotë gëzimi, krenarie dhe shprese.

- Po, shpirt! - tha ajo, pasi lexoi fjalët që shkroi ai vetë. Ti do të bëhesh mirë!

Ti do të jetosh! Do të jetosh bashkë me mua dhe Dinin tënd të vogël, të cilit, ende, s'i janë tharë lotët që ka derdhur për ty!

Në çast, djali u prek nga fjalët e mamit dhe ia plasi vajit, sërish, me zë.

- Qetësohu, bir! - i tha e ëma. Babi tani është më mirë. Afrohu dhe puthe, po me kujdes se mos e lëndon! I biri e puthi babanë e tij në faqe. Pastaj dhe Alma e puthi disa herë radhazi, në fillim në ballë, më pas në faqe dhe, më në fund, në buzë!

Dhe, ndërkaq, mëmë e bir, u larguan me hapa të lehtë mbrapsht, pra, pa ia kthyer për asnjë çast shpinën atij, ashtu siç largohemi nga një shenjtor, me sytë e mbushur me lotë trishtimi dhe, njëherësh, me lotë besimi në Zotin që na ndjek, përhershëm, që lart nga qielli pa anë.

FUND

